
מעריב
סוף שבוע
ג' בחשון, תשמ"ט 14.10.1988
הייתי קלגס
בשכם
חמישה ימים
ב"I AM".
אז מה
עם החבר'ה של
הליכוד בכפר
המכביה,
במצב הג'ינגל
כל כך רציתי פריכף חדש
בתנובה כנראה שמע אותי
בתחתית גביעי "פריכף",
לי, חוץ מהתות והאננס
המוכרים והטובים, גם אפרסק
ופירות-טרופיים.
חידוש נוסף שכבר הספיק להתחבב
במיוחד על הילדים: "פריכף בננה".
יופי תנובה, המשיכו להקשיב
לחלומות שלי...
חדש
חדש
חדש
לגוף שלך מגיע

CAMEL
CAMEL FILTERS
Discover the taste of adventure.
אזהרה - משרד הבריאות קובע כי העישון מזיק לבריאות
במוצאי שבת
מ' 18³⁰ עד 22⁰⁰
להיטי סתיו
St Michael
MARKS & SPENCER
במשביר לצרכן
15.10-21.10.88
דגם 1422
סוודר דקארד סקנדינבי קצר
85⁹⁰
מחיר מבצע
69⁹⁰ ש"ח
דגם 7827
מכנסיים ארוכים בגזרת חוטשית אפור, פסים
79⁹⁰
מחיר מבצע
65⁹⁰ ש"ח
דגם 3507
חולצת ערב עם הדפס שושנים בגווני חסגול
119⁹⁰
מחיר מבצע
99⁹⁰ ש"ח
דגם 4863
חצאית אלגנטית צרה עם וולן בגווני שחור, כחול כהה ובז'
179⁹⁰
מחיר מבצע
149⁹⁰ ש"ח
Helena Rubinstein
קני מוצר - זכי בשבוע קסום ואירוח בתצוגות אופנה בפריז
פרס ראשון: 2 כרטיסי טיסה הלוך ושוב לפריז, אירוח במלון ובתצוגות אופנה
פרס שני: 10 מערכות לבוש מהודרות לבחירתך במשביר לצרכן בסך 250 שקל כ"א
פרס שלישי: 40 מכשירי אפילידי טריו - המכשיר ב-3 מהירויות
ובנוסף שי לקונה ב-90 ש"ח ומעלה ארנק מהודר בסגנון LOUIS VUITTON חינם
יופי באקדם אישי
שבוע היצרן הלנה רובינשטיין
במוצאי שבת 15.10.88 בלבד
15% הנחה
חולצות שרוול ארוך ומכנסיים ארוכים לנשים וגברים
מכל מוצרי האיכות MARKS & SPENCER St Michael

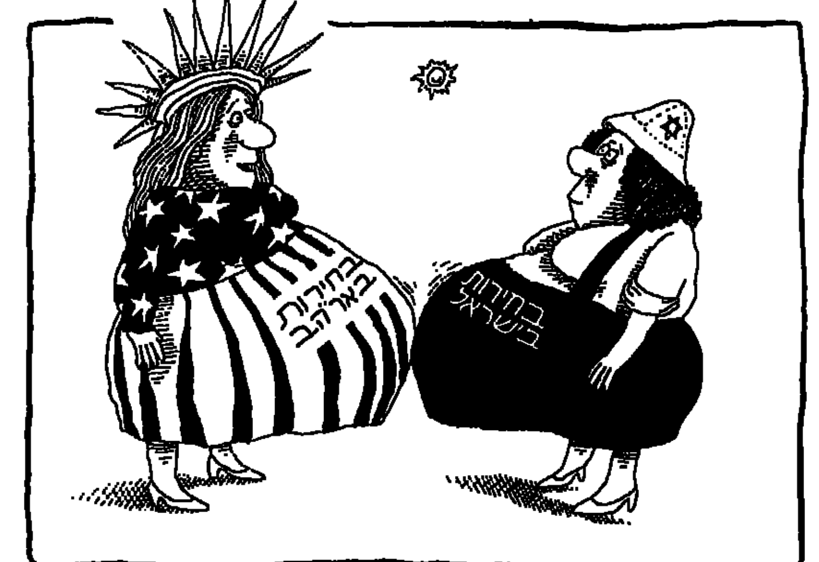
ג׳ בחשון, תשמ״ט 14.10.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: רותי נבון, חוזרת בתשובה, נשואה ואם, מאושרת ומזמרת בין ארה״ב לאוסטרליה, לא בלי ברכת הרבי מלובאביץ׳. (כתבה בעמוד 28. צילום שער: אסתר ברקת).

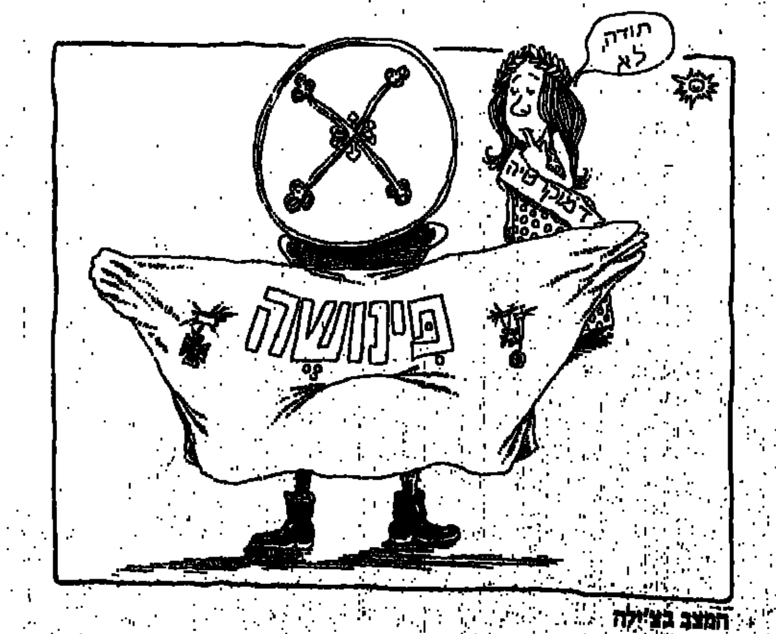
עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודיעות: אורי דגן

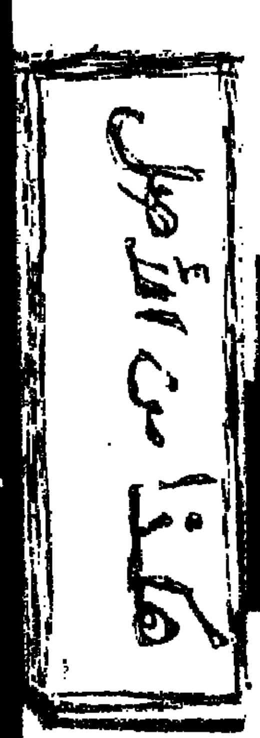

״קשה יהיה להתקרב לחבנה אינטימית בינתיים״

״מאז שהישראלים שלחו לחלל את הלוויין חוה שלהם, הבעלים שלנו נעשו קנאים איומים״.

המצב בצ׳ילה

הייתיקלגס

מאת אבי רז

שלושה שבועות של אנתיפאדה: שלושה סיור־מילואים בצד רובאים סדירים של גולני. כך אוכפים חוק וסדר בגדה. אילן וקורץ ודודו ועידו ושמעון מול "אחמד" אחד ויחיד, חסר פנים, שזהותו איננה אלא תעודת הזהות הכתומה שלו. לא מעשי זוועה, לא "חריגים". רק אכזריות־קטנה, יומיומית, קטנונית, מושכת. שאלה של מיקום במדרגות הרוע. נבוט של גולני לצד המטמורפוזה שעוברים אנשי המילואימניקים בשם הציות לפקודות.

בשעות אחר־הצהרים מתכסים שמיה של שכם בעפיפונים לרוב. בעזרת חוטים דקים, בלתי־נראים, מנווטות עשרות ידים צעירות את הטיארות הססגוניות, הנוסקות אל על כזרמי האוויר המתחלפים, גבוה־גבוה ורחוק־רחוק מן המציאות העגומה שמתחת. ומעבר להישג ידיהם, הזרוניות לפעמים, של החיילים.

יד שמחזיקה בעפיפון איננה מטילה אבן. ואף־על־פי־כן, היה בצבא איזה חכם שהוציא לא־מזמן הוראה ליירט את העפיפונים, "כדי שלא יפריעו למסוקים שלנו". מפריחי העפיפונים בשכם הסתלקו אפוא אל הגגות, ובינתיים נשתכחה ההוראה. אם נופלים העפיפונים ומתרסקים, הרי זה מחמת תקלות או, לפעמים, כשל יוזמה אישית של חיילים ישראלים נלהבים ותסריילב.

"יש להחזיק בהם בחוזקה, כי הם מושכים ולפעמים נתלשים מהיד, נוסקים למרום, יוצאים לרדוף אחר תכלת השמים ונעלמים לעד, או מוחזרים לנו שבורים ורצוצים", כפי שהסביר הדוד ללורו הקטן בעפיפונים של רומן גארי.

ברחוב החובק את החומה המערבית של איצטדיון הכדורגל בשכם ניגשים ארבעה או חמישה זאטוטים אל שני המילואימניקים המפטרלים שם. "טיארה, טיארה", הם אומרים בהתרגשות, ומצביעים על החוט המתוח שנמשך מגג סמוך אל תוך מיגרש הכדורגל. לאיצטדיון אינם רשאים להיכנס: הוא משמש עכשיו מחנה של צה"ל.

במיגרש פנימה נערכים חיילי־חובה של גולני לתפוס את העפיפון התועה. העפיפון נתקע באחד הברושים שמעל ליציע הבטון, כמו נישא על ענפת הסירחון של צואת החיילים, המעריפים את החורשה הקטנה על פני בתי־השימוש המפורים בפינה המרוחקת של המיגרש.

"זה של הילדים, בחוץ", פונה אליהם אחד משני המילואימניקים, שנכנס פנימה כדי לחלץ את העפיפון ולהשיבו.

"עזוב אותך, לחרוג את כולם", עונה לו אחד הגולנצ'יקים, ואחר מסביר לחבריו: "המילואימניקים האלה, אוהבי ערבים כולם".

"תשמע", מנסה שלישי במתינות, "העפיפונים האלה מסמלים משהו. ראית את הצבעים שלהם?"

המילואימניק ראה. למחרת בבוקר, היה העפיפון מוטל על הטריבונה, מרוט ומנותץ, למרות הסמליות של צבעיו: כחול ולבן.

•

באור הקלוש של הנורית בגג הטיולית השגיח המילואימניק, בליל המילואים האחרון שלו, על שללו של המיבצע הגדול: חמישה עצורים. החמישה היו ישובים במושבים נפרדים, הלומי שינה, העיניים מכוסות בפלנליות והידיים כפותות מאחורי הגווים השחוחים באזיקוני פלסטיק מהודקים היטב־היטב. מבחוץ עלה ריח הקפה שהחיילים, מפורקים על הכורסאות שגררו מן הבית הסמוך, בישלו על הגזיה הקטנה.

שבעים איש, פלוגת־הסיור המילואימניקית וכוח סדיר של גולני, שהתחלקו לכוחות־מישנה, וחוליות וחסימות, ונעו מכאן ומכאן ומכאן, ברכב וברגל, בפעולה מתואמת ומסובכת להפליא, השתתפו במיבצע הלילי בכפר המתמרד בורקא, מצפון־מערב לשכם, שהכריז ממידרון הגיבעה הנישאה, המשקיפה על הכביש ההולך לג'נין, באותיות עשויות מאבנים, ארבעה על ארבעה מטרים כל אחת: פי־אל־או.

בארבע לפנות־בוקר תמה הפעולה. משלושה עשר מבוקשים נמצאו ונעצרו חמישה, ונתפסה כמתוכנן מערכת־ההגברה שעל צריח המיסגד.

מן החשיכה הגיחה קבוצה קטנה של גולני. עייפים, הם טיפסו אל תוך הטיולית, מתים להשתרע על המושבים ולהרדם. אחד מהם, בעל יוזמה, התבונן בעצורים ואמר: "בואו נרכז אותם בספסל האחרון". והוא תפס את העצור שישב קרוב אליו, הכבול וקשור־העיניים, בציצית ראשו, משך בכוח בשיער והקים את האיש הנאנק על רגליו.

"עזוב אותו!" קרא המילואימניק, "תתנהג כמו בן־אדם!"

"מה כואב לך", התקומם הזייל, "מה העניין?"

העצורים רוכזו בירכתי הטיולית, ושקט השתרר. לפתע, נשמע אחד החיילים אומר: "מנקרים, מהזו" – והוא הטיח בכוח, פעם ופעמיים ושלוש, את ראשו המנמנם של העצור שישב בספסל שמאחוריו במישענת הברזל הסמוכה.

"תפסיק את זה מידו!" צעק המילואימניק.

– "מה יש לך, אתה? לעשות אותם נכים, צריך. לחתוך להם את האצבעות צריך, שלא יזרקו אבנים".

– "לחתוך להם את הלשון, שלא יסיתו".

– "לחתוך להם את הזין, שלא יולידו. לסרס אותם".

– "מלוכלכים. ראית איך הערבים האלה חיים? איזה כתים מסריחים? חשבתי שאני מת מהסירחון".

– "ואצלנו יש כאלה שרוצים 'להבין' אותם".

– "שלום עכשיו".

– "מניאקים".

– "בוגדים".

כשבאו להחליף את המילואימניק, הוא סירב להתחלף. "אני לא שומר על העצורים", הסביר, "אני שומר על הגולני".

•

"קוראים לי שלמה, וכאן התחנה לפיזור הפגנות".

שלוש שנים בסדיר, ויותר מדי שנים במילואים, מלמדים אותך בצבא להסתער על ג'בלאות, לתקוף יערים מבוצרים, לערוך פשיטות ולנווט בלילות; למפעל רובים ותת־מקלעים ומקלעים ושגמות, ועם מיטען הידע הקרבי הזה מגיעים אתה ופלוגת־הסיור שלך אל סג"מ שלמה המזוין כאלה, ב"תחנה לפיזור הפגנות" – הראשונה בסידרה ארוכה של תחנות, במיתקן־האימונים המרושל והבלתי־יעיל להחריד, לקראת שלושה שבועות של מילואי־אנתיפאדה.

"אנחנו צריכים לנטרל מקומי שעושה בלגן, בכמה שפחות אלימות וכמה שיותר מהר", פותח שלמה, ומבהיר בעברית עילגת כי במחקריו האמפיריים המדוקדקים של צה"ל נמצא שהמהלומה המועדפת היא זו המונחתת מתחת לברך. "מכה אחת – עשר דקות הוא שוכב, ויותר הוא לא רץ". שלמה מציע גם חלופות – "או בביצים או במפתח הלב" – ועובר להדגים את שימושי רמעת־האחיזה של האלה כתחליף לאזיקים: "אם הוא" – המקומי – "שתוצץ, אז ככה", אומר שלמה ומראה כיצד יש לסובב את האלה כדי שהרצועה תתהדק יותר ויותר סביב פרקי הידיים.

צה"ל מחלק את ההפגנות לשני סוגים: גדולות וקטנות. גדולות אין עכשיו, והפגנה קטנה "זה שחוגגים עם צמיגים, אבנים וקלגן". באמצעות סג"מ שלמה, מתדרך הצבא את חייליו לצמצם מרחק מהמפגינים "לטווח אפס, לפוצץ להם את הראש ולהעיף אותם לכל הרוחות".

"סלח לי", מעיר משהו, "קודם אמרת שצריך להכות מתחת לברך, ועכשיו אתה מדבר על לפוצץ־את־הראש".

הסג"מ מחייך בנעימות. השאלה משעשעת אותו.

בקיצור, הוא מסכם, "פיזור הפגנה – ליישר קו ולעבור עם האלות. בדרך־כלל הם בורחים. אף אחד לא מעוניין שיעצרו אותו. הם יודעים שיעצרו אותם לארבעה־חמישה חודשים, לפני שמישהו ידבר איתם בכלל".

– "או למה הם מפגינים?"

שלמה מצטחק שוב.

והפלוגה נפרדת מן המיתקן עם ההנחיה החד־משמעית, שיש להימנע מירי של אש חיה ומהרג, פרט למיקרים של סיכון חיים, כיוון שמותו של 'מקומי' – "גורם, אל"ף, מתח וצרות עם ההלוויה, קריאת רחוב על שמו והפגנות וכולי, ובי"ת, בעיות בגלל חקירות ועניינים של הצבא מי ירה ולמה ירה. אף אחד לא צריך את זה. ברור?"

ברור. ונכון שיש עוד סיבה אחת, ולא כל־כך חשובה, כנראה, הנובעת מן ההיבט המוסרי הכרוך בנטילת חיי הזולת. אבל לא הזכירו אותה.

•

שמש בוקר נעימה האירה את שכם כאשר חלף הג'יפ המרושת לאיטו ברחוב הארוך והשקט, הגיע ל"מיסגד הכחול" וקובי המפקד אמר לאילן הנהג, "או־או, עצור. דגל".

אל חצי־הסהר שעל כיפת המיסגד נקשר הדגל הפלסטיני הירוק־לבן־שחור־אדום – "דגל אש"ף", כפי שנוהגים לכנותו, ולא במיקרה – והוא התבדר לו ברוח הקלה.

אילן דומם את המנוע, והסיר את הקסדה. קובי ירד מן הג'יפ והמתין. מקץ שתיים או שלוש דקות התקרבה למקום סיאט חבוטה, וקובי סימן לה לעצור. "הוויה", ציווה קובי והנהג, גבר מקריח ושמנמן, כבן שלושים, מיהר להושיט את ה"הוויה" – תעודת־הזהות – הכתומה שלו. קובי נטל אותה בלי לפתוח, התווה לעבר המיסגד ואמר, "דגל".

האיש הבין. איך הבטיחו במיתקן־האימונים? "הם מתורגלים. הם יעשו הכל בשבילכם". ומה הפלא? בלעדי ה"הוויה", תושב השטחים הוא לא־איש; וה"הוויה" תוחזר רק לאחר שבעליה יבצע את שהוטל עליו. האיש ניגש אפוא לגדר המיסגד, תלש ממנו את הדגל הירוק־לבן־שחור־אדום שנתלה עליו, וחזר אל הג'יפ.

"לאלא", אמר קובי, מופתע מן הרגל הלא־צפוי, "הרגל הזה" – והצביע על כיפת המיסגד. נהג הפיאט, שכבר ציפה לקבל את תעודתו בחזרה ולהסתלק, השיב במבט של חוסר־אונים. אחר־כך, ניגש אל פתח המיסגד, ניסה לשווא את הידית פעמים אחרות, הודף את הדלת הנעולה, ולבסוף חרל.

"סגור", אמר באנגלית.

"צריך להוריד את הדגל", התעקש קובי, אף הוא באנגלית.

"אני לא מכאן", הסביר נהג הפיאט, "אני לא גר פה. אני ממהר לעבודה".

"תוריד את הדגל – תקבל את התעודה", סיכם קובי, "רגל – הוויה".

"מישהו אחר תלה את הדגל ואני צריך להוריד?" התמרמר האיש. החיילים אפילו לא הביטו בו. הם התרווחו על מושבי הג'יפ, מפצחים גרעינים ויורקים את קליפותיהם, ונהג הפיאט, בהחלטה פיתאומית, נכנס למכונית, התניע ונסע.

עשר דקות אחר־כך חזר ודיווח כי מפתחות המיסגד נמצאים בידי שני אנשים: אחד עובר בעיר והשני סתם נעדר. אין אפשרות להיכנס למיסגד.

"תבקש מאיזה ילד שיטפס מבחוץ ויוריד את הדגל", הציע אחד החיילים.

"ואם הילד ייפול?" התריס האיש.

(המשך בעמוד הבא)

*) השם, כמו יתר השמות בכתבה – בדוי. הדמויות שרירות וקיימות, וכמותן המעשים.

מקומיים מפנים מחסום (צילום ארכיון. צלם: עופר קרני).

העצורים רוכזו בירכתי הטיולית. לפתע אמר אחד החיילים: "מנקרים, מהזו", והטיח בכוח את ראשו המנמנם של עצור במישענת הברזל.

"תפסיק את זה מידו" צעק המילואימניק. "מה יש לך, אתה? לעשות אותם נכים, צריך. לחתוך להם את האצבעות צריך, שלא יזרקו אבנים". "לחתוך להם את הזין, שלא יולידו". "ואצלנו יש כאלה שרוצים 'להבין' אותם".

"קוראים לי שלמה, וכאן התחנה לפיזור הפגנות. אנחנו צריכים לנטרל מקומי שעושה בלגן בכמה שפחות אלימות וכמה שיותר מהר. מכה אחת – עשר דקות הוא שוכב, ויותר הוא לא רץ. או בביצים או במפתח הלב. צריך לצמצם מרחק מהמפגינים לטווח אפס, לפוצץ להם את הראש ולהעיף אותם לכל הרוחות".

(המשך מהעמוד הקודם)

"טוב", סיכם קובי, "אנחנו נחזור בעוד חצי־שעה. תוריד את הדגל – תקבל את ה'הוויה' שלך".

– "אבל אני מוכרח להגיע לעבודה".

– "חצי־שעה. תגיע, אילך".

והג'יפ נסע.

●

על פני קילומטר כביש־הגישה העולה אל הכפר קוצין שממערב לשכם עמלו קבוצות של גברים באילתור מוטות ארוכים במיוחד כדי להסיר את עשרות הדגלים הפלסטיניים שהתנפנפו מעל חוטי החשמל ועמודי הטלפון. כל דגל כזה היה קשור לחוט שבקצהו אבן, ויד מיומנת הטילה את האבנים אל הכבלים הגבוהים; משנתלפפו החוטים, נתלו הדגלים.

כשהגיע הג'יפ, נראתה הכניסה לקוצין כמו ביום־העצמאות. "תצוו לי אנשים", אמר קובי והוסיף באכזבה, "קורץ אמר שהוא עשה להם כאן אתמול שיחת־מוטיבציה. אני רואה שזה לא עזר".

ביום הקודם, כשהיה קורץ מפקד סיור־הבוקר, הוא החליט להגין ריבונות בתוככי הכפר, ובעת מסעו המוזר בסימטאות צרות של קוצין, זיהה דגל פלסטיני תלוי. לאחר שהסביר לתושבים שתפס עד כמה רע הדבר, בעיניו ובכלל, נטל מאחד מהם את ה'הוויה' שלו, כדי להבטיח שהדגל יורד. אלא שהשעה היתה שאוחרת והתקרב מועד־הסיום של סיור־הבוקר; קורץ הודיע אפוא לבעל התעודה כי זו תוחזר לו בידי סיור־הערב, בעוד שעתיים־שלוש, בערך, והוא מיהר לחזור, עם התעודה, אל האיצטדיון של שכם; קורץ הרעב חשש להחמיץ את ארוחת הצהרים.

מעמוד החשמל הסמוך לבית הראשון של הכפר בקעו ניצוצות ונשמע נפץ קל: צעיר דק־גיזרה, שניצב על גגו של טנדר, ביקש לפגוע בדגל עם המוט המאולתר שבידו, אבל פגע בכבל החשוף. למרבה המזל, חלקו התחתון של המוט היה מעץ ולא ממתכת. אחד החיילים נרתע: "הם יתחשמלו! איך הם יורידו את כל הדגלים האלה?"

– "אל תדאג. את זה הם יודעים יותר טוב מאיתנו".

– "תשמע, זה כמו בטירונות. אין דבר כזה, 'לא יכול'. 'לא' של זה 'לא רוצה'. אסור לוותר להם. שילמדו לא לתלות דגלים".

– "מי אמר שהם תלו את הדגלים".

– "אם לא הם, אז חברים שלהם. אותו דבר".

למטה, בצד הכביש, השלימה קבוצת גברים אחרת לחבר שלושה מוטות מתכת זה לזה, כדי לדוג בעזרת המוט המאולתר הארוך להפליא את הדגל שמעליהם. "רגע אחד", הזדעק לפתע אחד החיילים, "המוט שלהם ממתכת, והם הולכים לגעת בחוט־החשמל החשוף"

אף אחד לא התרגש. ההוראה היא להוריד את הדגלים; איך להוריד – בעייה שלהם. ואף־על־פי־כן, רץ המילואימניק המבועת אל הערבים כדי להזהיר אותם.

"אז איך נוריד את הדגל?" שאלו בייאוש.

– "תגיד להם שיזרקו אבנים".

– "תזרקו אבנים".

הערבים חייכו בחוסר אמון. אחר־כך, הסתדרו בשורה והחלו לידות אבנים ברגל שעל כבל החשמל. המטח החמישי פגע, האבן קרעה את החוט הקשור אל הדגל – ויריעת הבד נפל לארמה התחתונה, מידי האבנים הריעו.

"יאללה", אמר קובי לאחר שהחזיר להם את תעודותיהם, "זוזים. יש לנו פגישה בעיר".

ליד ה"מיסגד הכחול" המתין בשתיקה נהג הפיאט התבוסה. בלי לומר מלה, הושיט את הדגל ולקח את ה'הוויה' שלו. אז מה אם החיילים אמרו שיקבל אותה כעבור חצי־שעה, והחזירו אחרי שעה־וחצי. מה בוער?

●

שכם הולכת לישון מוקדם. זמן קצר לאחר שקיעת השמש יורדת על העיר אפלה גדולה שרק חלונות מוארים לאדרבים קורעים אותה, ולפעמים גם אלומות־פנסים של המכוניות המעטות המעטות ברחובות. שכם איננה נתונה בעוצר, ואף־על־פי־כן עוצר צמר וגולנצ'יקים המפטרל סביב האיצטדיון את המכוניות העוברות בכביש הגובל בו.

הבדיקה מתמקדת בשאלת הימצאותן של סיגריות – חפיסות או קרטונים – במכונית הנבדקת, והיא מסתיימת במעבר הסיגריות מן הנבדקים אל הבודקים.

למחרת בבוקר תספר שכנה לאחד המילואימניקים כי החיילים הצעירים, שראו כי ילדיה עוקבים אחריהם מן הגג, איימו עליהם ברוביהם. "תתלוננ", ביקש המילואימניק, והיא ספקה כפיים: "מה זה יעזור".

בלילה הוא עצרו חיילים מרצדס ופיאט, ציוו על צמד נהגיהן לנסוע למימשל, ושם הודיעו להם כי המכוניות נלקחות מהם וכי יקבלו אותן בחזרה כעבור שבע, שמונה או עשר שעות, ושימתינו בינתיים.

והם אמנם המתינו כל אותן שעות.

ועדיין באותו לילה, סיור־רגלי של חיילים מתנהל ב"קסבה הקטנה", לא הרחק מבית־החולים רפידיה. שני ג'יפים כבויי אורות ממתינים בכביש הראשי, והם מבחינים בשתי מכוניות פז'ו לבנות הנוסעות מערבה, עוצרות, מסתובבות לאחור ומייד אחר־כך פונות שמאלה, לרחוב ההולך אל "הקסבה הקטנה". כמעט באותו רגע נשמעים צעקות וקולות ירי. שתי דמויות נמלטות, ואנשי הסיור הרגלי דולקים אחריהן. כעבור רגע, נעלמים הכל בין הסימטאות.

זמן קצר אחר־כך צצות הפז'ו הלבנות, עושות את דרכן בחזרה אל הרחוב הראשי. שמעון, מפקד אחד הג'יפים, מאותת למכוניות לעצור. "לצאת!" הוא צועק, "לגשת אל הקיר! לשכב על הארץ! פנים לכביש!"

הארבעה שיוצאים מן המכוניות מתיישבים ליד גדר אבן, פניהם כלפי הג'יפ. "לשכב על הבטן!" צועק שמעון, אבל הם ממשיכים לשבת. בלי שהתבקש, מושיט אחד מהם את ה'הוויה' הכתומה שלו, ומנסה לומר משהו.

"שקט! שתוקו! לשכב!" צועק שמעון בעצבנות. הוא לופת בנחישות את רובהו, מתלבט מה עליו לעשות.

ואז מגיע קורץ. "המכוניות האלו מחברון", הוא פוסק לאחר שהתבונן בלוחיות־הרישוי, "מה הם עושים פה, קיבינימט? העניין חשוד מאוד, אני אומר לכם".

●

החושים הבלשיים של קורץ עושים בשכם שעות־נוספות. בסיורי הערב, למשל, נוסע הג'יפ שלו באורות כבויים – ואילו רק היה אפשר, גם ללא מנוע – כדי להשיג אפקט מושלם של הפתעה. פעם, כשהוזעק לאיזור "עשרים וארבע" בגלל מיתקפת האבנים היומית שם, צירף אליו עוד שניים כדי לטפס על הצוק התלול ולהפתיע את הילדים מעורפם; עד שהגיעו לחצי המיתלול, חסרי נשימה, התפזרו הילדים והסיפור תם. בהזדמנות אחרת נתקל במחסום אבנים ברחוב צדדי, ולאחר שדאג לפינויו באמצעות שני עוברי־אורח – המשיך בדרכו, הגיע לרחוב מקביל ועצר ליד ילד כבן עשר שרכב על אופניו; הוא זינק על הילד, אחז בזרועותיו ובחן בקפידה את כפות־ידיו.

– "מה העניין, קורץ?"

– "אני רוצה לראות אם יש לו סימני אבנים".

לא היו, התאכזב שרלוק־קורץ.

השקפותיו של קורץ, שאותן הוא שש להביע בפרוטרוט, אינן מביישות את כור־מחצבתו האידאולוגי: קורץ, בן קיבוץ של השומר־הצעיר, מאמין שיש להסתלק מן השטחים, ולא איכפת לו שתקום מדינה פלסטינית בגדה. "אבל כל זמן שאנחנו כאן, או אנחנו חיילים, וצריך לעשות את העבודה".

כשהבחין באותה שורת אבנים רלילה לרוחב הכביש הצדדי בשכונה הנידחת, האמין קורץ בכל ליבו שחובתו הלאומית היא לדאוג לסילוקה המיידי: "צירי־תנועה חייבים להישאר פתוחים". לשם כך, לא היה צריך אלא להמתין לעובר־אורח או למכונית חולפת, ולתבוע "הוויה". אם יתמהמהו מלהגיע, שכן הסימטה היא צדדית והשכונה נידחת, יהלום על דלתו הנעולה של אחד הבתים, ישלוף הוצה את יושביו ויטיל עליהם את המשימה.

"תעלו" צעק, כאשר הבחין בשני גברים שהתנהלו לאיטם בקצה הרחוב.

– "עזוב אותם, קורץ. בסך־הכול סימטה צדדית".

– "אל תתערב".

הגברים התקרבו, אחד כבן ארבעים וחברו כבן חמישים. לבושים היטב. "הוויה" פקד קורץ, ושלח את השנים אל האבנים. כשסיימו, הכין להם קורץ משימה חדשה: לסלק שני פחים הלודים המוטלים על הכביש, בהמשך הסימטה. "או־קיי", אמר אחד הגברים באנגלית, "אני ממילא הולך בכיוון הזה. תן לי את התעודה ואני אסלק את הפחים. תאמין לי".

קורץ לא האמין.

עכשיו, בלילה של שתי הפז'ו מחברון, האמין קורץ עוד פחות. "למימשל", פסק, וציווה שהג'יפ של שמעון יוביל, שתי הפז'ו אחריו, והג'יפ שלו במאסף. חשדותיו גברו כאשר הפז'ו סטו מן השיירה אל תוך תחנת־הדלק שבדרך, כדי למלא את מכליהן הריקים. "זה לא מוצא חן בעיני", חזר וצעק בכעס.

אחר־כך, במימשל, פירט קורץ את חשדותיו: "אל"ף, הם נסעו ברחוב הראשי, עצרו פיתאום, הסתובבו ונכנסו לקסבה הקטנה. בי"ת, בדרך למימשל, פיתאום הם נכנסו לי לתחנת־הדלק. וגימ"ל, אלו מכוניות מחברון, אז מה יש להם לחפש פה?"

– "שאלת אותם מה הם עושים פה?"

לא, קורץ לא שאל.

(המשך בעמוד הבא)

"במימשל פירט קורץ את חשדותיו: "אל"ף, הם נסעו ברחוב הראשי, עצרו פתאום, הסתובבו ונכנסו לקסבה. בי"ת, בדרך למימשל הם נכנסו לי לתחנת־הדלק. וגימ"ל, אלו מכוניות מחברון, אז מה יש להם לחפש פה?"

"שאלת אותם מה הם עושים פה?"

לא. קורץ לא שאל.

הסטיישן נחסמה. לוחיותיה ישראליות ונהגה – צעיר מזוקן, תושב התנחלות סמוכה, ראשו עטור בכיפה ועל חזהו תלוי אם־16.

"חטיפה!" הוא התפלא, "איזו חטיפה? בסך־הכל זרקו עלי אבן, אז תפסתי ילד".

"הילד הזה זרק את האבן?" "הוא היה שם".

"מה רצית לעשות לילד?" המתנחל מגלגל בעיניו ומביט לשמיים.

(המשך מהעמוד הקודם)

קצין הממשל שאל, והתברר כי שניים מן הארבעה הם נהגים, שהסיעו את שני האחרים, וכן אנשים נוספים שכבר הספיקו לרדת, ממחנה־המעצר אנצאר־שלוש בקציעות, ממנו שוחררו באותו יום לאחר כמה חודשים של מעצר־מינהלי, אל בתיהם בגדה. הם החמיצו את הפניה לסימטה, ולכן עצרו והסתובבו. איתרע מזלם להיקלע למקום בעת המירדף של הכוח הרגלי אחר שני הבורחים. זה הכל.

"זה אולי כשר, אבל מסריח", הכריז קורץ שלוש פעמים, ומיאן להתנחם על הטרף שנשמט משוחררו הארבעה, "אצלי הם היו נכנסים למעצר".

•

רוכני הירקות על המידרכה העניקו להסתעפות את שמה הצה"לי: "צומת הירק". התצפית, הממוקמת על גגו של אחד מבנייני־המגורים הגבוהים שבצומת, חולשת על הכביש ההולך משכם העיר אל בית־הסוהר המרכזי, עובר ליד קוצין וממשיך לקדומים, ההתנחלות הוותיקה שהגגות האדומים והמשופעים של בתיה כמו נתלשו מנוף שוויצרי קריר; מקום שבו רינת, ילדה מקסימה בת תשע, מתדרכת את הסיורים המוזמנים ליישוב: "להרוג את כל הערבים. לסדר אותם בשורה, וככה, טה־טה־טה" – כשהיא ממחישה בידיה כיצד יש לקצור אותם בצרור אחר ארוך.

הראות מן התצפית מוגבלת במקצת, כיוון שקשה, קשה מנשוא, לעשות שימוש בגג כולו. חלקו האחר, ביחוד עם הקטע העליון של חדר־המדרגות, היו למחראה ענקית, גדושת צואה ופיסות נייר־טואלט מטונפות. החלק האחר התמלא בחפיסות חלבה מרוקנות, פחיות־שימורים מעוכות, לחמים עבשים, שיירי מזון, אריזות־משקה ריקות ועיתונים ישנים. ואף־על־פי־כן, הבחין התצפיתן ב"צומת הירק" בסטיישן הדוהרת מערבה.

דקות מעטות לפני־כן עצרה בחריקת־בלמים מכונית מקומית ליד ג'יפ־סיור, וממנה קפצו אישה היסטרית וגבר צעיר. "הילד! הילד!", זעקה האישה בגרון ניחר, חיוורת ורועדת. בנה הקטן, הצליחה איכשהו להסביר, נחטף בידי אלמוני לתוך מכונית סטיישן. הילד, התייפחה, רק בן עשר, והוא לא עשה שום דבר רע.

התצפית זיהתה את הסטיישן, ולאחר מירדף קצר היא נחסמה. לוחיותיה ישראליות ונהגה הוא צעיר מזוקן, תושב התנחלות בקירבת קדומים, ראשו עטור בכיפה ענקית ועל חזהו תלוי רובה אם־16.

"חטיפה?" הוא התפלא, "איזו חטיפה? בסך־הכל זרקו עלי אבן, אז תפסתי ילד".

– "הילד הזה זרק את האבן?"

– "הוא היה שם".

– "למה לא הבאת אותו למשטרה?"

– "בשבילי, הצבא זה כמו משטרה".

– "אבל גם לצבא לא הבאת את הילד. הצבא רדף אחריך".

המתנחל אינו עונה.

– "מה רצית לעשות לילד?"

המתנחל מגלגל בעיניו ומביט לשמיים.

בוכה ומבוהל, מבטיח הילד החטוף כי לא זרק שום אבן. עידו מחליט לשחרר אותו, ומדווח למיבצעים.

"אני מבקש ממך לא להאמין לחם ישר", משדר ממרחקים סמל־המיבצעים מגולני, "אם אמרו שזרק אבן, כנראה שיש ביסוס לנושא".

המתנחל־החוטף מחייך. הצבא איתו: לפני ימים אחדים נתפס נוהג כשבמכוניתו מותקנות לוחיות של של שכם ("טוב, אז הורדתי אותן") ובהזדמנות אחרת נתפס יורה ברובהו במחנה־הפליטים בלטה ("טוב, אמרתי או שאני לא אירה יותר"). הוא מביט בשלווה באם הנסערת, המבקשת את בנה החטוף ואיננה יודעת את נפשה, ומוסיף לחייך.

•

בשבת לפני־הצהרים מוכנס האיזור כולו לכוננות: "חיפושית" פולקסוואגן צהובה, נושאת לוחיות ישראליות, שמיספרה כך־וכך, פרצה את המחסום בטול־כרם, והמשיכה לכיוון שכם.

כשעה אחר־כך מדווח המחסום שבמבואות הצפוניים־מערביים של שכם כי עצר "חיפושית" צהובה. לוחיותיה אינן ישראליות אלא מקומיות, אבל מה זה חשוב.

נהג ה"חיפושית" והגבר שלידו נקראים לצאת מן הרכב ולהיברק. לא, מכחישים השניים, הם לא פרצו שום מחסום.

מן המושב האחורי מתבוננות בדאגה בנעשה שתי נשים. אחת מהן, צעירה ויפה מאוד, סוכרת את אצבעותיה ומעווה את פרצופה.

המילואימניק שהתבונן בה חשש שמא היא מתייסרת בכאבי צירי־לידה אולי; אבל למראה ארשת־הרווחה שלבשו פניה משחזרו הגברים למכונית ונסעו לדרכם, הבין כי האישה לא התייראה אלא מפני הבלתי־ידוע: מיפגש כזה, עם חיילים, עלול להסתיים בפרידה ממושכת מאוד.

תור המכוניות משני עברי המחסום איננו ארוך. בעוד ימים אחדים, לאחר שקרויטרו, מפקד המחסום, יחזור מפגישת־עסקים בתל־אביב והסובארו שלו תחטוף אבן בדרך, יתארכו התורים וישתרעו על פני מאות רבות של מטרים: בפעולת־עונשין אישית, יערוך קרויטרו בדיקות מדוקדקות במכוניות הערבים העוברות, יבחן היטב את מיסמכיהן, ובייחוד יקפיד על תקינות הפנסים: למכונית שרק אחד מפנסיה הראשיים פועל – לא יתיר לעבור, "כי זה אצלם סימן שלא יורקו עליהם אבנים".

– "וכאשר עוברת מכונית של מתנחלים עם פנס תקין אחד בלבד?"

– "טוב מאוד. למדו את הפטנט. שיסעו".

אבל באותה שבת התורים היו דלילים, וכעבור שעה נוספת עצר המחסום את ה"חיפושית" המבוקשת. הנהג, צעיר עצבני בגופיה, מכנסי־התעמלות ויחף, יצא מן המכונית כש"גליל" טעון תלוי לו על צווארו ברצועה ארוכה. הוא חייל בגבעתי, בחופשת־שבת, ונסע עם אימו לבקר את אחיו הנמצא עכשיו בטירונות במחנה סמוך. עכשיו הם חוזרים הביתה, לתל־ברוך.

– "מה בעניין המחסום בטול־כרם?"

הוא הודה: "זה אני. מיהרתי".

"נותנים לכל הערבים לעבור והוא צריך לחכות", התערבה האימא היהודיה.

– "וליהודים זכות־קדימה, מה?"

"בשטחים – בטח", אישרה האם. "בכל מקום", תיקן הבן.

•

שלושה שבועות בשכם. שלושה שבועות ללא אף אחד מאותם מעשים שנוח כל־כך לטהר את המצפון הישראלי הקולקטיבי על־ידי תיוגם כ"חריגים": לא עין עקורה של תינוקת, לא קבורת גברים חיים ולא שבירת גפיים שיטתית של עצורים כפותים. רק מציאות יומיומית קבועה ונמשכת של התעמרות ואכזריות־קטנה, כלפי אותה ישות גורפת אחת: ה"מקומי" – אותו ה"אחר" האנונימי, חסר הפנים, חסר האישיות, חסר השם, שזהותו איננה אלא ההוויה הכתומה שלו. והקלות הבלתי־נסבלת של שיטת ההוויה והמטמורפוזה שעוברים אחרים מאיתנו בשם הציות לפקודות.

והארישות של האחרים, של הרוב, ששלושה שבועות בשכם הם להם עוד שירות־מילואים, עם הבעיות הקבועות של המילואים – שלא יהיה קשה, ושכן יהיה סבב־חופשות מהיר – וכל מה שקורה בין יום הגיוס ליום השיחרור איננו חשוב.

ועל אף זאת, פלוגת־הסיור המילואימניקית איכזבה בתחילת השירות, תידרך מפקד בכיר בגיזרה: "להיכנס בהם", "לפגוע", "לשבור"; בהמשך, ביקר שר הביטחון והורה: "לא ייתכן שיהיה אירוע בלי נפגעים בצד השני"; ולבסוף נמצא, כי הפלוגה לא מימשה את הציפיות הקשוחות שתלו בה. הפלוגה "רכה מדי", אמרו.

"רק גולני יסדרו פה את העניינים", הבטיח איש גולני.

דורו, עשרה חודשים בגולני, השתעשע בנבוט עבה שגילף בעצמו, צבע בארום עם לבן בקצה, וחרט עליו בגאווה את שם החטיבה ומיספר הגדוד.

"הספקת להשתמש בנבוט?". "כן, פעם אחת". "באיזו הזדמנות?". "ילד שזרק אבנים". "בן כמה?". "תשע, עשר". "כשהרבצת, מה הרגשת?". "שום דבר. סיפוק". "אתה לא יודע שאסור להרביץ?". "רק אחר־כך המג"ד אמר שיצא חוק חדש".

ואחרי רגע: "גולני זה החוק".

והחוק, לא רק של גולני, הוא ששולח חיילים להתפרץ לדירה בשכם ולבצע מעצרים. בדירה התנהלה פעילות אסורה: לימודים. שני מורים הרביצו תורה בעשר תלמידות.

והבושה, למראה זאטוט בן שלוש המבחין בג'יפ הצבאי, נ"ג ונמלט בפחד.

שלושה שבועות הייתי בשכם. שלושה שבועות הייתי קלגס.

ופעם, כשחזרתי מותשש, שמעתי על הבהלה שתקפה חיילים בגולני דווקא, כאשר נודע להם כי אחד המילואימניקים הוא עיתונאי: "האם הוא יודע את זה? ואת זה? ואת זה ואת זה?" שאלו כחשש את קובי, ופירטו באוזניו שורה ארוכה של מעשי נבלה שעוללו.

בין טוב ורע הם דווקא מבחינים.

אבי רז

חמישה ימים I AM מה

חמישה ימים של סדנת איי־אם. חמישה ימים שבהם צחקנו, בכינו, רקדנו, שרנו, צעקנו וסיפרנו את הסודות הכי־הכי אינטימיים. הבטיחו לנו שאחרי חמישה הימים ומאתיים חמישים שקלים נצא מהאקווריום שבו אנו כלואים כל חיינו. ואני, אחרי חמישה ימים, יצאתי החוצה, וכל־כך רציתי לצאת מהאקווריום. אבל פחדתי להישאר שם לבד.

מאת סימה קדמון
צילם: שמואל רחמני

חמישה ימים הייתי שבויה בממלכתו רבת הקסם של פט גרוב. שבויה מרצון. שהרי יכולתי, בכל רגע, לחצות את החדר רחב הידיים, לחלוף על פני עשרות הזקיפים חמורי הסבר ואטומי המבט, לתלוש את תג השם המוצמד לחזי, להטילו לתוך הסלסלה שליד הדלת ולעלות במדרגות העולות ממרתף בית אמריקה הישר אל הרחוב המוכר.

אבל לא הלכתי. כמוני, גם שלוש מאות וארבעים אנשים אחרים. יחד, במשך חמישה ימים, צעקנו, בכינו, רקדנו, שרנו, שיחקנו, סיפרנו את סודותינו הכמוסים ביותר – וחיבקנו. וחיבקנו. וחיבקנו. וכל זה לפקודת השוט הווירטואוזי ורב־האימה של פט גרוב.

ואולי, אולי ביומה השישי של הסדנה – אם היה יום שישי – היה פט גרוב מניח לפנינו צלחת מלאה בחצץ ומורה לנו לאכול, אולי, רק אולי, היו כמה מאיתנו מתנועעים באי נוחות על הכסא, מציצים לצדדים בחשש, מרימים אצבע מהססת ומבקשים הסבר. פט גרוב, באריכות בוטה, היה מזכיר לנו את החוקים שעליהם התחייבנו כולנו, ומראה לנו את האלטרנטיבה: הדלת החוצה. ואז אולי, רק אולי, היה אחד מאיתנו קם, ובצעדים לא בטוחים, תחת מבטיהם המנוכרים של כולנו, חולף על פני עשרות המדריכים המסייעים, שומרי הדלתות ואנשי ההנהלה, ויוצא החוצה. היינו נשארים שלוש מאות וארבעים אנשים פחות אחד, חזקים יותר, מאוחדים יותר, שייכים יותר.

אבל לא היה יום שישי. ופט גרוב לא אמר לנו לאכול חצץ. וחודש וחצי אחרי שהייה של חמישה ימים בממלכתו המכשפת, נשארתי רק עם השאלה, מה הייתי עושה אילו פט גרוב היה אומר לי לאכול חצץ.

●

במהלך הכנת הכתבה קיבלתי כמה טלפונים. בעצם, יותר מכמה. חברים שעברו איתי את הסדנה. סתם, ככה, מבקשים לברר מה אני מתכוונת לכתוב. באיזה רוח יכתבו הדברים. אומרים משהו על העוול שעשו כתבות אחרות לסדנה. אני מתקשר, אומר לי מישהו, מכיוון שלסדנה האחרונה הגיעו מאתיים ושבעים אנשים במקום שלוש מאות וארבעים. וזה הכל בגלל הכתבות האלה, החד־צדדיות. אז מה את מתכוונת לכתוב? אחר כך יתקשרו גם כאלה שלא הכרתי. סתם. רוצים גם לעזור, אם אפשר. כדי שהכתבה תהיה אובייקטיבית. הוגנת. ואז הם יציעו ששת של כאלה שיהיו מוכנים לדבר, לעזור. והנה, קח את מספרי הטלפון שלהם.

●

על כסאות פלסטיק לבנים ונוקשים, בין פסי סלוטייפ המודבקים בקפדנות על שטיח דק, התיישבנו נרגשה, מאוחדים בסקרנות, בציפיה, בחשש. אולי כשר. מאחורינו, ליד הקיר הלבן, מאחורי שולחן ארוך מכוסה במפה ירוקה, ישבה שורה ארוכה של אנשים. גב זקוף, ידיים מונחות כתשעים מעלות על הברכיים, פנים חתומים, עיניהם פקוחות לרווחה, מביטות על הבמה שעליה ניצב פט גרוב. בכל פעם שאסובב את הראש, הם ישבו באותה צורה. לעולם לא משעינים את ידיהם על השולחן שלפניהם, לעולם לא מרפים את הגב הזקוף. אחר כך תגיד לי הטי־סי שלי – המדריכת, בשפה האיי־אמית – שפט גרוב אמר להם שכך הם מעבירים לו אנרגיה. שהוא מקבל כוח כשהוא רואה אותם יושבים בצורה זו. והאנרגיה של פט, יתברר, הינה הדבר היקר ביותר בממלכה הזו.

●

לפקודתו של פט גרוב קמים כל האנשים שיושבים מאחורינו. בשורה ארוכה, בסדר מופתי, בצעדים אחידים, בגב זקוף וראשים מורמים, הם צועדים בשולי החדר. הגברים מסורקים להפליא, חולצות מגוהצות ומסודרות היטב בתוך המכנסיים, ידיים ישרות. הם נעמדים לפנינו בחי"ת גדולה. דרך הדלת הנפתחת לרווחה, נכנסים עשרות אנשים נוספים. אותה תיסרוקת מסודרת, חולצות מגוהצות, גב זקוף, ראש מורם ומבט אטום. לפקודתו של פט הם מציגים עצמם. בצעקה. "אני טל, מסייע בחוץ". "אני יעל. טי־סי". כך, בצעקה, אחד אחרי השני, זקופים, מביטים ישר. כסאות הפלסטיק הלבנים שלידי נעים באי נוחות. לכל האנשים מסביבי חיוך מרוח על הפנים. אף אחד לא אומר מלה.

אחר כך, בהפסקה הקצרה שנבלה בחוץ, יפשירו החיוכים המרוחים וידברו על האסוציאציות שהעלו בם עשרות הזקיפים דמויי הפסל. הסדר הזה. המבט האטום. ואחר כך, הרבה זמן אחר כך, תאמר לי בשיחה פרטית בוגרת איי־אם ותיקה, שהפוזה הזאת של כל האנשים היא הכרחית. שאסור, פשוט אסור להם, לכל המסייעים למיניהם, לגלות איזושהי מעורבות, איזשהו

היא המיחה: "מה את רוצה?". היססתי: "שיהיה טוב", ניסיתי, "שיהיה שלום, שנהיה בריאים, וככה". "בולשיט" ירקה בפרצופי, "מה את רוצה?!".

רגש. שאסור להם לקחת משהו מההלל שלנו, של אלה שעוברים את הסדנה. ולכן דרושה העמדת הפנים הזו. ואז גם נדבר על תחושת הכוח, העוצמה, השררה, שמרגישים, אולי, האנשים האלה. על מה שזה עלול לעשות להם, לכל אותם אנשים, בוגרי סדנת האיי־אם, שמרצונם, בהתנדבות וללא שום תמורה, מסייעים לפט גרוב להפיץ את תורתו. ואפשר למצוא אותם, את כל מאות המתנדבים, מנקים את השרותים, שוטפים את האולם, מסדרים את הכסאות, מתחזקים את המקום, מסייעים בסדנאות. בכל שעה ביממה, בכל יום בשבוע שבו הם נקראים.

●

רקדנו בחור, בעיניים עצומות, כפי שפט אמר. מוסיקה נפלאה, סוחפת. פקחתי את העיניים באותה הטכניקה שסיגלתי לי במהלך הימים האלה: העפעפיים מרחפים, חצי סגורים, כדי שאף מסייע לא ינזוף בי במבט אטום, וכאצבעות ידו, בתנועה של מקור נפתח ונסגר, יורה לי לסגור את העיניים. על כסא בצד זיהיתי מישהי שהכרתי בסדנה, חיוורת, מחזיקה את ראשה. תוך צעדי ריקוד זהירים, ניגשתי אליה והתכופפתי לשאול מה קרה. מסייע קצוץ שיער הורה לי מיד לחזור למקומי. אולי הגבתי במבט של התנגדות. הוא, בתנועה גסה, משך בזרועי. כשהמבט שלי לכש תרהמה, אולי, לא בטוח, ראיתי בעיניו בהלה. "סליחה", סינן במהירות, והסתובב לאחור.

●

שמונה רמקולים גדולים תלויים על התיקרה. שמונה רמקולים נוספים על הקירות הלבנים חסרי החלונות. מן הרמקולים הללו תפרוץ בחמשת הימים הקרובים מוסיקה שתסעיר את כולנו. לצליליה נרקוד, איתה ביחד נשיר, והרבה, הרבה פעמים גם נבכה. ותמיד נשתאה עד כמה קולעת, נכונה ומופלאה בחירת השירים לתווית הריגשית שעברנו זה עתה. אבל עכשיו, כשאנחנו עדיין יושבים וקופים, מאוחרים

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

בסקרנות, בצפייה, בפחד, הרמקולים שמעלינו דוממים. ומהיציע, בצד, מציצים שלושה ראשים. משקיפים עלינו. בתחושה של אי נוחות, מתוך הדממה שלנו וקולו החזק של פט גרוב, אני מחפשת משהו נוסף, שם, ליד שלושת הראשים הקשאים. אני לא יודעת מה. רק כשאני מחזירה את מבטי אל הבמה, אל פט הרוקע בכוח ברגלו על הבמה, אני יודעת מה חיפשתי שם למעלה.

מכונת יריה. איזה אבסורד.

●

את לא פוחדת? שואל אותי, בחיוך, בוגר איי־אם ששומע על הכתבה. פוחדת? אני צוחקת. ממה יש לפחד. בפעמים הבאות שישאלו אותי את אותה שאלה כבר לא אצחק, רק אגיד שמה פתאום, וממה בכלל יש לפחד. וכשאכתוב את הכתבה, אשאל את עצמי שוב ושוב, ממה, בכלל, יש לפחד, ולמה, אם כך, אני חושבת על זה כל הזמן.

●

כשבעת אלפים איש עברו עד כה את סדנת איי־אם בארץ. השמועה על קיומה עוברת מפה לאוזן. פרט למדבקות יפהפיות המתארות שחף צחור, מוצמדות לשמשות המכוניות של בוגרי הסדנה, לא נעשה פרסום אחר. אבל גם השמועה הזאת, שתילחש באוזנך, תהיה מינימליסטית. יבטיחו לך שזה יעשה לך טוב, שתגלה על עצמך דברים שלא ידעת אף־פעם. שזו חוויה מופלאה. שום פרט על הנעשה בתוך הסדנה לא תצליח לדלות. יסבירו לך שלא רוצים לקלקל לך, שאם יספרו זה יהרוס לך הכל. שהאלמנט של ההפתעה הוא הכרחי. אם תתעקש, יגידו שזה מבוסס על הרצאות ועל תרגילים. יותר מזה, מלה לא. אתה יכול להישבע בילדיך שאין לך שום כוונה ללכת, כך שממילא לא יקלקלו לך שום דבר. לא יעזור. קשר השתיקה על מה שקורה בתוך הסדנה הוא מוחלט. אחר כך, כשתהיה בסדנה, יצעק פט בקול חזק את חוקי הסדנה. אחד מהם יהיה שמירה על סודיות מוחלטת. אחרי חמישה ימים עם פט גרוב, עבירה על אחד מעשרות החוקים שמכתיבה הסדנה כמוה כעבירה על אחת מעשרת הדיברות. עשרת הדיברות אמרתי? סליחה. הדוגמה לא מספיק טובה.

●

פט גרוב הוא דרום אפריקני, לא יהודי, שהחליט לפני כשלוש שנים לפתוח את סדנת האיי־אם בישראל. הסיבות לפתיחה של הסדנה דווקא כאן ברורות לו בוודאי היטב, ואולי גם לאלה שמטפלים בחשבון הבנק שלו, בבנק הפועלים, סניף כיכר אתרים. אינפורמציה שסיפק לנו בנדיבות במהלך הסדנה. "אתם לא תקבלו ממני כלום", אמר לנו שוב ושוב. "ובשביל הכלום הזה אתם משלמים, כל אחד מכם, 250 שקלים".

בשבוע הבא, סיפר לנו, הוא נוסע ליוון לחופשה. והכל מהכסף הזה, שאנחנו, האס־הולס, תורמים לחשבון שלו. וכמה, כמה צחקנו איתו כשאמר את זה. ואיזה מחיאות כפיים. כך גם כשעמד שם, על הבמה, צועק מלים גסות, מתנועע בזריזות מצד אחד של הבמה לצד השני, עושה תנועות וולגריות, רוקע ברגליו בכוח, מכשיל בפיקחות מישהו מהנוכחים שהעז לומר משהו ועוד להתעקש עליו. כמה צחקנו איתו, מפנים מבטי בוז אל אותו אחד שלא מבין שום דבר, נושפים בקוצר רוח נוכח מטורבלותו. באחד מה"שרינגים" (שיחות השיתוף, בשפה האיי־אמית), עמדה אחת המשתתפות, אחרי שהצביעה בסבלנות, וביקשה לשתף אותנו בריגשותיה. "התחלת למלא אותנו באנרגיה חיובית", אמרה לפט. "הבאת לנו את האור. בזכות האדם שעומד פה" – מבט ארוך בפט – "אני פשוט מרגישה בן אדם חדש. זה הרגע הגדול בחיי, ואתה, פט, אתה האדם הכי משמעותי בחיי", מחיאות כפיים סוערות.

●

סיפרתי לפסיכולוגית אחת כמה נהניתי בסדנה. איזו חוויה נפלאה היתה זו בשבילי. איך חמישה ימים לא עצמתי עין, לא אכלתי דבר. איזו התרוממות נפש הרגשתי. אהבתי את כולם. כולם אהבו אותי. דברים רבים הביאו אותי לדמעות. עברתי ריגושים שלא האמנתי שאעבור. נכון, אמרתי לה, היו שם כל מיני דברים שהפריעו לי. שלא הייתי מוכנה לקבל. אבל בדיעבד, אני שמחה שעשיתי את זה. ועובדה, אמרתי לה, שכולם מרגישים כך. כל מי שעבר את הסדנה.

"יש מונח בפסיכולוגיה", אמרה לי, "שנקרא 'דיסוננס קוגניטיבי'. כשאדם עושה משהו משמעותי, הוא תמיד ימצא לעצמו צידוקים שעשה את המעשה הנכון, כדי לחיות עם עצמו בשלום. אם אדם קונה מכונית, מוציא עליה את מיטב כספו, הוא לא ירשה לעצמו להודות שהיא מחורבנת, גם כשהיא מחורבנת. הוא ימצא עשרות צידוקים לשכנע את עצמו שעשה קניה טובה. אנשים שעברו חמישה ימים כאלה", אמרה לי, "שלחשו באוזני זרים את סודותיהם הכמוסים ביותר, דברים שלא אמרו מעולם, אפילו לעצמם, לא יכולים להרשות לעצמם לחשוב שזה לא היה שווה את זה. שזה היה בולשיט. שזה לא הצדיק את החשיפה שהרשו לעצמם. הם לא יוכלו לחיות עם התחושה שזה הכל היה לשווא".

●

השפה שבה מנוהלת הסדנה היא אנגלית. דבר של מה בכך, אומרים כל מי שמאחוריהם כמה שנות לימוד בבית־הספר. ולכן, כשפט מבקש מכל אלה שלא יודעים מלה אנגלית להרים את היד – לא הרבה מצביעים. זהו שלב מאוד ראשוני בסדנה, ומשתתפיה עדיין לא יודעים שהם צריכים לקחת אחריות, ושזו תהיה בעיה שלהם, כשפט יעמוד על הבמה ויצליף באנגלית את תורתו רבת הערכים והמושגים. אלה

שוב ושוב אמר פט גרוב שהוא לא נותן טיפול פסיכולוגי למשתתפים. שוב ושוב קמו אנשים וסיפרו איך השתנו חייהם, איך נהפך גרוב לאדם הגורלי בחייהם.

שמוכנים להודות שאינם יודעים מלה אנגלית, עוברים לצידו הימני של האולם ומקבלים אוזניות. במהלך הסדנה יבינו רבים מאיתנו, שלדעת מלה באנגלית זה עדיין לא מספיק כדי לשחות באקווריום של פט. גם לא עשר מלים. מדי פעם ילחש מישהו באוזן שכנו, כשהוא מצטנף כולו מאימת עינם הפקוחה של המסייעים, "מה הוא אמר"? או "מה המלה הזאת"? ובדרך פלא ינוהלו גם שיחות ה"שרינג" בשפתו הקולחת של פט, והמאור לא קולחת של המשתתפים.

פט יציע, באריבות רבה, את עזרת המתורגמן העומד מאחורינו וצועק בכשרון רב את התרגום המדוייק לדברי פט, כשאינו פוסח גם על האינטונציה הנכונה. אלא שרוב המשתתפים עילגי הלשון, יעדיפו לשוחח בדרך לא אמצעית עם הדמות רבת הסמכות העומדת על הבמה. אולי כדי לא לאבד מן האינטימיות. וכך יעמוד משתתף מלא רגשות, רועד מתאווה לחלק את חוויותיו עם כולנו, ובעיקר עם פט, וינהל שיחה מגומגמת, דחוקה, כשהוא מתחבט שוב ושוב במלה הנכונה. וכשיגיד משהו שלא יראה לאיש חזק שעל הבמה, ישטוף אותו פט בשפתו הקולחת, התיאטרלית. וכמה, כמה פעמים רצה משתתף נבוך לענות לפט, ולא עלה בידו למצוא את המלה הנכונה באנגלית, ומבולבל ונבוך התיישב ללא מענה, לקול תשואות הנוכחים, המריעים, כדרך־כלל, לפט.

מטרת השימוש בשפה האנגלית בסדנה כמוה כמטרתם של עשרות המסייעים בעלי פני הספינקס, של הסדר, הדיוק, המשטר, החוקים הנוקשים: ליצור תחושת נחיתות, לעורר את המבוכה, את הלחץ הנפשי, את חוסר האונים. זו רק טכניקה, יגידו לך מי שהוו על בשרם את האמצעים שבדרך למטרה. אלו הם אמצעים טכניים בלבד, שאין להם דבר וחצי דבר עם המסר. ואולי, גם לאהבה ולנכונות בה קיבלנו את הטכניקה נטולת המסר הזו, יש משמעות. ואולי יש גם בזה איזשהו מסר. ולאו דווקא המסר שאליו מתכוון פט גרוב.

●

הסדנה הנמשכת חמישה ימים מתחילה בשעה שש מדי ערב ומסתיימת הרבה אחרי חצות. כך מיום שלישי בשבוע ועד יום חמישי. ביום שישי מתחילה הסדנה בשתים עשרה בצהריים ונמשכת עד אחרי חצות, ובשבת, מאחת עשרה בבוקר עד שעות הערב המאוחרות. בקול חזק וברצינות מאיימת צועק פט ביומנו הראשון את חוקי הסדנה. באנגלית. ומאחורינו צועק המתורגמן רב־הכשרון את התרגום העברי. בעניין החוקים של הסדנה, לא משאיר פט פתח לאי־בהירויות. דייקנות, התייצבות חובה, אסור לעשן, אסור לאכול, אסור ללעוס מסטיק. מי לועס מסטיק עכשיו? כמה ידיים מהססות מורמות. מאחורינו קמים מסייעים, בידיהם סלסלות קש שמתוכן מבצבצות מפיות נייר צחורות, עוברים בין לועסי המסטיק המבויישים שמשליכים את התועבה לתוך הסלסלות. אסור לדבר ללא רשות. לא לעזוב את האולם, גם לא כשצריך פיפי. חובה לשאת את תג השם (הכתוב בלועזית), במשך כל זמן שהייתך בסדנה. אסור לאחר. אין לצרוך סמים או אלכוהול במשך הסדנה. אסור לשבת ליד אדם מוכר. אסור לשבת ליד אדם יותר מפעם אחת במשך ימי הסדנה. אסור לרשום רשימות או להקליט. וכן, יש לשמור על סודיות מוחלטת.

מגיע הרגע הגדול: מי שלא מקבל את חוקי הסדנה הנ"ל יכול לקום ולצאת החוצה. רגע דרמטי. בחדר דממה. אף אחד לא קם. הדלתות הגדולות, הנראות לי כמו חומות של פלדה, נשארות חתומות.

מן הרמקולים הגדולים עולים צליליה החזקים של מוסיקה מלאת עוצמה. קרה, מאיימת, רבת הוד. (בהפסקה יגיד מישהו בפסקנות שזה באך. מישהו אחר יציע את וגנר. עד לסיום הסדנה יהיה קונצנזוס שאלו נעימת "כה אמר זרטוסטרא" של שטראוס). היא נמשכת, כה אמר פט, דקה שלושים ושבע שניות. זוהי המוסיקה שתכריז על הכניסה לאולם הגדול. מעתה ואילך, עם הישמע צליליה הראשונים, נזנק כולנו כאחוזי פלצות אל תוך האולם ונרים את ידינו למעלה. וכך, כשאנו עומדים לפני הכסאות המסודרים בסדר מופתי לפני קווי הסלוטיים, ידינו מתוחות לתקרה, יכנס פט לאולם, באחת הכניסות המרשימות שראיתי בחיי, ובדיוק בשניה השלושים ושבע של הדקה השניה, יגיע אל הבמה. וכשיגווע הצליל האחרון ברמקולים הגדולים, ישמע קולו החזק.

●

פט לימד אותי על הגרנג'י שלי. לכל אחד מאיתנו יש משהו, הוא אומר, שהוא חייב לעשות. חובה לא נעימה שאינו אוהב לעשות, אך לא יכול להתחמק ממנה. רוני, הוא צועק לרוני, שבמשך כל הסדנה אינו מוריד את עיניו מפט, קופץ בזריזות לכל רמז קטן שלו, מרגים לפנינו תרגילים, מארגן את ההסעות, דואג שהכל ידפוק כמו שעון. רוני, מה אתה חייב לעשות? רוני, זקוף וחגיגי, צועק מאחורנו ללכת לעבודה. ומה יהיה אם לא תלך לעבודה? לא יהיה לי כסף לפרנס את המשפחה שלי, עונה רוני בצייתנות. ומה יהיה אם לא יהיה לך כסף לפרנס את המשפחה שלך? אני ארגיש תיסכול, עונה רוני, כנראה בהצטיינות, משום שפט ממשיך לדחוק בו. עד שהם מגיעים לשורה התחתונה של הרגשות האיומות של רוני: הוא ירגיש תחושת כשלון, או שינאה עצמית, או משהו כזה. וזהו הגרנג'י של רוני. עכשיו, אומר לנו פט, חישבו כל אחד מכם על הגרנג'י שלו.

האורות כבים. טוני וייסמן, יד ימינו של פט ומי שינהל מהחודש הקרוב את הסניף החדש של סדנת האיי־אם בלונדון, מחליף את פט. לפקודתו אנחנו

(המשך בעמוד 50)

בכפר המכביה, בקצב הג'ינגל

מאת יעל בן־מלמד

מאוחר בערב, כשמסתיימים תשדירי הבחירות, [illegible]ירה של מסיבה על הדשא. החבר'ה של הליכוד מאושרים, טופחים אחד לשני על השכם, אומרים כמה היה טוב ואיך המערך נפל בגדול. "זה אדון ביבי", [illegible] פעיל שחולף במקרה ליד נתניהו העובר בשביל, נשימתו נעתקת מהתרגשות. בני בגין, רגוע ומרגיע, מחכה בסבלנות לתורו להצטלם. תמונה קבוצתית [illegible] עם ארנס ומילוא ואולמרט וליבנת ומרידור ונסים וזורבין גם, עם מיקרופונים וטלוויזיה ומאבטחים ופרסומאים ויועצי תדמית ועתונאים ואוהדים [illegible]ורות ששרים ומתנועעים בקצב הג'ינגל. אבא בגין לא השמיע קול.

באולפן בכפר המכביה. מימין לשמאל: בני בגין, משה ארנס, רוני מילוא, אהוד אולמרט, לימור ליבנת.

צילום: ראובן קסטרו

ביום חמישי שעבר בסביבות השעה אחת אחר חצות, באולפן השידורים של הליכוד בכפר המכביה, הרביץ ביבי נתניהו כניסה כמו שרק הוא יודע. חלק מהנוכחים באותו מעמד נשבע שהקיפו אותו שם חמישה־עשר יועצים. אחרים אמרו – עשרה. נוספים טענו – לכל היותר חמישה. האיש מהאו"ם לבש חליפה מחוייטת, שיער השיבה שלו תרם למראה המכובד, היועצים הסיטו את עניבתו מימין לשמאל וחוזר חלילה, עמדו סביבו קמוטי־מצח, מודאגים האם הכל ידפוק כפי שצריך.

ערב קודם־לכן, יום רביעי – היום הראשון לשידורי התעמולה – התאספו בכירי מטה ההסברה של הליכוד באחד מאולמות מלון כפר המכביה כדי להתענג ביחד על תשדירי המחנה שלהם, ולסבול בצוותא כשנסים וווילי וחבריו תפסו את זמן השידור. היו שם משה ארנס ורוני מילוא ולימור ליבנת ודן מרידור וכל מיני עוזרים ועוזרות ואיזה עשרים עתונאים ועשרה צלמים. בתשע ושלושים בדיוק נכנס נתניהו בשערי כפר המכביה והחל צועד לכיוון האולם, עדיין מלווה רק על־ידי בוער צעיר אחד. "זה אדון ביבי", אמר לחברו פעיל שחלף במקרה לידו, נשימתו נעתקת מהתרגשות, ושניהם עמדו מלכת, המשיכו להסתכל כלא־מאמינים באיש המתרחק מהם.

בכניסה ל"אולם האלופים" – כפי שהסבירה פקידת הקבלה למתעניינים במיקום הצפיה – הקיפה את ביבי בבת־אחת חבורה של צעירים ורצה יחד אתו לעבר המדרגות המובילות ל"אלופים", מנסה לעמוד בקצב ההליכה־ריצה שלו. אף מלה לא נאמרה שם. כאילו במאי שיפשף עם המשתתפים את הקטע הזה עשרות פעמים. כל אחד ידע בדיוק את תפקידו. כשנכנסה החבורה בראשות ביבי לאולם קרה משהו מוזר: העולם לא עמד מלכת. כל מי שישב שם המשיך בעיסוקו הרגיל. לקח לו, לביבי, בדיוק שתי דקות להבחין שכך הוא המצב. הוא הסתובב על עקבותיו ויצא את המקום, נוטל עימו את שובל האנשים שניכנס איתו. העתונאים הרבים שהיו באולם החלו להתלחש בינם לבין עצמם. גם מי שלא הבחין בכניסה לא יכול היה להתעלם מן היציאה.

ביבי נתניהו הוא אחד הקלפים החזקים של הליכוד במערכת הבחירות הנוכחית, וגם הוא יודע את זה. בלשון המעטה אפשר לומר שלא כל מי שמועסק על מלאכת ההסברה של הליכוד משתגע אחרי האיש. אבל כל אלה אינם יכולים להתעלם מהתועלת שמפלגתם יכולה להפיק ממנו. קסם אישי, הם קוראים לזה. יש אפילו מי שאומר – כריזמה. יש לו הופעה מצויינת בטלוויזיה, הוא נראה טוב, אומר בקול נעים דברים תקיפים וחד־משמעיים, אי־אפשר בשום אופן לזהות שהוא רק בן 38. כשהוא מדבר נדמה לשומע שהאיש כבר הוכיח עצמו במעשים – והרבה מעבר לתפקידו הציבורי היחיד עד כה, שגריר ישראל באו"ם.

ביבי נתניהו, מעריכים במטה ההסברה, הוא האיש לקולות הצפים. והקולות הצפים הם כמובן קהל היעד, ובבחירות הללו מספרם גדול באופן משמעותי. זו גם הסיבה לכך שבתשדירי הליכוד נראה הפעם הרבה פחות את אריאל שרון ודוד לוי – שלא לדבר על גדעון פת, אברהם שריר, זלמן שובל – והרבה יותר את ביבי נתניהו, בני בגין, דן מרידור, אהוד אולמרט, משה קצב, משה ארנס. "יום חזק" של תשדירים נחשב במטה ההסברה של הליכוד יום שבו מופיעים גם נתניהו וגם בני בגין.

ואכן, באותו ליל חמישי שבו הצטלם ביבי, חיכה בני בגין בסבלנות אין־קץ לתורו־הוא להצטלם. השעות נקפו והוא ישב לו בצד בחולצה עם משבצות גדולות, רגוע ומרגיע, חוש הומור בריא, אנטי־תזה לאיש שהצטלם לפניו. אין לו יועצים, אין לו "כניסות", אין לו חליפות. אפילו לא אחת. כך קרה שכאשר הגיע תורו להצטלם נידב לו רוני מילוא אחת מחליפותיו הפרטיות. בגין מבוקש מאוד בתשדירי הטלוויזיה ובחוגי בית, אבל יותר מכל – בתשדירי הרדיו. אריאל ויינשטיין, האחראי עליהם, הבחין "פתאום" שקולו של הבן דומה לקולו של האב – המנהיג האגדי והיחיד המסוגר כבר שנים בבית שברחוב צמח ועדיין צועקים את שמו בכיכרות. אם כך – הדאי וודאי שכדאי להשמיע את הקול חוזר והשמע.

זוגות־זוגות אל תוך הלילה

ביום השני לתשדירים עוברים כולם מ"אולם האלופים" לפיסת הדשא הקטנה שמקיפה את אולפן הצילומים של סרטי "דול". סגורים ומסוגרים, שמורים היטב בידי איש אבטחה שאפילו למינה צמח עושה בעיות בכניסה, יושבים בכירי המטה לראות מי ינצח הפעם במירוץ בין שתי הגדולות. את מקומו של ארנס תופס הפעם שר האוצר משה נסים שמרי פעם מרגיע את הרוחות. יחד איתו ישבו שם על הדשא רוני מילוא ודן מרידור ובני בגין ואורי סלע, שכותב את הטקסט לתשדירים, וכמובן אליעזר זורבין, בעל פרסום "דחף" שעושה את הקמפיין,

(המשך בעמוד 24)

יהונתן גפן

אוכלי הקולות *(סקר מישפחתי, שירות לבוחר)*

א... ז זהו זה, אני בן 18, הגעתי לגיל שבו אפשר להתחיל לירות כדורי פלסטיק, ובנובמבר אני הולך להצביע בפעם הראשונה. אני הולך לקבוע את הפנים של המדינה בארבע השנים הבאות. מיסכנה המדינה... ואני באמת מקווה שהיא לא בונה רק עלי... וההורים שלי בסדר, הם ממש לא מתערבים... אבא שלי רק אומר שלדעתו אם אני בנאדם אחראי, אני חייב להצביע מערך, כי הוא מכיר את שמעון באופן אישי. אמא שלי כבר הרבה שנים ר"ץ, וזה באמת מתאים לה כי היא תמיד רצה. פעם בארבע שנים אתם יכולים לשמוע אצלנו בסלון את השיחה הנעימה הזאת:

"תאמין לי, ברוך, המפלגות הקטנות הן הכי גחלות", אומרת אמא שלי. "את עושה שגיאה, ברכה", אומר אבא שלי, "את אוכלת קולות למערך".

"לאכולז", צועקת טלי, אחותי הקטנה, בת החמש, שבפעם האחרונה הצביעה לחבורת־הזבל.

"אחרי התשדירים", אומר אבא ברוך.

אמא שלי היא אוכלת קולות ידועה. שיהיה לכם כסף כמה שהיא אכלה קולות למערך, והיא אף פעם לא שבעה. סבא שלי מביט בחלון, מחפש את השועל הזה שנגוע בכלבת. בעיתון כתבו שהוא מסתובב בירושלים, ואנחנו גרים במושב בעמק־חפר, אבל סבא יאשה אומר שמאה קילומטר זה כלום בשביל שועל שמומי חולה.

"נדמה לי שראיתי אותו", הוא אומר פיתאום. מהחלון.

"את מי?", אני שואל.

"לא חשוב," אומר סבא.

סבא שלי מתלבט בין מפ"ם למיפלגת הגימלאים, אבל מה שהכי מעניין אותו זה השועל ההוא.

"אני לא מבין מה יש לך נגד שועלים", אומר אבא.

"שקט, זה מתחיל", אומרת אמא, אוכלת הקולות.

"מי צריך את זה בכלל?", שואל אבא שלי, "זה סתם בזבוז של כספי הציבור". והוא מתיישב, צמוד לטלוויזיה, הכי קרוב והכי ערני.

"חיוך גדול. תקיעה גדולה", מתחיל פתאום תרגיל גיוס מילואים.

"מי שמצביע – משפיע", אומר אלברט כהן.

אנחנו מתיישבים מסביב למכשיר לצפות בתשדירים, ואני הכי מסכן כי אני, ממש לא בא לי להצביע לאף אחד, אבל אין לי ברירה, כי אני בגיל שמותר להתחיל, ולא מספיק שאני צריך להתגייס, אני גם צריך להשפיע. איזה יאוש.

...רוב התשדירים מתחילים בתמונות מהשמים. תמונות של עננים. שמים כחולים, נוף ממבט ציפור, וזה כדי שתדע טוב מאוד מאיפה הם מסתכלים עלינו – תמיד מלמעלה. והנה, ראש הממשלה בכבודו ובעצמו פותח את הכסאת, מאחל לנו "מערכת בחירות עניינית בלי ליבוי יצרים ואלימות".

"הנה טוביה צפיר", אומרת טלי, אחותי הקטנה.

...אני בן 18, הגיל שאפשר להתחיל, ואין לי מושג למי אני אצביע... שום טוביה צפיר לא נראה לי... "כולנו ביחד נצליח בגדול – רק הליכוד יכול"... שיר נחמד, מאוד מזכיר את "ירקות, בנאדם ירקות" ..."אבל אני אתן לליכוד הכל – רק לא את הקול"... בתקות היקרות של הליכוד סבא שלי תופס תרוף על הכורסה שלו, פותח לרגע את העיניים, רואה את המערך, כולל רבין, שמחזיר את החיילים הביתה, ופרס, מדביר האינפלציות, ומתנמנם שוב, מחפש את השועל שלו בחלומותיו.

"הם היו גרוליםו", אומר אבא שלי, "פרס אף פעם לא היה כל־כך טוב ממש גדול מתחיםו".

"אני מקווה שהוא לא לוקח את החומר ההוא של בן ג'ונסון", אומרת אמא שלי.

...והנה התשדיר של המפלגה של אמא, ר"ץ: אהבה, סבלנות, חופש, שרום, אחווה. אמא שלי, ילדת הפרחים, ממש נשפכת מהמלים היפות של המפלגה האוטופית שלה... היא ממש מאמינה שאפשר לשנות את העולם. מבחינה מנטאלית היא אף פעם לא יצאה מוודסטוק...

"נו באמת, ברכה", אומר אבא שלי, "אתם לא קצת נאיוויים?"

"שקט", מתעורר פתאום סבא שלי, "מפ"םו"

...האם יתכן שמפ"ם הפסיקה להתלבט?... יאיר צבן מחלק את המיספר־טלפון שלו לצופים, למיקרה

שלמישהו יש שאלה בקשר למצע המיפלגה. סבא שלי רושם ביד רועדת את המיספרים... האם הוא מתכוון לחייג? האם לסבא שלי יש שאלה למפ"ם?

"יאשה," אומר לו אבא שלי, "אתה עושה שגיאה. אתה אוכל קולות למערך".

והנה, עכשיו כבר יש לנו שני אוכלי קולות במשפחה: אמא שלי שנישארה בסיקסטיס ומאמינה במרד ובשינוי, וסבא יאשה, הסוציאליסט הקשיש. ואבא שלי, שמאמין ששמעון יביא את השלום. ואחותי טלי, שיש לה עוד הרבה זמן עד שתצטרך לבחור בין כל הטוביה־צפירים הללו. והנה גם זבולון האמר שלנו, שחרד למצב החינוך, והוא מראה לנו כמה גלויות שנה־טובה של מישפחות מאושרות: המפד"ל. מדי פעם מראים מורקסמים, נשיקות רטובות בטלוויזיה ושאר דברים איומים שיכולים לקרות לילד שלא מניח תפילין. וזה מוזר מאוד בעיני שאת ה"תועבה" היחידה בתשדירים מספקת המפד"ל דווקא...

אבנר שאקי מסתכל בלי בושה ישר לתוך העיניים של סבא שלי, ואומר לו: "אנחנו נאמנים, מאמינים ואמינים", והייתי מוסיף: "ומאוד מינייםו". ושוב הליכוד חוזר עם שר האוצר נסים, הנרקווה הלאומית, שכן מי באמת יכול להישאר ער אחרי מלים כמו: "ארוכה הדרך להבראה כלכלית. דרוש לנו רצון נחוש, אומץ, תעוזה". זה מרדים אפילו את טלי הקטנה, שבדרך־כלל לא ישנה בשנת־בחירות.

...והנה התשדיר שחיכיתי לו, ש"ס – הסרט של אורי זוהר... אני יודע את כל ה"מציצים" בעל פה, וחיכיתי לפחות שהרב פרץ יגיד פעם אחת "מה הוא קופייקו" – אבל ההומור כנראה נעלם שם לגמרי, וזה לא קל לחייך מתחת לזקן כזה גדול. במקום שיסל, אורי זוהר הביא את הרב עובדיה, שאומר "צריך להחזיר עטרה ליושנה". יותר טוב שתחזירו את אורי לשיסל, אני אומר לו, אבל איש לא שומע אותי, והמציצים נעלמים מהמירקע.

"למה הם לא עושים צבאז" שואלת אמי, מכרסמת הקולות הידועה.

"שקט", אומר אבא, "עכשיו החבר'ה שלי".

ושוב יצחק רבין מחזיר את החיילים הביתה. החיילים כבר עייפים מרוב חזרות. ושוב המפד"ל, כל הזמן רוצה רק לבנות גשרים, למה הם לא מתנדבים לחיל הנדסה?

ופתאום אבא צעיר עם תינוק על הכתף, ותרגום ערבי בגוף הילד, בתשדיר של חד"ש, ואני בן 18, בגיל שאפשר להתחיל, ולמה שאני לא אהיה קומוניסט, לא כל החיים, רק כמה שנים, כמו שמקובל, זה יכול להיות כיף, קומוניזם במינון נכון, לתקופה מוגבלת, נגיד – עד שאני אהיה יותר עשיר... "קודם כל תיראה מה קורה ברוסיהו" אומר אבא שלי.

"דווקא הרוסים עכשיו בראש טוב", אומרת אמא שלי, הזרוקה הניצחית.

"איך זה ששועל עם כלבת מסתובב, ואף אחד לא תופס אותוז" מתעורר סבא, בריוק לתחיה.

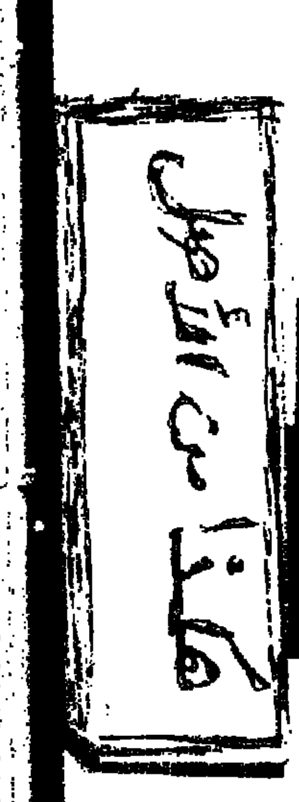
כמו גרי קופר בסרט "בצהרי היום", גאולה מפחידה ערבים בשכם, ויובל מפחיד לידה. הם צועדים לאט בכביש ריק, ממש כמו בסרט ההוא. יובל מביט רגע למעלה, אולי מחפש את "אופק 1", ואומר לגאולה: "הערבים רוצים להשמיד אותנו". ובריוק אז, למרבה האירוניה, נכנס למצלמה איזה ערבי שפוף, רועד מפחד, חוצה את המסך, ובכלל לא נראה משמיד. גאולה אומרת שהרגל איבד את הצבע... ושוב רק הליכוד יכול, ושוב רבין מחזיר את החיילים הביתה, ושמיר מחקה את צפיר, וככה זה יהיה חודש שלם... וסבא יאשה כמעט מחליט:

"הפעם – גימלאים, בעצם – לא, אני לא יודע..."

ורק אני, בן 18 ואין לי שום חשק להתחיל, ולמרות שאני לא רעב, נראה לי שגם אני הולך לאכול קולות כל חיי, כמו אמא שלי, אוכלת הפרחים. אנחנו ממשיכים לראות מבט שני, ו"המרגל המושלם", ובחדשות המסכמות אומרים שלא נמצאו מכשירי ציתות אצל הליכוד, ואני מאמין, כי כל מי שהיה הולך להקליט את החומר המשעמם שלהם היה נירדם על המקום תוך כדי מילוי תפקידו.

בקיצור. החדשות שוב מדווחים על הרג בשטחים. החלב ומוצריו מתייקרים. גם העוף והביצים. ביצה מספר אחד תעלה עשרים ואחת אגורות. השועל עם הכלבת עדיין מסתובב חופשי. ולפני התחזית שוב סיסמאות הגיוס לתרגיל: "חיוך רחב. תקיעה גדולה". אני שוקל אם לבחור בחיוך רחב, אבל מיד נדלק גם על התקיעה הגדולה, אמא הולכת לישון, ואבא נישאר עוד קצת עם העיתון, עצבני ואכול־קולות. טלי הקטנה נירדמה על הספה ואני צריך, כמו תמיד, לחיות אחראי לטראנספר שלה. וסבא יאשה ישן עד הבוקר על הכורסה שלו, גימלאי מפ"מניק, שבע ימים ושועלים חולים.

ואם הוא עדיין לא החליט, אז מה אתם רוצים ממני?

פשעו של כרמל והבה

שנים רבות חי והבה, חייל דרוזי שנפצע בקרב, בתחושת אפליה חריפה. בנסיון לחיות כמו בן אדם שינה את שמו מ"כמאל" ל"כרמל" והזדהה רק עם תעודת מילואים. לבסוף התייאש ונסע לחו"ל. יום אחד שב וביקש ממשרד הקליטה זכויות של תושב חוזר. כשהתברר שהוא דרוזי זרקו אותו משם. מובס ושבור גלה שוב ממולדתו. סיפור גזעני

כתב וצילם עמוס לבב

כרמל והבה ירד בשבוע שעבר מהארץ. נפרד בחיבוק מאביו, התנשק עם בני משפחתו, העיף מבט אחרון בכפרו היפהפה ועלה על המטוס. כמו יורדים רבים אחרים הוא נושא עימו בדרכו לארה"ב משקעי מרירות, אכזבה ותסכול. כמו יורדים אחרים הוא יספר לך כמה הקריב למען המדינה, כולל שלוש פציעות בתקופת שירותו הצבאי. אבל זהו אינו עוד סיפור שיגרתי על תופעת הירידה. כי כרמל והבה אינו יהודי. הוא דרוזי, ולדעתו הוא אולי היורד הדרוזי היחיד.

"רבים מידידי, במקום העבודה שלי בתל־אביב ובאוניברסיטה, יופתעו מאוד כאשר יקראו את הכתבה ויגלו שאני דרוזי", הוא אומר. כי היום, בגיל 32, הוא מגלה לראשונה לידידיו היהודים שהוא דרוזי. כבר 15 שנים חי כרמל והבה בזהות כפולה. עתה, משהחליט לרדת והוא חושף את זהותו האמיתית, הוא אומר: "היהודים מדברים על אנטישמיות? הלא הם האנטישמים הכי גדולים שפגשתי".

אין זו הפעם הראשונה שכרמל והבה מחפש את מזלו בניכר. הוא כבר ירד מהארץ לפני שלוש שנים, ושב משום שאמא שלו שכבה על ערש דווי. הוא עוד הספיק לאחוז בידה בטרם נפטרה, והחליט לא לעזוב את אביו, פהים, את משפחתו הענפה, את כפרו דלית אל כרמל. כתושב חוזר קיבל את כל הקלות המכס, ואז פנה למשרד הקליטה בבקשת סיוע. הוא החזיק בידו "דף מידע לתושב החוזר", חוברת יפה של משרד הקליטה, עם ציור סמלי של שתי ידים המחזיקות פרחים וקולטות בברכה מזוודה חוזרת.

וכה נאמר בחוברת: "זכאים לסיוע אורחים ישראלים מגיל 17 ועד 65 (לנשים עד גיל 60), אשר שהו בחו"ל שנתיים או יותר". אחר־כך מפורטות ההטבות השונות, כמו סיוע במציאת תעסוקה, מענק אבטלה, הלוואה לפתיחת עסק עצמאי, סיוע בדיור, השתתפות בהוצאות הטיסה והובלת המטען. לבסוף, באותיות קידוש לבנה, נאמר שזהו מידע בלבד שאינו מקנה את ההקלות באופן אוטומטי.

כרמל והבה צילצל לפני זמן קצר למשרד הקליטה והציג את עצמו. נקבעה לו פגישה. הוא הושיט לפקידה פנקס מילואים, זה שנים, בהתחזותו ליהודי כדי לפלס לעצמו את דרכו בחיים במדינה היהודית, סיגל לעצמו מנהג להזדהות בעזרת פנקס המילואים שלו, ולא עם תעודת הזהות המסגירה את מוצאו. הפקידה שאלה אותו כמה שאלות, שלפה טפסים ואז שאלה לכתובתו. "דלית אל כרמל"? השיב. הפקידה זקפה גבה. "מה אתה עושה שם"?

כרמל השיב שהוא נולד בכפר שעל הכרמל, גדל והתחנך שם. "הו, אינך יהודי"? נדהמה, וצעקה לעבר הבוס שלה, ששמו, צחוק הגורל, שלמה כרמל: "מר כרמל, אתה יכול לצאת לפגישות שלך. הוא דרוזי".

כרמל והבה ניסה למחות. "מה ההבדל ביני לבין תושב יהודי חוזר"? שאל. "גם אני נולדתי פה, גם אני שירתתי בצבא, גם אני הייתי תמיד אזרח שומר חוק".

רק פרט אחד הפריד בינו לבין ההטבות הרבות. הוא דרוזי. לא עזרה לו התלפת שמו לשם עברי, לא תרמה לו התחזותו רבת השנים ליהודי. זהותו האמיתית, ממנה נאלץ לברוח כל השנים, נחשפה על ידי הרשויות. כרמל והבה נתפס במשרד הקליטה בחיפה. למזלו הוא לא נענש ולא ננזף. הוא פשוט הועמד במקומו האמיתי. הזכירו לו שהוא אזרח סוג ב' במדינה, כה חובותיו שוות לחובות היהודי, אך לא זכויותיו. הפקידה היתה חסרת אונים. "זהו חוק השבות", אמרה. "הזכויות מגיעות רק ליהודים. אין מה לעשות".

אך התברר שעוד בספטמבר 1987 שינה משרד הקליטה את ההוראות בעניין תושבים חוזרים, והחיל את הזכויות על כל תושב חוזר – יהודי, ערבי ודרוזי. משום מה לא פורסמו התקנות ברבים, כך שכרמל, פרקליטו וכנראה גם הפקידה במשרד הקליטה והבוס שלה, לא ידעו שכרמל זכאי בעצם להקלות, אף שאינו יהודי. גם בחוברת של המשרד הניתנת לכל דורש אין זכר לתקנות החדשות.

בשביל כרמל, מכל מקום, זה היה כבר מאוחר מדי. לאחר שנדחה במשרד הקליטה נשבר ועלה על המטוס בפעם השניה. הפעם לתמיד, חשב, בעודו מביט מבעד לחלון המטוס בארצו המתרחקת. הוא נזכר במילואים האחרונים, במרדפים אחרי ערבים בשכם, ואמר בליבו: "במקום להיות זר בארצי, אני הולך לחיות בארץ שבודקת אדם על פי הישגיו, לא על פי מוצאו".

כרמל והבה נולד ככמאל והבה פהים. ילדותו עברה עליו בכפרו. כאשר התבגר חש לראשונה בקיפוח. הוא ראה את אביו, פועל קשה יום בבתי הזיקוק, מנסה להביא אוכל הביתה, לבנות בתים לשבעת בניו. "אצלנו", מסביר פהים, האב, "מחתנים את הבנים בגיל צעיר, כדי שיכנסו בעול משפחה ולא יסטו מדרך הישר. וכך מצאתי את עצמי כל שנתיים בונה בית לבני. כל שכרי הלך לבנים. כולם שירתו בצבא, להוציא את בני סולימאן, שהוא נכה מלידה".

בעברית מליצית משהו, מתאר האב את מסעו בדרך החיים הקשה. "ביקשנו משכנתות, אבל אמרו לנו: 'יש לכם רכוש, לא מגיע לכם'".

כרמל: "הם התכוונו לכך שהוא חילק את אדמותיו לבנים. אבל חוץ מזה כלום לא היה לו. הוא נאלץ לעבוד בשתי משמרות כדי לפרנס אותנו".

פהים, האב, נזהר יותר בדיבורו. זה לא כבר פרש לגימלאות אחרי 43 שנות עבודה, ואין הוא רוצה להשמע מריר. אך תחושת הקיפוח בוקעת מקולו כשהוא מספר על מורה יהודי שהתנכל לבנו הבכור בגלל היותו דרוזי, על פועלים יהודים שסירבו לקבל את מרותו כשנעשה ראש משמרת, על קיפוח בדרגות בגלל ששמו פהים ולא פנחס".

בנו, כמאל, קלט את המסר. בגיל 16 עזב ביוזמתו את הכפר, והלך ללמוד בבית־ספר יהודי בקריות של חיפה. "חשתי שרמת הלימודים בכפר שלי אינה גבוהה", הוא מסביר. "עזבתי, ובבת אחת נחשפתי לחברה היהודית. פתאום התברר להם שאני דרוזי. התחלתי לשמוע הערות כמו: 'תחזור לכפר שלך'. צחקו לי. טוב, נכון, אלה היו ילדים, אבל ככה זה מתחיל, לא פעם הייתי הלא־יהודי היחידי בכיתה. השנה הראשונה היתה מאוד־מאוד קשה. למדתי מכניקה עדינה, עברתי את השנה בקושי. בשנה השניה כבר הברקתי, ואז, כאשר הם ראו שיש להם עסק עם בן אדם, הם החלו להתחבר איתי".

מדי פעם מטבל כרמל את דבריו בביטויים באנגלית. לבושו מודרני, קצת זרוק. זקנו מטופח. מבטאו צברי.

"רק פעם אחת היו מכות", הוא משחזר את לימודיו בבית־הספר היהודי. "זה היה בימי מלחמת יום הכיפורים. תלמיד אחד אמר לי: 'ערבי מסריח, מה אתה עושה פה?' ואחר־כך ירק עלי. לא יכולתי לשלוט בעצמי והחטפתי לו אגרוף. הורי הוזמנו אל המנהל, רצו לזרוק אותי מבית־הספר, אבל המורה שלי העיד על נסיבות המקרה, סיפר שהתגרו בי, והעניין הסתיים".

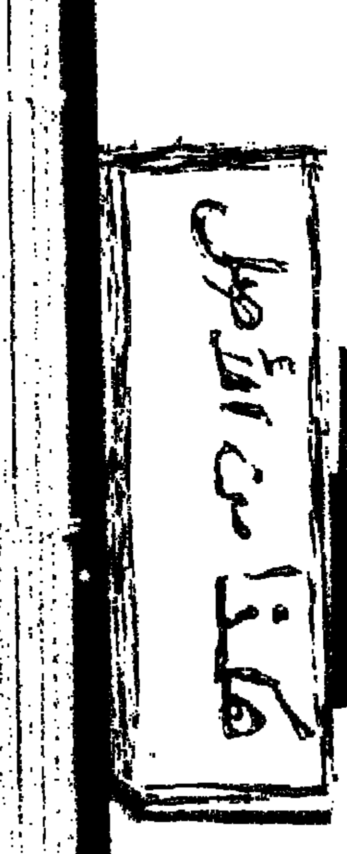
כרמל נאלץ בכל זאת לעזוב את בית־הספר בתום הכיתה השביעית, עבד בכל מיני עבודות מזדמנות והמתין לגיוסו לצבא. שם נשלח ליחידה הדרוזית, שירת בסיורים, שכב במארבים. פעם נפצע בידו בהתקלות עם מחבלים ושכב חצי שנה

(המשך בעמוד הבא)

"היהודים מדברים על אנטישמיות? הלא הם האנטישמים הכי גדולים שפגשתי. כאשר למדתי בחיפה קראו לי ערבי מסריח וירקו עלי. במקום להיות זר בארצי, אני הולך לחיות בארץ שבודקת אדם על־פי הישגיו ולא על־פי מוצאו"

כרמל והבה. עזב ג'וב מצליח בארה"ב וניסה להסתדר בארץ; מימין – אביו. שישה בנים בצה"ל

(המשך מהעמוד הקודם)
בית־חולים. הוא נפצע עוד פעמיים, פעם בפעולה ופעם בתאונת דרכים בצבא. באותה עת כבר שירתו בצה"ל ארבעה בנים ממשפחת והבה, והצבא נענה לפניית האם ושיחרר את כרמל, חמישה חדשים לפני תום תקופת שירות החובה שלו.

"יצאתי לחיים האזרחיים", הוא מספר. "עבדתי כקבלן משנה בחברת שמירה". איש לא ידע שכרמל והבה אינו יהודי. הוא הרוויח יפה, רכש מכונית, אחר־כך הרחיב עסקיו והוא הסיע פועלים בצי רכב גדול. "אבל כל הזמן רציתי לחזור ללימודים", הוא מסביר מדוע חיסל את עסקיו ונרשם למכינה לחיילים משוחררים בתל־אביב. הוא סיים את המכינה בהצלחה והמשיך ללמוד בבית־הספר להנדסאים, במגמת תעשיה וניהול. "פתאום שוב הייתי תלמיד, פתאום שוב לא היה לי גרוש", הוא צוחק. "למדתי להיות נהג אמבולנס וכך מימנתי חלק מלימודי. אחר־כך הוצאתי רשיון מונית. שבע שנים למדתי ובסופי שבוע עבדתי כנהג מונית. החבר'ה ממוניות 'קסטל' בתל־אביב השתגעו כשיקראו בעיתון שאני דרוזי".

שכרת דירה בתל אביב?

"דירה אחת? הרבה דירות. נדדתי מדירה לדירה. אף פעם לא הזדהיתי כדרוזי. תמיד, כאשר חתמתי על חוזה שכירות, שלפתי פנקס מילואים. הסתרתי את תעודת הזהות שלי. מה אתה מתפלא כל־כך? רבים מהכפר עושים זאת, משנים את שמותיהם לשמות עבריים, מתחזים ליהודים. ישנם כאלה שהוריהם כבר נותנים להם ישר שם עברי". כמו כדי לאמת את דבריו נכנסת לבית צעירה לבושה בג'ינס. "אהלן, אילנית", מברכים אותה כולם. פהים, האב, פורץ בצחוק. "אתה רואה? אילנית קראו לה הוריה".

כרמל הוציא גם תעודת הוראה. כאשר הגיעה העת לעשות פרוייקט גמר, נפל עליו פחד. מה יקרה אם תתגלה זהותו האמיתית? הלא רוב הפרוייקטים נעשים בתעשיה הצבאית האווירית, או במשרדי ממשלה. "היכן אעשה את הפרוייקט?" שאל את עצמו. "הלא אני דרוזי"?

המזל מולו של כרמל ואיש לא שאל, אף אחד לא כירר, וכך התקבל למדפיס הממשלתי, שם עשה את פרוייקט הגמר שלו – בשיפור שיטות, קביעת תקני זמן, קביעת שכר מדוד, פרמיות וכיוצא באלה. "נבחנתי, הצלחתי וקיבלתי את התעודה. אתה יודע? למדו איתי עוד כמה דרוזים. הם לא ידעו שאני דרוזי. החברים היהודים דיברו איתי עליהם. מה אני אגיד לך? ממש התפוצצתי מבפנים כששמעתי את ההערות שלהם על הדרוזים".

> **"אף פעם לא הצגתי עצמי כדרוזי. רבים מהכפר מתחזים ליהודים. ישנם כאלה שההורים שלהם נותנים להם ישר מההתחלה שם עברי"**

עתה הגיעה עת המבחן הבא – למצוא עבודה. כרמל עדיין שמר את זהותו בסוד. יצא לבלות עם יהודים; היו לו חברות יהודיות. איש לא תיאר לעצמו שכרמל והבה הוא למעשה כמאל והבה, והוא דרוזי. גם בכפרו איש לא שאל שאלות. "עבדתי בחברות ייעוץ פרטיות", הוא מספר. "איש לא ידע שאני דרוזי. אם היו יודעים מיד היו מפטרים אותי. אין לי ספק. הם עבדו עם הצבא, עשו פרוייקטים בשביל משרד הבטחון. כל הזמן חששתי שזהותי תתגלה. אתה יודע איך זה – כבדהו וחשדהו. בסופו של דבר עבדתי בחברת סייטקס, חברה נהדרת. גם שם לא ידעו שאני דרוזי. אחרי חצי שנה החלטתי לעזוב. היה לי טוב מאוד שם, אבל כדי לקבל קביעות הייתי צריך לחשוף את מוצאי האמיתי, וידעתי שלא יקבלו אותי. לא היה איתי שם שום דרוזי. אולי היו שם דרוזים שלא ידעתי עליהם כי גם הם פתרו והחליפו את שמותיהם.

המחשבה הזו, שצצה לפתע בעת בשיחה, מעוררת צמרמורת בגופו. "העדפתי לפרוש עם המלצות, עשו למעני מסיבה יפה ועליתי על המטוס. לא, לא היו במוחי שום מחשבות על ירידה. מה פתאום? דרוזי יעזוב את משפחתו, את מולדתו? אבל רציתי לנוח קצת. הרבה ישראלים נוסעים כדי לנוח קצת מהארץ. להתאוורר. הארץ הזו לוחצת, אתה יודע. אז אמרתי 'גוד ביי איזראל' לכמה חודשים ונסעתי לטייל לי בעולם".

זה היה במאי 1985. "נסעתי כמו כולם, מסטייט לסטייט, מחוף אל חוף", מספר כרמל. הוא היה נסער. תחושות רדומות פרצו החוצה. "יצאתי לראות עולם, ופגשתי בעולם חופשי, שאינו מציק לך. איש לא שואל אותך מי אתה ומה אתה. מתייחסים אליך כאל בן אדם. אהבתי את אמריקה. התברר לי שניתן לחיות במקום שבו איש אינו בוחן אותך על־פי המוצא שלך, אלא על־פי ההישגים שלך. לא שואלים אותך היכן נולדת ומה אתה, אלא מה אתה יכול לתרום. מה אתה מסוגל לעשות. ובישראל? 'אתה דרוזי? אז תעמוד בצד'.

"מאיפה העוינות הזו, לעזאזל? הרי אנו שופכים את דמנו בשביל המדינה הזו. יהודי בחו"ל מקבל באמריקה יחס טוב וגם מתייחס יפה לזרים. אז מה קרה ליהודים בישראל? הכרתי יהודים באמריקה. שם הם התייחסו אלי יפה מאוד. אחדים עלו לארץ, ומיד השתנתה המנטליות שלהם. קיבלו את המנטליות הישראלית.

"אחרי חצי שנה של טיולים ביקרתי אצל ידידה יהודיה בשיקגו", הוא ממשיך את סיפורו. "כספי אזל. כדי לקבל רשיון עבודה הייתי צריך להתחתן עם אמריקנית, ולנו הדרוזים אסור לעשות זאת. עמדתי לחזור לארץ, ואז נתקלתי במודעת 'דרושים' שפירסמה חברה שחיפשה מהנדס ייצור בניו־ג'רסי. טילפנתי, הוזמנתי לראיון, והתקבלתי".

העבודה לא היתה קלה. החברה לקחה "טרמפ" על התקנה האמריקנית המאפשרת לתת הלוואה של 17 אלף דולר לדיירי שכונות מצוקה המעוניינים לשפץ את דירותיהם. אנשי החברה ישבו שעות ליד הטלפונים והציעו לאנשי השכונות לטפל בשבילם בהשגת ההלוואה ולשפץ את בתיהם. כרמל והבה הושב ליד המחשב והכניס בו נתונים. אופיו הישראלי לא נתן לו מנוח. בעוד שאר העובדים ישבו ליד הטלפונים והמסופים ועשו רק את עבודתם, הסתובב כרמל בין המשרדים וניסה לתהות על התמונה הכללית. לבסוף הרכיב את הפאזל כולו.

"אמרתי בליבי: מדוע להתקשר אל האנשים בטלפון? הם מתייחסים אלינו כאל טורדנים. צריך להגיע אליהם לשכונות. הבעיה היתה שלא כל אחד מוכן להכנס לשכונות הללו, להתדפק על דלתות, שאיש אינו יודע מי מסתתר מאחוריהן".

כרמל לא נרתע. הוא שירטט דף מידע וניגש למשרדו של הבוס. "הוא היה איש גדול כזה", צוחק כרמל. "ישב מאחורי השולחן שלו, חייך אלי ואמר: 'קם און, איזראלי, וואט דו יו הב אין מיינד? (נו, ישראלי מה יש לך בראש?) הוצאתי את הדף שציירתי והסברתי לו. הוא שאל מי ייצא אל השכונות ואמרתי לו שאני אביא לו אנשים שיסכימו לעשות זאת. הבוס קרא למזכירתו ואמר לה: 'לבחור הזה יש רעיון מעניין'. קניתי מזכירה אלקטרונית, פירסמתי את מספר הטלפון הפרטי שלי, גייסתי אנשים, בהם ישראלים שהסכימו להסתובב בשכונות, והתחלנו לעבור. עד אותו יום הצליחה החברה לעניין בהלוואות שלושה אנשים בשבוע. האנשים שלי הצליחו להחתים חמישה אנשים ביום".

כרמל נעשה איש חשוב. משכורתו קפצה ליותר מאלף דולר לשבוע, הוא קיבל מכונית ומזכירה ואפילו צ'ופר – טיסה במסוק של הבוס לקזינו באטלנטיק סיטי. "היו גם בעיות בעבודה. העסקתי אנשים עניים. לא כולם ישרים", הוא מודה. "אבל השורה התחתונה היתה מאוד מוצלחת".

בחורף, כאשר העבודה היתה בשפל, נשלח כרמל להשתלמות בצרפת. כהיותו בפריס שמע שאמו חולה. אביו לא רצה להדאיגו והסתיר ממנו את האמת. אבל יום אחד צילצל כרמל הביתה ואחיו ענה לו. "אמך גוססת ואתה עוד שם?" שאג עליו. כרמל עלה על המטוס הראשון. הוא מצא את אמו במצב של "צמח". שלושה ימים אחז בידה עד שהשיבה את נשמתה לבורא. "היא לא הצליחה לדבר איתי, אבל היא ידעה שאני שם", הוא משוכנע. "זה היה מפגש קשה. עזבתי אותה פורחת וכשחזרתי לא הצלחתי להכיר אותה".

לכרמל היו בארה"ב עבודה, דירה ורכוש, אבל בכל זאת החליט לא לשוב לשם. הוא ניסה למצוא את מקומו בארץ. החל לחפש עבודה. ברקורד שלו היו: המלצות של מעבידו האמריקני, שליטה בארבע שפות (עברית, ערבית, אנגלית וצרפתית), נסיון בעבודה והרבה בטחון עצמי. "הוזמנתי לכמה ראיונות, אבל כאשר אמרתי למראיינים את כתובתי, דלית אל כרמל, הפסיקו את הראיון", הוא מספר. שוב חש בתחושת הקיפוח שהצליח לשכוח. "אמרו לי: 'תמלא את הטופס, נתקשר אליך'. ידעתי שכאשר אצא הטופס יהיה בפח. החלטתי להיות עצמאי. שמת לב כמה הרבה עצמאים יש בקרב הדרוזים? זה בגלל שאין להם אפשרויות בחוץ. באתי לאבא ואמרתי לו: 'אבא, אני בוער מבפנים'. ואז נזכרתי שאני תושב חוזר ויש לי זכויות".

המכס אכן קיבל את כל זכויותיו בלי שום בעיות. אבל כרמל גילה שמשרד הקליטה מבטיח עזרה לתושבים חוזרים המעוניינים להקים עסק עצמאי. הוא פנה למשרד בחיפה ונענה כפי שנענה. הפקידה שחסמה את דרכו אל הבוס שמעה ממנו הרצאה על קיפוח, על תרומה אחידה אך הזדמנויות שונות, על שרים המדברים על שוויון לדרוזים ועל מציאות שונה בשטח. היא רק פרשה ידיה ואמרה: "זה החוק. מצטערת. אנחנו עוזרים רק ליהודים."

כרמל מספר כי יצא מהמשרד עם דמעות בעיניו. הוא פנה לעורך דין וזה אמר לו שאין מה לעשות. אכן, זה החוק. החוק בעצם שונה, אך איש לא ידע וכרמל והבה קנה כרטיס טיסה ועזב.

"אינני מרגיש שאוכל לחיות בישראל בכבוד, להוכיח את עצמי כאיש מקצוע. מדוע עלי להסתיר את זהותי כדי להתקדם? יש קיפוח, יש אפליה. אלה העובדות. לכל הדרוזים יש סיפורים דומים. כולם אוכלים את זה. רובם סופגים את זה. אני לא יכול. אתה חושב שקל לי לעזוב את כפרי, את מולדתי, את אבי ואת משפחתי? אבל אני חייב לעשות זאת, כי בחוץ יש חופש הזדמנויות. כאן אין. תמיד יהיה מי שיגיד: 'מה פתאום דרוזי קיבל תפקיד כאשר יש יהודי שיכול לעשותו'? או 'מדוע מפטרים פועלים יהודים כאשר יש דרוזים במפעל'? הנה, אחי הנכה סולימאן. היו פיטורים במקום עבודתו, או הוא פוטר ראשון, כי הוא דרוזי".

> **"מאיפה העוינות הזו אלינו, לעזאזל? הרי אנחנו שופכים את דמנו בשביל המדינה הזו. מה קרה ליהודים בישראל?"**

כרמל והבה כתב מכתב לשר הקליטה, אך לא המתין לתשובה ועלה על המטוס. אם היה ממתין היה מקבל את תשובתו של גד בן ארי, דוברו של שר הקליטה יעקב צור: "המצב המשפטי בהחלט מחייב אותנו להתייחס באותה התייחסות לתושב חוזר – דרוזי, ערבי או יהודי. עד ספטמבר 1987 היה מקובל שהסיוע ניתן רק למי שאלמלא היה תושב חוזר - היה חל עליו חוק השבות. אבל השר פנה אל היועץ המשפטי לממשלה וקיבל ממנו חוות דעת הקובעת שההוראה הזו מתייחסת באופן שונה לאזרחים במצב שווה, דהיינו מפלה בין אזרח לאזרח. השר החליט לשנות את הנהלים. נבדוק מה קרה לכרמל והבה: אם סיפורו נכון, היתה פה חריגה גסה מהנהלים".

לכרמל והבה זה כבר לא יעזור. הוא כבר הובס. דרוזים אחרים, המנסים לשרוד בארץ, נתקלים באותו קיר אטום. היש מי שמטפל בהם? היש מי שמודע בכלל לבעיות שלהם? ■

בכפר המכביה, בקצב הג'ינגל

(המשך מעמוד 17)

ואנשי סרטי רול שמפיקים, מצלמים ומביימים, ועוזרים ועוזרות ששרים ומתנועעים בקצב הג'ינגל.

לימור ליבנת, שבעתון מסיים כתבו עליה שהיא גליה אלבין, נמצאת בחוגי בית בחדרה ונעדרת מעריכת החברה שעל הרשא. כשרן פקר – שמזה שבועיים הוא סמנכ"ל המשרד של ז'ורבין – "עולה לאוויר", חובש את קסרת הטייס ומזהיר אותנו מן הצפוי לנו אם נחזור לגבולות 67', עובר רחש בקהל. זאת ההפתעה שהכינו להערב. עכשיו ברור שם לכולם שהפעם "הם עשו את זה". אחרי הכל, איך לא נלך כולנו שבי אחר דמותו של הטייס שחוזר ואומר שהוא איש לא מפלגתי. הנה המסר האובייקטיווי לו תיכינו. ברבות ימי־התשדירים נתרגל לדמותו ולאזהרותיו של הטייס (מיל.) בן כפר־ויתקין שמדי פעם אפשר לקרוא בעתונים איך הוא שר במסיבות משירי ארץ־ישראל הטובה והישנה. זו לא תהיה הופעתו היחידה על המסך.

כשמסתיימים התשדירים יש אווירה של מסיבה על הדשא. שביעות־הרצון אינה יודעת גבולות. כולם מאושרים, טופחים אחד לשני על השכם, אומרים כמה היה טוב ואיך המערך נפל בגדול. "טוב, זה ברור. הם פשוט לא מקצועיים", אומר מישהו בתוך האופוריה הגדולה, ומתכוון, כמובן, למערך. "עשו מעצמם צחוק", צוהל אחר, אחד מהעוזרים. "היום היינו נהדרים", מנסה פעיל לתפוס את תשומת ליבו של מילוא, ללא הצלחה. כשהוא מצליח למצוא מישהו שמוכן להאזין לו, הוא משמיע באוזניו דברי שבח והלל, ואחר־כך עובר להתלונן – איך יתכן שלא שלחו את שמיר לכנס של העדה הלובית שהתרחש יום קודם. כשבן־שיחו רץ לעיסוקיו הוא תופש אותי ואומר בהתרגשות: "לחמש דקות אם היה בא, זה כבר היה מספיק. הוא היה צריך רק לעלות על הבמה, להגיד שני משפטים, וללכת. את יודעת איך זה היה משפיע על האנשים שם?" "אתה צודק לגמרי", אני אומרת לו והוא הולך הביתה מרוצה.

אחר־כך שולחים את העתונאים לדבר בטלפון עם הפעילים בשדרות. הללו אמורים למסור להם מידע על המשפחה שצולמה בתשדירי המערך ולספר להם שהילדים שלהם ירדו מהארץ ב־73', כשהמערך עוד היה בשלטון, ולא ב־83' כפי שנאמר בתשדיר. כשנגמרים גם הטלפונים הללו, בשיאת של שביעות־הרצון, מתבקשים כולם לעזוב את השטח, דלתות הריקט המאולתרות נסגרות והמקום שוב נהפך לשטח סגור. מילוא, נסים, מרידור, בגין וכמובן אנשי המקצוע מתכנסים באחד החדרים לישיבת הלילה. עכשיו מגיע תור הניתוחים. איך היה, מה כדאי שייכנס ליום הבא. צריך למצוא תגובות לתשדירי המערך, להחליט על מדיניות עריכת חומר שכבר צולם ולקבוע את סדרי העבודה להמשך הלילה. זוגות־זוגות צועדים ראשי מטה ההסברה בשבילי "הכפר". כולם מסתודדים עם כולם. סודיות היא שם המשחק.

ביום רביעי, כשפורסם הכרוז העתונאי בדבר האזנות־סתר לכאורה של המערך, היה נדמה לכל אחד במטה הליכוד שהנה הוא מגלה מכשיר האזנה. בחדר הישיבות פרקו את התקרה, איש בטחון שמיומנותו בגילוי מכשירי האזנה הוזעק לבדוק את הטלפונים, בכל פעם מכשיר אחר. "נדמה לי שגיליתי משהו", אומרת אחת המזכירות. איש הבטחון מזנק לעברה. הבדיקה עברה בשלום. אין מכשיר האזנה. אפשר להמשיך בבדיקות. מי יודע למה הם מסוגלים, שלושת פורשי חשב"כ. בתורה אחת מצוות ההפקה של הרדיו מחליטה גם היא להשתתף בהיסטריה: "כל פעם נדמה לי שמישהו עומד מאחורי הדלת ומאזין למה שאנחנו עושים", היא אומרת בדאגה רבה.

בקומה הי"ג, עם כתובת קעקע

בבוקרו של אותו יום חמישי, מרחק שנות אור ממדשאות כפר המכביה, בני בגין ודן מרידור וביבי נתניהו ורוני מילוא, משתרך תור גדול ליד המעלית היחידה הפועלת במצודת זאב – בית הליכוד, המקום ממנו מארגנים את מערך הבחירות. מתברר שהמעלית השניה נתקעה כמה דקות קודם לכן, כשמיכאל דקל בתוכה. כך נותרו הפעילים והאורחים ואלה שבאו סתם "לראות מה העניינים" עם מעלית תקינה אחת. מאחר שמדובר ב־13 קומות – יש לחץ עצום. מי שלא נדחף ודוחף, קלושים סיכוייו להיכנס.

"בוא הנה, אל תדחוף". "מי דוחף? אני הגעתי לפניך". לפתע מגיע דקל, וכולם מברכים אותו על שהצליח להיחלץ, מנסים לפנות לו דרך. מישהו בגופיה, כתובות־קעקע על זרועותיו, אומר ש"אתמול הכנסנו להם כהוגן בטלוויזיה. ראיתם איך שמיר היה טוב? וואלה, ממש טוב". ציבור הממתינים מהנהן בהסכמה. בתוך המעלית דנים בצערו האבירי של מיכאל דקל שויתר על תורו לעלות לטובת אחרים. חבל שהג'סטה הזו לא נפלה לידיו לפני השביעיות.

בקומה הי"3, קומת מטה ההסברה, הרבה פחות לחוץ ממה שניתן היה לצפות. ("זה רק מקרה. מין יום כזה. ברוך כלל הלחץ כאן הרבה יותר רציני"). מהקומה הזאת "דוחפים" את כל החומר הכתוב, שחלק ממנו מגיע לתיבות הדואר שלנו, חלק נשלח לפי הזמנות של פעילים אלה או אחרים, חלק נועד לסייע למסבירי הליכוד. שם גם עוברים על כל המודעות שיתפרסמו בעיתון יום המחר וידווחו על כנסים ועצרות־עם. אם מעוניינים להשיג מישהו מקומה זו או כל קומה אחרת במצודה, והקו תפוס, משמיעה המרכזנית לממתין הקלטה של ג'ינגל הליכוד שחוזר על עצמו עד שמתפנה הקו. מי שמוכרח בימים אלה להשיג את רוני מילוא, למשל, מובטח לו שאחרי יומיים יתעורר באמצע הלילה ויתחיל לשיר את הג'ינגל.

לקומה הי"13 מגיעים גם האורחים שרוצים להשמיע את דעתם על התשדירים של ליל־אמש, או כאלה שמעוניינים להציע קונספציה הסברתית שהם לא מבינים איך לא חשבו עליה קודם. כך מסתובב במסדרונות אדם בשנות החמישים, סנדלים תנ"כיים, מכנסיים קצרים, וזקן לבן. בניגוד לקהל שליד המעלית הוא לא היה מרוצה מהתשדירים של היום הראשון. את דעתו הנחרצת הוא משמיע בעברית צחה לאחת הפעילות המרכזיות של מטה ההסברה: "איך אפשר לקחת את יצחק שמיר, נואם מזהיר, ולתת לו לקרוא טקסט כתוב".

"אתה באמת חושב ששמיר הוא נואם מזהיר?", מתעניינת הפעילה.

"מה את מדברת, אין היום נואם יותר טוב ממנו. תראי איך הוא מלהיב את הקהל בעצרות".

בסביבות הצהרים מגיעים רוני מילוא ולימור ליבנת והעסק מתחיל קצת להתעורר. מילוא מסתגר מיד בחדרו, מתנפל על העבודה הרבה המחכה לו. לימור מתנשקת עם חברות שעלו במיוחד לראות אותה, עוברת על אינספור הודעות טלפוניות, מדפדפת בעתונים, מותשת מעייפות: עוד מעט תתחיל ישיבה ואחריה עוד ישיבה ואחר־כך עוד אחת. ובשש כבר צריך להיות בישיבת הערב בכפר המכביה. למרות לחץ הזמן יש אווירה די רגועה, עניינית אפילו. נדמה כאילו מערכת הבחירות הזו תעבור בשקט. לך תדע שבערב, ברמלה, יזעיקו את המשטרה בגלל מתפרעים שמחליטים, בכל מחיר לפוצץ אסיפת־בחירות עם פרס, ואחר־כך זה יקרה גם בבית־שמש. ושוב נראה בעתונים תמונות מוכרות מן הבחירות הקודמות.

ביום חמישי שעבר בסביבות אחת אחר חצות, באולפן השידורים של הליכוד בכפר המכביה, הרביץ ביבי נתניהו כניסה כמו שרק הוא יודע. האיש מהאו"ם לבש חליפה מחוייטת, שיער השיבה שלו תרם למראה המכובד, היועצים הסיטו את עניבתו מימין לשמאל וחוזר חלילה ועמדו סביבו קמטי־מצח.

זהו בידור. גם

באחד החדרים של מלון כפר המכביה שרועים על הספות המלחין והמעבד דוד קריבושי וכתב הרדיו ניר רום. לידם יושב אריאל ויינשטיין, על כסא, ובנו ממוקם ציוד הקלטה משוכלל שטכנאי מריץ עליו הלוך ושוב תשדירים שישודרו ביום המחרת ברדיו, בכיכוב של השדרן גדי ליבנה. שלוש פעמים ביום מספרות המפלגות למאזינים מה הן עשו בעבר ומה בכוונתן לעשות בשבילם בעתיד. אלא שמהר מאוד התברר לצוות המופקד על הרדיו שהמאזינים לא כל־כך מעונינים לשמוע מה שיש להם להגיד, ומי ששמע במקרה טען שזה משעמם. אחרי הגימיקים של הטלוויזיה עם כל הפעלולים והפירוטכניקה, למי יש כוח לשמוע סתם מועמד שמדבר על המצב, ומרצינות. יש לצוות גם בעיה עם מרואיינים. קשה להם להשיג אנשים טובים. רובם מעדיפים להופיע בטלוויזיה או שהם משוכצים להופעות בעצרות־עם או סתם טרודים ועסוקים. אין להם ראש לתשדירי הרדיו.

ואז החליטו ויינשטיין והצוות שאיתו להחיות קצת את העסק. ישבו וחשבו ודנו בינם לבין עצמם והתייעצו קצת עם אנשים מבחוץ, וההכרעה נפלה: צריך להפוך את התשדירים למשהו יותר מבדר. שאנשים יחפשו אותם, יחכו להם, כי יידעו שזהו בידור. אפשר לצחוק. ואיך מצחיקים? אפשר, למשל, להוקיע פעיל אופייני של המערך.

יש דבר כזה?

"כן, בטח שיש דבר כזה", אומר לי מישהו מהצוות הפורה, מבקש להישאר בעילום שם.

אתה יכול לתת דוגמה?

"תראי, אני לא חקיין".

תצרפו גם בדרנים מוכרים?

"אני לא חושב".

ואפשר גם לספר בדיחות. כך, למשל, כאשר רוצים להתייחס למצב "כור", מספרים בדיחה עם וש על האיש שבכל פעם שהיה פוגש את חברו היה לווה ממנו כסף, ומבטיח להחזיר בהקדם. עד שפעם אמר לו חברו: תעשה לי טובה ואל תחזיר לי כלום, העיקר שתרד ממני.

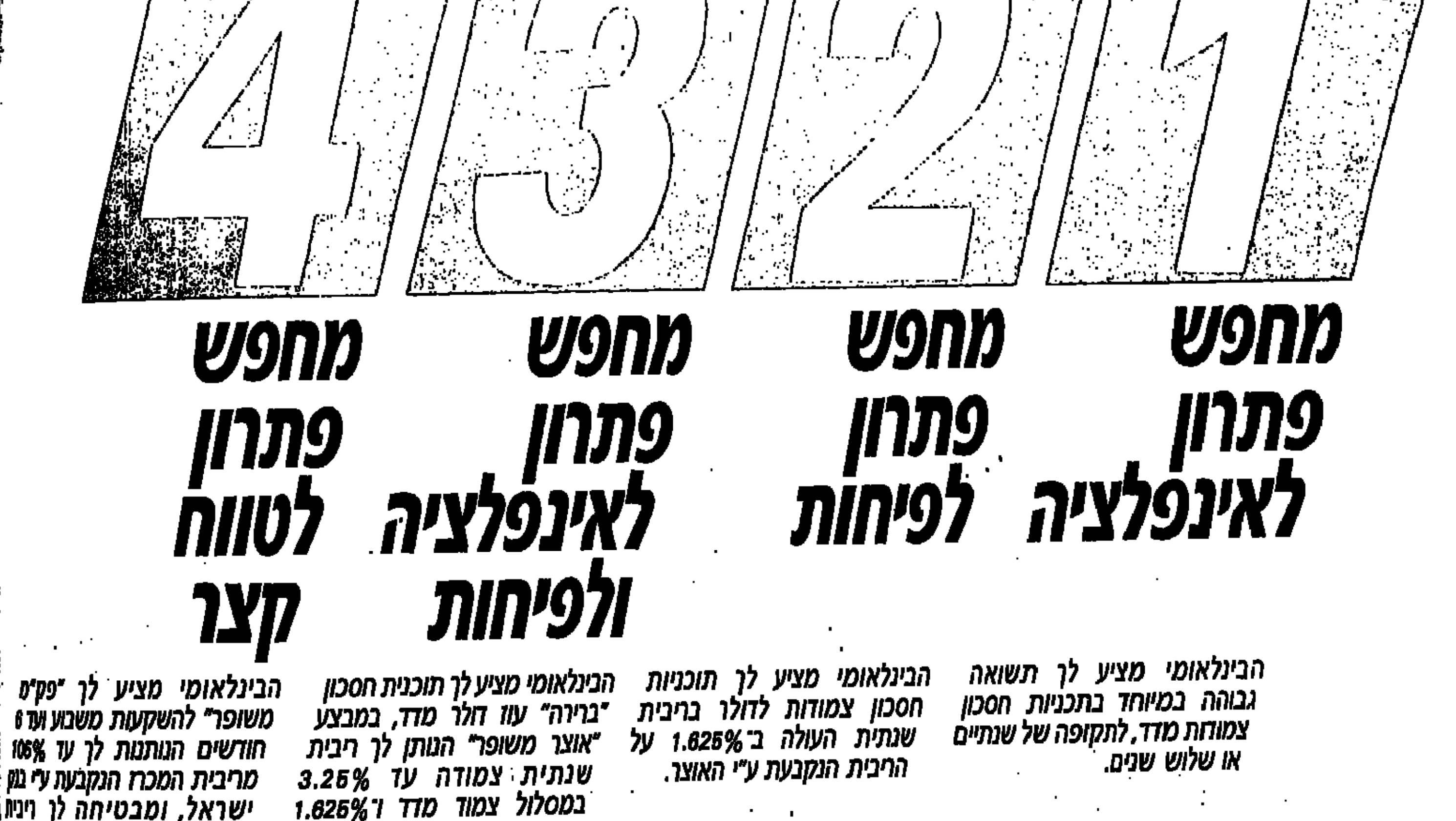
אתם הבנתם את זה?

"אני מבטיח לך", אומר קרשיזי, "שעד סוף השבוע כולם יחפשו את התשדירים שלנו".

ויש עוד יותר משבועיים

הרבה לחצים מופעלים על חברי מטה ההסברה של הליכוד להקשיח את הקו נגד המערך, לרוח עליהם כסאח, להתקיף ולהשמיץ את פרס, להפחיד את העם ממה שהתבוסתנים הללו יכולים לעולל לו. הלחצים באים גם מלמטה, מהפעילים בשטח, שטוענים שאינם יכולים להלהיב את אנשיהם בלי אותו כסאח, וגם מחברים במטה, שטוענים שחייבים להסיר את הכפפות ולהתחיל בקרב אמיתי, שבו מנצחים בנוקאאוט. קו ההסברה ההתחלתי, לפחות על הנייר, גרס שכדי להגיע אל ליבם ואחר־כך אל אצבעותיהם של הקולות הצפים, חייבים להיות מתונים, לדבר בהגיון, לשכנע כטוב, לא להכנע ללחצים ולפרובוקציות של הצד שכנגד.

אז תדעו לכם, שמה שראיתם עד עכשיו בטלוויזיה זה עדיין במסגרת אותו קו. ונותרו עוד למעלה משבועיים עד הבחירות.

5
מחפש פתרון לטווח ארוך
הבינלאומי מציע לך השקעה בקופות הגמל הריווחיות של הבנק.

6
מחפש פתרון להכנסה שוטפת
הבינלאומי מציע לך הכנסה שוטפת צמודה לדולר או למדד, לפי בחירתך, או הכנסה שוטפת בקרן נאמנות "מעיין".

7
מחפש פתרון בניירות ערך
הבינלאומי יאפשר לך השקעה בניירות ערך בעמלה מופחתת ורכישת קרנות נאמנות בשעור הוספה מופחת.

8
מחפש פתרון עוד לפני הפדיון
הבינלאומי מציע לך הלוואה ללא ריבית עד ליום הפדיון במבצע "אוצר משופר" והלוואה בריבית מופחתת לאפיקי השקעה אחרים.

בבינלאומי יש פתרונות לבנקאיות כבר מהיום!

אתה יכול להרוויח מפדיון המניות הבנקאיות – עם "סל" האפשרויות של הבינלאומי.

הבנק הבינלאומי הראשון. יוצא מהכלל.

רותי נבון בעזרת האל

ברדיו עוד משמיעים לפעמים את "חשמל זורם בכפות ידיך" ולהיטים נוספים שזיכו בשנות ה־70' את כוכבת "אל תקרא לי שחור" בפופולריות אדירה. הזמר יוני נמרי, פעם בעלה, אמר עליה שהיא זמרת הרוק הטובה ביותר שקמה בארץ ושאל "היכן הכישרון שלה התפספס". הכשרון עוד קיים, אלא שהקול הצלול מתנגן כיום בפני נשים בלבד, מניו־יורק ועד אוסטרליה, לא בלי ברכה צמודה מהרבי מלובאביץ'. רותי נבון־זמורה, חוזרת בתשובה, נשואה ואם לשני בנים, שואפת לחזור יום אחד עם משפחתה לישראל. עד שזה יקרה היא חיה בפלורידה ומצהירה שהיא שלווה ומאושרת. חשיפה.

בתבה וצילמה סמדר שיר־סידי (מינסוטה, ארה"ב)

רותי נבון בעת הראיון בארה"ב, משמאל, ובמרכז – עם הרב מניס פרידמן ב"בית חנה" בסנט־פול, מינסוטה, לשם באה ללמוד ולהופיע בפני נשות הקהילה היהודית

לא עוד מכנסיים צמודים ומחשופים נדיבים. היום היא עולה לבמה בשמלה לבנה שמסתירה גיזרה חטובה ופיאה נוכרית מתולתלת שמכסה על השיער הטבעי. לא עוד "בין האצבעות", "חשמל זורם בכפות ידיך", ושירי אהבה לוהטים. בקולה הצלול, הגבוה והחזק היא שרה באנגלית "אנחנו רוצים משיח עכשיו", ובעברית את "הללויה" בשינוי שתי האותיות האחרונות – "הללוקה לשלם, הללוקה, ישירו כולם". בפתח האולם בו היא מופיעה לא מתנוסס השלט "הכניסה לגברים אסורה", אבל התזמורת – פסנתר, גיטרה ותופים – מאויישת על ידי נגניות, והקהל – נשים בלבד. הן מאזינות לסיפור חייה, שרות איתה, ובהדרן אף מטפסות לבמה במעגלי ריקוד תוססים.

הרבי מלובאביץ' נתן ברכתו לקונצרט – היא מבשרת למאזינות – ועל פי בקשתו גם חותמת את המופע בשירת "שייבנה בית המקדש במהרה בימינו".

רותי נבון, זמרת הרוק של ישראל בשנות ה־70', אם תרצו "דיוה של אז", היא כיום רותי נבון־זמורה, חוזרת בתשובה, אשתו של יוסי, אמא של שי וליאור, חיה בפלורידה, שלווה ומאושרת. לסנט־פול, מינסוטה, הגיעה בסוף קיץ זה להופיע בקונצרט שאורגן על ידי נשות חב"ד המקומיות, ובעיקר כדי ללמוד יהדות ב"בית חנה", ישיבת הנשים של חב"ד בעיר.

ורותי של היום – שונה כל־כך מרותי שהיכרתי פעם – אינה מתלהבת, בלשון המעטה, מראיון עיתונאי. "בשביל מה?" היא מתריסה־שואלת בשיחת טלפון מוקדמת. צלצלתי אליה ביום שבו נחתה בתיבת הדואר שלי הזמנה למופע שלה ב"בית חנה". "כדי לחזור ולדוש בעבר שלי? כדי לחזור ולרכל עם מי הייתי ועם מי לא הייתי ולמה וכמה ואיך?".

לא בקלות היא מתרצה. מתייעצת עם הרב מניס פרידמן, המנהיג הרוחני של הישיבה שאת דבריו היא שותה בצמא. כשאני שולפת עט היא נוטלת מידי את הפנקס, רושמת "בס"ד" בראש הדף ובחצי קול מוסיפה, כמדברת אל עצמה: "מי יודע? אולי בכל זאת תצמח תועלת, אולי יוכל המאמר הזה להציל נפש אחת...".

ברדיו הישראלי עוד מנגנים לפעמים את "על חומותיך ירושלים", "גשם בעיתו" ולהיטים נוספים שזיכו אותה לפני שנים בפופולריות אדירה. לעתים מעירים שדרנים: "רותי נבון, זמרת טובה, מעניין איפה היא היום". הזמר יוני נמרי, בעלה הראשון, אמר לפני זמן מה שהיא זמרת הרוק הטובה ביותר שקמה אי פעם בארץ, וכמו רבים אחרים הוסיף: "אני לא יודע היכן הכישרון שלה התפספס".

אבל זו, בדיוק, הטעות. הכשרון לא התפספס ולא נגמר. הקול הנהדר, אותו היא מגדירה עכשיו כ"ברכה שהעניק לה האל", מרשים ובוגר אף יותר מבעבר, אך מופנה כיום לאפיקים שונים. לפני כשבע שנים, בשלבים מתקדמים של תהליך קבלת עול מצוות, קטעה רותי קריירה משגשגת, שברה חוזים, ניתקה מגע, נעלמה ונאלמה. התנזרה מהופעות ולדבריה – בזכות החיים החדשים שנפתחו בפניה – גם לא חשה בחסרון השירה. את הקריירה החלה לחדש, לאט ועל אש קטנה, כשגדלו שני הבנים, וכיום היא מופיעה בקהילות יהודיות בכל רחבי ארה"ב וגם באוסטרליה הרחוקה, מביאה מסר מוסיקלי־רוחני אישי לנשים דתיות וחילוניות ולפני כל קונצרט חשוב מבקשת את ברכת הרבי מלובאביץ'. הוא גם נתן ברכתו לקלטת הטריה שלה – תשעה שירים, בעברית ובאנגלית, שקטים בצד קיצביים, שהוקלטו בניו־יורק בעיבודים חדשניים של ירון גרשובסקי. על גב הקלטת נכתב באנגלית, באותיות של קידוש לבנה: "קלטת זו מיועדת לנשים בלבד. נא לא לנגנה בשבתות וביום טוב".

בביתה, במיאמי ביץ', אין לה אף עותק מהתקליט אריך הנגן שהוציאה בזמנו בארץ. רק הקלטות ספורות מהלהיטים של אז שמורות ברשותה והיא לא מרבה להאזין להן.

מה את מרגישה היום, כשאת מתפנה להקשיב ולהיזכר?

"הניגונים יפים", אומרת רותי. "הלחנים יפים". לא התמלילים, לא האווירה. מתפתלת בכל פעם שאני מנסה לגעת בעבר, מתחמקת, מחוקת. רוצה להתרכז בהווה בלבד, להפנות את המבט קדימה.

החשיבות היחידה של העבר, היא אומרת, נעוצה באפשרות ללמוד ממנו על טעויות שנעשו, ומוסיפה שהיו לה שגיאות רבות. גם השלב ההוא, כשחתמה חוזה עם חברת התקליטים "פולידור" וההצלחה האמריקנית היתה כמעט בהישג יד, היה מישגה. "תודה לאל שהעניין ירד מהפרק. ראיתי את השואה מתקרבת. אילו, חס וחלילה, זה היה מתגשם – הייתי אבודה".

אבל אי אפשר בלי מעט היסטוריה, אני מתעקשת, ורותי (37) מרפרפת עליה בקצרה, בטון יבש, כאילו כדי לצאת ידי חובה. היא נולדה בחיפה לאם ייקית ואב ממוצא ספרדי (בהופעות, בקריצה שובבה, היא מציגה עצמה כ"מיזוג גלויות: מהמותניים ומעלה ספרדיה, ומהמותניים ומטה – אשכנזיה"). סבה היה חזן ראשי בחיפה והבית לא היה דתי אלא "מסורתי, עם יסודות חזקים בשורשים היהודיים".

בגלל עבודת האב שכיהן כשגריר ישראל במדינות רבות (כיום בתאילנד), ידעה רותי מגיל שלוש חיי נדודים: אירופה, קפריסין, אפריקה, הודו. במקומות מסויימים למדה בבתי־ספר יהודיים. באחרים למדה במסגרות נוצריות, ובתפילת הבוקר עמדה על זכותה לפרוש מהשורה.

לצה"ל הגיעה מסרילנקה, וביקשה לשרת בלהקה צבאית "כי אני אוהבת לשיר, תמיד אהבתי, זו הנשמה שלי, אבל לא חלמתי על פרסומת ותהילה". בלהקת פיקוד ההדרכה היתה חברה מן השורה, לא כוכבת, אבל שם הכירה את יוני נמרי, מפקד הלהקה, שמיד לאחר השיחרור מצה"ל היה לבעלה. כשיצאה לשוק האזרחי הוזמנה להשתתף במופע "אל תקרא לי שחור" ופרצה לתודעת הקהל בסערה, מפציצה בלהיטים, מדהימה בקולה ובהופעתה. היא היתה זמרת פופולרית, מצליחה ונערצת, חרשה את הארץ בהופעות וכבשה את מצעדי הפזמונים.

אך כיום, כשהרב פרידמן שואל אותה מה בדיוק הוביל אותה לחיק היהדות – הצורך להתרחק מהרע או

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

הצורך להתקרב לטוב – אומרתי רותי: "שניהם. לא אהבתי מה שעשיתי. רציתי לשיר, נהניתי לשיר, אבל הרגשתי כמו מכונה לייצור להיטים, נרחפת על ידי מפיקים, נשחקת בין גלגליו של עולם קר, מנוכר, מסחרי. פוסטרים שלי הציפו את הרחובות, ברדיו לא הפסיקו לשדר אותי ושמחתי עם ההישגים, אולם זה היה סיפוק רגעי. אפילו אחרי הופעה טובה, אחרי פגישה עם מעריצים, הרגשתי ריקנות. מחיאות הכפיים, ההצלחה וכל מה שנלווה אליה נתנו לנשמה שלי גורנישט". והיא מוסיפה: "אז בער בי הצורך להתנתק, להתרחק. מאוחר יותר, כאשר נציגי לובאביץ' נכנסו לתמונה, בער הצורך להתקרב".

ה הצלחה, אומרת רותי, תבעה מחיר יקר שבא גם על חשבון חיי הנישואים. "זו היתה ריצה בלתי־פוסקת, בכל שעות היממה, מאולפן טלוויזיה לאולפן הקלטה, מראיון למועדון, ואגו. בשמים והראש בעננים, ובקלחת הסוחפת הזאת למי יש זמן לבעל, למשפחה? לא יכולתי לשים רגש מספיק רציני על החיים הפרטיים שלי, על הנישואים".

על יוני נמרי, ממנו נפרדה אחרי שלוש שנים, אומרת רותי: "היתה לי הזדמנות נהדרת למצוא אושר. יוני הוא בחור מקסים. אנחנו עדיין חברים טובים. לא מתראים, אך משדרים אנרגיות חיוביות זה לזו. לא התגרשנו ב'ברוגז'. אז זה לא הסתדר, מכל מיני סיבות. נדמה לי שלו זה היה קורה כיום אולי היו לי סיכויים לשמור על הנישואים, גם בזכות הכוחות שמעניקה לי האמונה וגם בזכות נסיון החיים. שנינו היינו אז צעירים ותמימים ולא ידענו להתגבר על משברים. ואני מודה לאלוהים שהעניק לי הזמנות שנייה ושלח לי את יוסי. כיום אני יודעת שמשברים בחיי נישואים לא נועדו להרוס את הקשר, אלא כדי לחשל אותו ולחזק את החיים המשותפים".

במהלך ההופעה, בקול חנוק ועיניים דומעות, מספרת רותי לנשים האמריקניות על התאונה – "ה'פליק' הראשון שקיבלתי, הפעם הראשונה בה שוכנעתי שבורא עולם מכוון את העולם ומושך בחוטים". זה היה במסגרת פסטיוואל הזמר 74' שנערך, במשך שבוע, במקומות שונים ברחבי הארץ. היא שרה את "נצח ישראל לא ישקר" בליווי שלישיה נשית, "שוקולד מנטה מסטיק" (זוכרים את הימים בהם ירדנה ארזי היתה צלע משלישיה?) ושלישיה גברית, "אף, אוזן וגרון", ממנת צמחה אחרי־כן להקת "הכל עובר חביבי". רותי סיימה הופעה בתל־אביב ונסעה להופעת חצות במועדון בחיפה. בצומת אביר, ליד כפר־סבא, באה מול המכונית שנסעה בה מכונית פרינץ בה נהג חייל ולצידו חברתו, כבת עשרים. הפרינץ לא עצרה בתמרור. המכונית שהסיעה את רותי נכנסה לתוכה, "ואני זוכרת את השוטר שניגש למיטה שלי, בחדר המיון, לגבות עדות. שאלתי אותו מה עם הבחורה. ראיתי אותה שוכבת על הכביש. הוא הניד ראשו לשלילה. היא נפטרה. באותה מידה, זה יכול היה להיות הסוף שלי". בעת ההתנגשות הוטח ראשה בשמשה הקדמית והיא יצאה מהתאונה עם זעזוע מוח קל, פגיעות בשיניים, בעין השמאלית ובסנטר.

"תודה לאל – העור החלים. לא רואים את התפרים. אבל נחרטות כך צלקות לארדווקא גופניות. מאז ומתמיד האמנתי שיש בורא עולם. נדמה לי שחילוניים רבים מאמינים בכך. מבחינה זו, התאונה היתה בשבילי מיפנה. אנחנו עם אחד והחבדל הוא שיש מאמינים השומרים מצוות, ויש מאמינים שאינם שומרים. כשיבוא המשיח, כולנו נשמור מצוות".

"חלמתי לנהל חיים פשוטים ומאושרים על פי מצוות השם, להביא ילד לעולם, בלי הגשפטען של קריירה".

רותי נבון ב"בית חנה" במינסוטה (שמאל מרכז), ובצילומים משנות ה־70: עם נירה רבינוביץ ויזהר כהן (שמאל רחוק) ובעת הופעה (למטה).

התאונה, בעיניה, היא ציון דרך שגרם לה לשאוף לסוג חיים שונה. אולם תחילה עדיין נשארה בקלחת, בביזנס. לא ידעה איך לצאת. ואז הוזמנה, כדוברת אנגלית שוטפת, לארה"ב, כדי לסייע במסע יחסי הציבור של פסטיוואל הזמר החסידי. "לא שרתי בתחרות עצמה, אלא הסתובבתי בין תחנות רדיו וטלוויזיה וסיפרתי על המופע. הייתי אמורה לחזור ארצה אחרי ארבעה שבועות, כשהמופע הסתיים, אבל נשארתי בניו־יורק. למה לא חזרתי? כי היכרתי את דויד".

כאן מתחיל בחייה פרק ב' שגם עליו היתה מעריפה לדלג – חמש שנים עם המוסיקאי דויד קריבושי, הסיבה העיקרית לכך שנשארה בניו־יורק. עוד תרמו להחלטה, היא מספרת, מישקעים שהותירה בה מלחמת יום הכיפורים בה איבדה חברים רבים. והיו הגירושים מיוני, היתה התאונה, היה רצון לפתוח דף חדש, נקי. "זה היה סימן משמיים", היא אומרת כיום. דויד האמין בה, רחף אותה ובעיר הגדולה היה לה שפע הזדמנויות לעבוד על עצמה, להתקדם. למדה משחק, למדה פיתוח קול אצל ג'רי רסאק – "מורה מעולה, ממש עיצב לי את הקול ואת ההופעה בפני קהל" – ועם דויד נסעה בכל רחבי ארה"ב והופיעה בקונצרטים לפני קהילות יהודיות.

בזכות השאיפות והמרפקים של דויד נוצר קשר עם חברת התקליטים "פולידור" שהחתימה אותה להוצאת תקליט אריך נגן. בשלב ראשון הקליטה ארבעה שירים, אחד מהם פרי עטו של רוני בראון (כיום, האיש העומד מאחורי ריטה), על נערה המאוהבת בשורן הרדיו אשר לו היא מאזינה מרי כוכר. "שירים יפים", מעירה רותי, מנסה לזמזם ומחייכת במבוכה בגלותה שכבר שכחה את המלים. "דויד כל הזמן דחף אותי: 'נעשה את זהו תהיי סופר־סטאר'. אבל כבר אז הרגשתי שאני בורג קטן בתעשייה גדולה שכל מעייניה בכסף וברווחים. שאני מתקרבת לעבר תהום".

"נס", היא אומרת על מה שארע אחרי־כן, על החלום שהתנפץ. מנהל "פולידור" התפטר בדיוק כאשר התקליטון שלה עמד לצאת לשוק,

יוני נמרי (מימין), בעלה הראשון של רותי נבון ודויד קריבושי, החבר

וההפקה הוקפאה. המנהל, שעבר לחברת התקליטים "וורנר ברדרס" בלוס־אנג'לס, הפציר בה לעבור איתו. אבל רותי אמרה לעצמה: סטופ! כדי לא להיהפך למובטלת הצטרפה למופע "אל תדרכו על ענף הגפן" שהעלו בברודווי רן אלירן, רבקה רז, חנן גולדבלט וריקי גל. הצגה צינית, היא אומרת, שקיבלה ביקורות נהדרות על האיכות הקולית והבימתית אולם לא האריכה חיים. אולי, חושבת רותי, היא היתה יותר מדי חדה וארסית. החבורה הישראלית סביב המופע היתה מגובשת. אחת הישראליות, בעלת בוטיק, החלה אז להתקרב לחסידי לובאביץ'. רותי ביקרה אצלה בערב שבת ו"נתפסתי", היא מספרת. "נתפסתי חזק. ערב שבת שם היה בעיני הדבר הכי מדליק בעולם".

בבית אותה חברה התארחו גם רבנים ורבניות שלימדו פילוסופיה יהודית והלכות. "והבית הזה נהפך למקום המפלט ושמחת החיים שלי. היא היתה לי כמו אחות. היום היא אם לארבעה, מלמדת בשכונת שערי חסד בירושלים. הייתי בורחת אליה כדי לשמוע קידוש ולשבת ליד שולחן עם נרות וחלות. ככל שהתעמקתי בלימודים התמעט הרצון שלי להופיע בימי שישי. הצורך לטוס בשבת נהפך לעינוי, כבר ידעתי שזה לא נכון, שאני לא אמורה לעשות את זה. תקופה מסויימת ניסיתי להתחמק מהחברה, לתלות את האשם באמרגנים שקבעו לי הופעות, עד שיום אחד אמרתי לעצמי: 'זה הסוף' – וזה באמת נגמר. כשנקבעו לי הופעות למוצאי שבת ביקשתי שישלחו לי כרטיס טיסה ליום שישי ואוכל כשר למלון – וקיבלתי. מי שבאמת רצה שאופיע כיבד את דרישותי ואפילו אמר: 'כל הכבוד. גם זמרת וגם שומרת שבת'. הופעות שנקבעו לשישי בערב, ביטלתי".

"כמובן שהיו המון לחצים מהצד של דויד. למה אני הורסת את הקריירה שלי, איך לא חבל לי על הכישרון שמתבזבז. הקדוש ברוך הוא מעמיד אותנו לפעמים בנסיונות. אנחנו במלחמה אין־סופית בין טוב לרע. היה לי קשה להתמודד עם הלחצים, אבל גיליתי שאם באמת רוצים לשמור שבת – גם משמים עוזרים.

"הרגשתי שאני בורג קטן בתעשייה גדולה שכל מעייניה בכסף וברווחים. שאני מתקרבת לעבר תהום".

ואם נועדתי לשיר, אוכל להמשיך לעשות זאת במסגרות מסויימות בהתאם לגבולות ולמיגבלות שמכתיבה לי ההלכה. זה לא קל, אבל זה גם לא בלתי־אפשרי".

את החיזוק העניק לה אז הרבי מלובאביץ'. "כתבתי אליו, בעברית. סיפרתי לו על מצבי הנוכחי ועל עברי וביקשתי ממנו ברכה – שאצליח ללכת בדרך הנכונה. קיבלתי תשובה. מכתב מודפס, בחתימתו, וכאשר נערכה בניו־יורק התוועדות גדולה לבנות ישראל, הלכתי לשם, עם חברה. בהתחלה הוא דיבר באידיש ולא הבנו, אבל רק לראות אותו היה דבר גדול. אחר כך קיבלנו תרגום באוזניות ובסוף עמדתי עם כל הנשים האחרות, בשורה, לקבל ברכה לחיזוק, והוא נתן לי. כל אדם שבא לבית שלו, ביום ראשון בעשר בבוקר, יכול לקבל ממנו ברכה, שבאה בלוויית שטר של דולר. הרגשתי שאני נכנסת לעידן חדש בחיי ולא עניין אותי איזה השפעות יהיו לכך על הקריירה שלי. הדבר היחיד שהיה חשוב לי הוא לחיות על פי ההלכה, הדינים ותורת ישראל".

זמן לא רב אחרי־כן הגיעה רותי לביקור בארץ כשומרת מצוות. "הורי התקשו להבין מה השתנה כי ולמה אני כל־כך מחמירה עם עצמי, אבל ברגע שהסברתי – הכשירה אמי את המטבח, כדי שאוכל לאכול בביתה". בשובה לניו־יורק, לדירה משותפת עם דויד, גרם אורח החיים החדש לפרידות זמניות. לזכותו היא זוקפת כיום את העובדה שלא עמד בדרכה. הוא לא התחייב לקבל על עצמו עול מצוות, אבל הבטיח לה "לחיות עם זה" ואף לערוך קידוש בערב שבת ולא לערבב בין מערכת הסכו"ם הבשרית לחלבית במטבח שהכשירו בשבילה אנשי חב"ד.

אם כל כך חשוב היה לך להקפיד בכל מצוה, קלה כחמורה, איך המשכת לחיות עם גבר ללא חופשה וקידושין?

"שאלה טובה", אומרת רותי ואחרי־כן משפילה מבטה. "השגחה משמיים", היא משיכה ומצביעה לעבר התיקרה. "מי שמעלינו ידע שאנחנו לא מיועדים. שאני לא הזיווג שלו ושהוא לא הזיווג שלי. שכל אחד מאיתנו מיועד למישהו אחר. לכן הוא מנע מאיתנו להינשא".

בטרם נפרדו, החליטו היא ודויד לחזור ארצה. עשו עליה, כמו שאומרים, עם מכשירי חשמל וציוד ביתי שהביאו לדירה של דויד בשיכון בבלי. נתנו לעצמם עוד צ'אנס. ודווקא אז, כשנדמה היה שסוף־סוף הגיעה אל המנוחה והנחלה וגם תוכל לחרש את הקריירה – רותי עזבה הכל וחזרה לארה"ב. שם, במהלך הופעות במיאמי, פגשה את יוסי זמורה, מתופף בלהקת ג'ז שכל חבריה ישראלים. "מצחיק", היא אומרת, "הרקע שלנו כל כך דומה. הוא יליד הקריות ואני מהכרמל ונפגשתי עם הלהקה שלו בכל פעם שהגעתי למיאמי, ופטפטנו, אבל לא התחלנו ממש לדבר".

שוב בניו־יורק, לאחר הפגישה המחודשת עם יוסי, פנתה לאחד הרבנים. "ידעתי שיהיה לזה סיכוי רק אם הכל יתנהל בדרך הנכונה. סיפרתי לרב שהיכרתי בחור כזה וכזה, ושאלתי מה לעשות. הוא יעץ לי לחזור למיאמי ולהיפגש איתו, אבל לא ביחידות. התגוררתי שם אצל חברים, נפגשנו במקומות ציבוריים – מסעדה, לובי של בית־מלון. שוחחנו על הכל. יוסי, כמוני, מבית חילוני, אבל מסורתי. הוריו, ממוצא ספרדי, הם מלח הארץ. לפני שהחלטנו להתחתן הסברתי לו שאסור לו לשנות את אורח חייו בגללי. שהוא חייב לעשות את זה מתוך רצון, בגלל שזה מה שהוא מרגיש".

יוסי התחיל ללמוד, רותי פנתה לרבנית שתכין אותה לקראת חיי נישואין על פי ההלכה וחודשיים לאחר מכן, ב־1981, הם נישאו – "בחופה קטנה במיאמי, בבית־כנסת אשכנזי עם רב ספרדי. הורי לא הספיקו להגיע לחתונה. אמא שלו באה. עשרה ימים לפני החתונה חדלנו להתראות ונפגשנו שוב, מתחת לחופה".

כשנישאו היה ברור לשניהם שהם מקפידים על שבת, כשרות וטהרת המשפחה. מצוות נוספות הכניסו לאורח חייהם עם הזמן, במשותף. "זה היה החלום שלי. לבנות בית יהודי כשר, עם אור ושמחה, להביא ילד לעולם, לנהל חיים פשוטים ומאושרים על פי מצוות השם, בלי כל הגשפטען של קריירה, עם מישהו שמכיר אותי כמו שאני, שמקבל אותי, שדואג ואוהב ומתחשב. זה הכל. וזה המון. לא צריך יותר מזה".

כ לה טריה ומאושרת היא לא חשה בחסרון ההופעות. "למי בכלל היה ראש לזה? התחתנו אחרי היכרות בת חודשים. רק אחרי החתונה התחלנו לחיות ביחד, ללמוד האחד את השניה, וזה היה ירח דבש ארוך". כאשר נולד שי, בנם הבכור, רותי הניקה וטיפלה וגידלה אותו ללא מטפלות. כל עולמה היה אז הבית והתינוק. "אפילו לא חשבתי על שירה. הייתי עסוקה ביצירה אחרת, הרבה יותר חשובה".

ליאור, בנם השני, נולד שנה וחצי לאחר מכן, בישראל שבה ניסה אז הזוג זמורה להשתלב. "גרנו ארבעה חודשים בירושלים בדירה שכורה, ושישה חודשים בחיפה, בבית חמותי. יוסי ניסה לעבוד עם אחיו. רצינו מאוד להישאר בארץ, אבל לא הצלחנו למצוא את מקומנו. מבחינה דתית נפלנו בין הכסאות. בעיני חרדים בירושלים היינו פחות מדי דתיים, ובעיני חילוניים בחיפה – יותר מדי דתיים. חסרה לנו האווירה הרוחנית שמצאנו במיאמי. שיעורים שבועיים ביהדות, תמיכה חברתית".

את השיבה למיאמי היא מגדירה כ'רצון שמים", אבל מאמינה שביום מן הימים המשפחה עוד תשוב לישראל. בעת ההופעה במינסוטה, אגב, כשנשאלה על ידי אחת הנשים מרוע אינה חיה בארץ, סיפרה למאזינות שהיא ובעלה דווקא ניסו להיקלט, והוסיפה שמקומה של האשה לצד הבעל, במקום שבו מוצא הבעל פרנסה. יוסי (40) נטש את המוסיקה וכיום הוא סוכן ביטוח ויועץ להשקעות בפלורידה, "מצליח", היא מספרת בשבחו, "ומה שחשוב יותר – הוא איש בית ואיש משפחה, בלי ג'וקים בראש".

במהלך שהותה בארץ לא ניסתה רותי לחרש את הקריירה, והופיעה רק פעם אחת – במופע שאורגן על ידי ישיבת "מתנה ישראל" בבנייני האומה בירושלים. 3000 נשים גדשו את האולם "וזה נס מהקב"ה", היא מספרת. "כמעט שלא היתה למופע שום פירסומת, ובצהרי היום המיועד עוד היו מאות כרטיסים בקופה. בערב כבר היה האולם מלא מפה לפה ונשים נאלצו לשבת על המדרגות. אז זה לא נס משמים? לא אני, רותי, הביאה את אלפי הנשים לאולם. הקב"ה הביא אותן. הקב"ה גרם לערב הזה להצליח כי כל ההכנסות היו קודש לישיבה".

לרותי היתה זו שיבה לבמה לאחר הפסקה ארוכה וגם התנסות ראשונה בהופעה לפני נשים בלבד. אלונה טוראל – "מוסיקאית מעולה ונשמה טובה" – ישבה מאחורי הפסנתר וניצחה על התזמורת. המיפגש המחודש עם הרמקול, ההתרגשות והצלחת המופע הותירו אותה עם טעם של עוד. החליטה לחכות עד שליאור, בנה השני, יהיה בן שלוש ויתחיל ללמוד בחדר. רק כאשר שני הבנים נכנסו למסגרת לימודים התחילה לצאת להופעות.

בשלב הזה של השיחה היא מבקשת ממני להפנות את כל השאלות אל הרב מניס פרידמן כי היא, לדבריה, אינה מוסמכת לענות, ועוד יש לה הרבה ללמוד. גם כיום, כשיש לה שאלה, בעיה או כשהיא זקוקה לברכה היא פונה אל ה"משפיע" במקום מגוריה (נציגו המקומי של הרבי מלובאביץ'), ולא עושה שום צעד ללא אישור וברכה לחיזוק. הרב פרידמן, איש אשכולות שיותר משש אלפים נשים נהרו ל"בית חנה" שבסנט־פול כדי לשמוע מפיו הרצאות, תומך בה.

"התורה אינה מחלקת רשיונות והיתרים", הוא מסביר, "אבל מותר לאישה לעסוק בתחומים שונים של אמנות, בגבולות הצניעות. לאישה דתית קל יותר להיות סופרת או ציירת מאשר רקדנית. עם זאת, יש לא מעט נשים חרדיות שהן זמרות, והבעיה שלהן היא

(המשך בעמוד 52)

מנסיוני למדתי שרופא טוב הוא רופא שאוהב בני אדם

ד"ר רם ישי: "למטה בבית יש לי בית־מלאכה ואני עושה מסגרות לתמונות, רהיטים, כל מיני דברים. זה כיף עצום לקחת חומר ולנסות לעשות ממנו מה שאתה רוצה".

שטח פרטי

ד"ר רם ישי

נשיא ההסתדרות הרפואית העולמית

נולד בטוניס לפני 57 שנה, למד רפואה בצרפת, עלה ב־1955, שנים רבות היה רופא משפחה בנגב. התמחה במינהל רפואי באוניברסיטת הרווארד, ארה"ב. מרצה באוניברסיטת ת"א על אתיקה רפואית ותרומת היהדות לרפואה. מ־1971 – יו"ר ההסתדרות הרפואית בישראל. נשוי, אב ל־3, סב ל־4. גר ברמת אפעל.

אני רופא כללי. אף פעם לא רציתי להצטמצם בתחום רפואי אחר. אינני רואה את הרפואה כמקצוע שצריך לקחת את כל זמנך ולמנוע ממך התעניינות או פעולה בתחומים אחרים. אני מתעניין בנושאים רבים. אין לי הובי אחד; אנשים בעלי הובי מתרכזים ומשתעבדים לו ואין הבדל בין זה לבין התמכרות.

25 שנה חיינו באשל הנשיא וידענו שהאלף־בית של חיים במקום כזה הוא למצוא סיפוק במה שאתה עושה ולחיות פחות תלוי במה שקורה. עכשיו אנחנו גרים ברמת אפעל, אבל איננו חיים אחרת מאשר באשל הנשיא או בפארים. ממשיכים לחיות כפי שאנחנו חושבים לנכון.

קודם כל חיי משפחה, המשפחה המצומצמת והמורחבת. לאבי היו 8 ילדים ולמעלה מ־70 נכדים ונינים. מרביתם גרים בדרום הארץ. ואני לא נותקתי ולא התנתקתי מהשבט, ולא מגילת, מושב שראיתי אותו בחיתוליו וכשיגשגו וגדלתי איתו. אני מרגיש שם בבית. פעם הייתי גם חקלאי, גידלתי פרות, קצרתי אספסת. עכשיו, המינימום זה לעבור בגינה ונגרות. אני אוהב את זה, פעולות פיזית ללא מטרה, רק כדי לשמור על כושר, נראית לי מיותרת. למטה יש לי בית־מלאכה ואני עושה מסגרות לתמונות, רהיטים, כל מיני דברים. זה כיף עצום לקחת חומר ולנסות לעשות ממנו מה שאתה רוצה, ולפעמים התוצאה שונה מהצפוי המקורי, וגם ההפתעה היא דבר טוב.

תמיד אני מתפלא כשאנשים יודעים בדיוק מה הם אוהבים ושונאים. אני אדם שמתלבט כל הזמן. יש לי היסוסים בכל מה שאני אומר ועושה. אין לי עמדה נחרצת בשום נושא. אני מבכה ללמוד כל הזמן, לשמוע ולקרוא דעות אחרות. רוב האנשים בארץ מרגישים צורך להגדיר את עצמם, שבויים בסיסמאות ודוגמות פוליטיות, עדתיות, דתיות – וזה מסוכן.

בילדות אני חושב שאני מבלה כל זמן שאני עושה מה שאני רוצה, עובד, מצייר, קורא, מאזין למוסיקה, כותב, מבשל, משוחח עם אשתי. בארץ, מחוץ לקונגרסים, אנחנו לא יוצאים הרבה. משום מה בחו"ל

יש יותר דחף לצאת ולראות דברים. יש לנו מעט חברים והרבה מכרים בעלי מקצועות שונים. [illegible] מידידות עם רופאים שמדברים רק על רפואה. לפעמים הולכים להצגה או סרט. באשר לטלוויזיה, כבר נאמר שג'נטלמן הוא אדם שלא מקצה [illegible] אבל יורק, כדי שלא יחשבו אותו לסנוב... אז פה ושם אני רואה בלש, קומדיה, סרט ישן. בזמנו אהבתי את "ניקוי ראש". סדרות לא מושכות אותי ואני חושב שמקריינים יותר מדי ספורט.

אני ישן מעט מאוד וקורא הרבה. כשעה ביום מוקדשת לקריאה "רפואית", ספרים וכתבי־עת גם בנושאים שרחוקים מאוד מהפרקטיקה שלי. קורא הרבה עתונים כמו "טיימס", "אקונומיסט", "אל אקספרס" וכדומה. בעברית אני קורא מעט, בעיקר ספרים שבתי ממליצה עליהם. באנגלית, בעיקר קלאסיקה ומדי פעם בלש. עיקר הקריאה בצרפתית, פיקשן ונון־פיקשן.

התרבות הצרפתית, עליה גדלתי, הרבה יותר כללית ופחות מתמחה מהאנגלו־סקסית. זה מתבטא גם בלימודי הרפואה בצרפת: מכשירים אותך יותר לטפל באדם מאשר במחלה, וכשבאתי ארצה היה לי קצת קשה להסתגל לרפואה האנגלו־סקסית, שהיא מאוד מתמחה ומעבדתית. למרות שיש לי מעט [illegible] קשר עם החברה הצרפתית [illegible]. אני כותב קצת שירה, בצרפתית, [illegible] והוגים צרפתים קלאסיים [illegible] הספרות הצרפתית העכשווית, אני אוהב [illegible] ובזשורייה, מה שנותן לי תענוג [illegible] לא הנושא.

אני שומע הרבה מוסיקה, בעיקר קלאסית, גם סוג מסוים של רוק (אוהב במיוחד את [illegible]

פלוייר) ומוסיקה ערבית. אני אוהב מוסיקה שהיא קצת אגרסיבית, תוקפת אותך, לא מתקתקה. אוהב יצירות שמצליחות להפתיע, ולא כאלה שתמיד אפשר לנחש מה תהיה התיבה הבאה. אפילו מלחין רב־גוני כמו מוצרט, שכתב רקוויאם כל־כך נפלא, ושהחמישיה לקלרניט שלו היא היצירה האהובה עלי, אפילו הוא משעמם אותי לפעמים. כשאני חוזר מהעבודה סחוט – הוא לא בא בחשבון. בשעה כזאת אני מעדיף משהו כמו סטרווינסקי, וילה־לובוס או בארטוק, מלחין שכתי הרבתה לנגן ולמדתי להנות ממנו. כשאני נינוח, אני מעדיף מוסיקה קאמרית. למשל את החמישיה לכלי מיתר של שוברט, מלחין שהסימפוניות שלו חלקן משעממות עד מוות, ואחרות – שכתב בשלבים מאוחרים של מחלת הסיפיליס – מבולבלות לגמרי.

מוסיקה ערבית זה סיפור אחר. גדלתי בטוניס, בתרבות צרפתית מאוד רחבה, גם בבית וגם בחוץ. ובסביבה המיידית, פרט לעוזרת ולגנן, לא פגשתי ערבים. אבל אהבתי להיכנס בין החומות, להסתובב בעיר הערבית, לדבר ערבית ולשמוע מוסיקה. וגם היום אני נהנה להקשיב לעבדול וואהב, פריד אל אטרש, עויז אל חאפז ואחרים, ביחוד נהנה משירים שאני מכיר מנעורותי.

בימים אלה, כשאני פותח עתון ורואה את דפי הפרסום הענקיים של המפלגות השונות, אני שואל את עצמי בשביל מה הבזבוז הזה. אחד הדברים שהכי מטרידים אותי זה מבנה המפלגות, האחיזה האדירה של המנגנונים בציבור הבוחרים. דעת הקהל בארץ חסרת אונים, כי המפלגות לא תלויות בה. כמו בארצות הבולשביקיות, המפלגות הן מעל לכל. משק סגור שאינו עומד לבחירות – ולכן הבחירות נראות לי פארסה גדולה. באים לציבור ומבקשים מנדט, וזה מנדט עיוור. לציבור אין מספיק מידע. אני מכיר את רוב חברי הכנסת והשרים ובכל זאת אני חושב שאין לי מספיק מידע, וגם לח"כים רבים אין מספיק מידע, ובוודאי שלא לישראלי הממוצע. זורקים לו כמה סיסמאות שאין מאחוריהן כלום ומבקשים ממנו לבחור.

אחרי שנים, כשאתה קורא על פעולה מסויימת, כמו מלחמת לבנון, למשל, או עניין כלכלי, אתה נוכח לדעת שבזמנו, כשזה היה רלוונטי, לא ידעת כלום. מפליא שאנשים לא מתקוממים נגד טיב השירותים, למשל. אלה שרוצים לשנות – אינם מסוגלים. לאזרח אין כלים להגיב ולהשפיע. מי שמסוגל לשנות הם המוסדות הנבחרים, אבל הם מנותקים. מה בין חבר כנסת לבין אזרח המחכה שבועות לקבל תור לרנטגן, חודשים לתור לצינתור? יש חוסר סימטריה בין איש השררה הכל־יכול, שמתעסק בחוק וחורש מאנשים לציית לחוק, לבין מי שצריך לציית לחוק וזה נוגע לחיי יום־יום שלו.

מדי פעם אני משתתף בפורומים שונים ודנים באלימות. מטבעי, אני איש לגמרי לא אלים, אבל אני יודע בבירור שכאשר יש ניכור וניתוק כל־כך גדול בין המימשל, המנהיגות, לבין העם – הנשק היחיד שנשאר בידי החלש היא האלימות. הרבה נכתב ודובר על הרופאים ששובתים ומחזיקים את המדינה בגרון. אנשים סובלים ומתים כבר שנים מהשירות הרפואי הגרוע. נכון שהשביתה מוסיפה סבל, אבל בפרופורציה, היא מוסיפה רק מעט. מצב הרפואה בארץ קטסטרופלי ואלה שיש ביכולתם לשנות לא עושים כלום, גם מפני שאינם מכירים את המציאות של אזרח פשוט כי הם נהנים מתנאים אחרים, וגם מפני שאינם יודעים מהם תנאי העבודה והשכר של הרופאים. יש אנשים המאמינים שהשירות יכול להשתפר על־ידי שינוי פה ושם. אבסולוטית לאור המציאות הנוכחית, אני חושב שזה טעות. פרט למי שלא רוצה לשנות כלום – משנה קצת זו הדרך והבדוקה להנציח את המציאות. אני חושש שהסיכוי היחידי לשיפור ממשי בשירות הרפואי הוא במהפכה, ומהפכה תבוא רק כשנגיע לתחתית. לצערי, כנראה שעדיין לא הגענו.

ראיינה: נורית ברצקי

מהו רופא טוב? _רופא שהחולה שלו מאמין שהוא רופא טוב. כרופא, אני מעריך רופאים גם על פי הידע, המסירות, כוח העבודה והיכולת ליצור קשר עם החולה. מנסיוני למדתי שרופא טוב זה רופא שאוהב בני אדם._

מה ההצלחה הגדולה שלך? _אולי שהציבור יודע היום שצריך לשנות את השירות הרפואי._

מה הכשלון שלך? _שלא הצלחתי להשפיע מספיק על המיבנה הפוליטי._

מתי אתה נבהל מעצמך? _כשאני חושב שהחלטתי החלטה לא נכונה._

מתי אתה מתבייש? _כאשר אני צריך להעמיד פנים._

ממי מה קשה לך לעמוד? _בדיחה טובה._

במה היית מוכן לעבור על החוק? _לפעמים בעימות שבין האזרח למישטר. ואז אני מוכן לשאת בעונש._

מה נותן לך תרגשת בטחון? _אשתי._

מה מערער את בטחונך? _ספקות._

מה מקומם אותך? _כוח הסבל וההשלמה._

מה מעצבן אותך? _שצריך להשתמש בכסף כל הזמן._

ממה אתה מאוכזב? _במאה שלנו צריך כנראה לבחור התמחות בענף צר, ואם זה כך, אני מתאים לתקופה אחרת. וחבל._

מה אתה שונא לעשות? _ללכת מעונב ולכתוב דו"ח למס הכנסה._

מה אתה מתעב? _מלחמה._

איזה טיפוסים אתה שונא? _אנשים החושבים שיש להם אמת מסיני ומצפים שאחרים יתנהגו כמותם._

על מי צר לך? _על אן פולארד שנפלה קורבן לאינטרסים גבוהים והיא משלמת את המחיר._

למי אתה בז? _לאנשים שאין להם חוט שדרה._

את מי אתה מכבד? _אנשים בעלי דעות ברורות שמוכנים לקבל דעות של אחרים._

מי מהאנשים שפגשת הרשימו אותך במיוחד? _הרב שאצלו למדתי בילדותי, מרטין בובר, פרופסור דהמלביץ' ודוקטור שתל, שהיה הרופא המחוזי בנגב._

את תפקידו של מי היית רוצה לשחק? _מנדס פראנס._

באיזו תקופה היית רוצה לבקר? _בתקופת הרנסנס, ולהיות סבונרולה, הנזיר שהצליח להפוך את החצר המושחתת של לורנצו דה מדיצי ל"גן עדן עלי אדמות"._

איזו אישיות בת זמננו אתה מעריך במיוחד? _יגאל אלון._

אישיות היסטורית? _רבי יוחנן בן זכאי, וולטר._

גיבור ילדותך? _הנרי הרביעי שסיים את המלחמה בין הקתולים לפרוטסטנטים._

איזה ספר השפיע עליך במיוחד? _מונטיין._

אתה אדם חזק? _אני תמיד מתלבט, אבל כשאני מקבל החלטה, אני מאוד עקשן._

מה עקב אכילס שלך? _האימון שאני נותן בבני־אדם._

מה החולשות שלך? _לא עומד מספיק חזק בפני פיתוי._

איזו תכונה מאפיינת אותך? _היכולת להבין ולסלוח._

מה לא מוסרי בעיניך? _אחד בפה ואחד בלב._

אילו החלטות חשובות קיבלת בחייך? _לוותר על קריירה אקדמית ולעלות ארצה._

מה אתה שונא בארץ? _את מנגנוני המפלגות._

במה אתה ישראלי? _בזה שאני יהודי, ורק בישראל אני יכול להגשים את הערכים היהודיים עליהם חונכתי._

מה הולך לך בקלות ועל מה אתה צריך עדיין להיאבק? _די בקלות אני יוצר קשר עם אנשים. עדיין צריך להיאבק כדי לשכנע שמה שאני עושה – אני עושה בכוונה._

במה אתה אוהב לגעת? _בעץ מעוגל._

באיזה ספורט אתה עוסק? _קצת התעמלות._

איך אתה מפנק את עצמך? _ארוחה טובה וספר טוב._

מה אתה אוהב לעשות עם ילדיך? _לחיות איתם, לשוחח איתם, לגרות את מחשבתם, לגרום להם הנאה._

מה עוזר לך להתרכז? _מוסיקה וקפה._

מהו זכרון הילדות החזק שלך? _חיילי גסטפו נכנסים הביתה._

מה קיבלת מהבית? _גדלתי בבית חם ותרבותי, במשפחה מרובת ילדים שלימדה אותי לחיות עם אנשים._

מתי בעיניך אשה יפה? _אשה שמבלי לשאול את עצמך האם היא יפה, מיד אתה רואה שהיא יפה._

מה אתה רוצה לחיות כשתגדל? _רופא כללי._

שיפודים

משהו:

לעולם לא נסלח לערבים על שהם הכריחו אותנו להביא ילדים.

החיוך של לה ג'וקונדה

יום אחד הגיע אלי טלפון. לא אני הרמתי את השפופרת, ומי שהרימה הביטה בי מעפעפת באופן לא סדיר ואמרה: "אני חושבת שעובדים עליך. יש כאן מישהו שאומר שהוא עורך של עיתון בשם 'משקפיים'".

לקחתי את האיש והכרתי את תמיר ראונר, עורך באמת של "משקפיים", רבעון של אגף הנוער, טוויאון ישראל. אחרי־כן גם עלעלתי ואף דיפדפתי בעיתונים שהוא הוציא לאור.

אין זה מדור לביקורת מגזינים על אמנות. אומר רק שאני חושד בעיתון הזה שהוא בסדר, כי בחוברת שהוקדשה לקומיקס, למשל, נתנו כבוד־מה ופתחון־פה גם למיכאל נצר, יוצר הקומיקס הישראלי "אוריאון". מיכאל הוא גם תושב השטחים הכבושים יותר, יוסית, דהיינו השומרון. אין זה מעשה מי יודע מקובל בחוגינו האמנותיים לצרף אדם כזה לסימפוזיון.

אבל לעניין, לעניין. והעניין הוא הציור שראיתי בחוברת מספר 3, המוקדשת לנושא: "דיוקן".

במאמר המוקדש למונה ליזה מופיע גם הציור הרצ"ב.

לפני כמה חודשים ראיתי את הציור הזה על חולצה, ומאז שהחולצה הזו חלפה על פני, אני מצר על שאיני מוצא ולא אמצא עוד לעולם את ההברקה על החיוך של מונה. ופתאום, בין דפי המגזין החדש, הנה.

תודה אם כן לעורך "משקפיים", להורים למורים ולמטפלות, ואת הציור אני מביא כאן:

סיסמאות גיוס

בין כלבת ברזום, פוליו במרכז והתקוממות בצפון – כדי שלא יהיה משעמם ברווחים הגיע גם תרגיל גיוס המילואים, וכל הארץ עצרה נשימתה להתבסם בסיסמאות החדשות.

עושר לשון וחדוות דמיון. אם כי עלי לציין שלשם הסודיות צריך להיזהר שלא לתת סיסמאות החושפות את היחידה.

דג ים, דג ים. כל אחד יכול להיות שזו בטוח איננה סיסמה של חיל הים, וזהו כבר קצה חוט לפינות.

אין לי ברורך־כלל תלונות. הסיסמאות נאות ומרחיבות את הדעת, והכל בסדר, גמור כמעט. כמעט. זאת אומרת, איך מישהו הולך ונותן ליחידה סיסמה כמו: "תקיעה גדולה"?

לא באמת. חיילת מתקשרת ואומרת לאשה: "תמסרי לבעלך: תקיעה גדולה".

"עוד משהו?"

"לא זה הכל, הוא כבר יבין".

אני מבקש, כך?

על האיש שחי טוב מאוד

הוא התעורר בבוקר כשהשעון צילצל שבע, ומילמל: "יו, שש, אני צריך כבר ללכת לישון". ויצא מן המיטה.

הוא אכל יוגורט וסכסם לארוחת הבוקר ואמר לאשתו "הסטייק טוב, הצליח יופי".

הוא התגלח מול המראה, ואחרי שגמר ושם אפטר שייב־חשב לעצמו: "כמה שהזקן שלי גדול ומרשים. זקן זה מצויין".

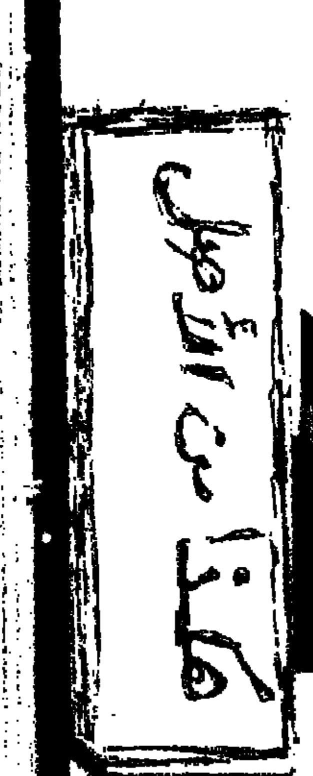
נכנס לאוטו, הכניס לרוורס ונסע קדימה, הגיע לעבודה, ובסוף היום רשם לעצמו יום חופש. צילצל 02 ושאל "אמא, מה נמשע אצלך בחיפה? אנחנו באים עם הילדים לסוכות. תעשי סופגניות, אנחנו נביא נרות". קפץ לרופא שיניים ואמר שכואבות לו האוזניים, אחרי שלוש סתימות יצא מרוצה שלא הוניח את אוזניו וחזר הביתה. צעק בדלת: "שלום, אני יוצא". ונכנס.

כל חייו הוא חי ככה נהדר בעולם השקר שלו. אף פעם, באף מקרה, הוא לא מתרשל לשקר. אומר ליום לילה וללילה קורא יום. אומר לרטוב יבש וליבשה אומר ים. אומר לרשע קדוש, ולקדוש – רשע מרושע בן מוות, אינעל אבי אביו.

אפשר לחיות יופי כתוך שקר. חיים מקסימים ועשירים, רבי עלילה, מעש וחזון. רצוי מאוד בכל אופן לא להרפות את המתח אף פעם, ולא להרשות לאמת לחדור פנימה אפילו לרגע קטן, רגע לכאורה לא חשוב. זה מסוכן, למי שרוצה להמשיך לחיות את החיים היפים שהשקר מעניק.

מאיר עוזיאל

עבודה גרמנית, אצבע ערבית

תחת מעטה מיסתורין והונאה, שוק שחור של טכנולוגיה וציוד, איומים ונסיונות רצח מתנהל המרוץ לבניית טיל ערבי. חברות גרמניות משכירות במחתרת "מוחות מדענים" תמורת משכורות אגדתיות. בפרוייקט שותפים מצרים, עיראק, ארגנטינה והדוד העשיר מסעודיה. החשש העיקרי הוא שהטיל מסוגל לשאת ראש נפץ גרעיני. המוסד ושרותי הביון במערב בכוננות.

מאת שפי גבאי

מהנדס האווירונאוטיקה אקהרט שרוטץ, ממערב גרמניה, לגם באיטיות את קפה הבוקר שלו במטבח המרווח שבווילתו המפוארת בכפר הצרפתי הקטן ספרסרס לשט דה אזור. היה זה 27 במאי 1988. בין לגימה לגימה עבר על כותרות העתונים. שלא כדרכו החליט להתפנק כמה שעות ולא מיהר למשרדו שבמונטה־קרלו. לפתע צילצל הטלפון. "ודאי זו המזכירה המבקשת לדעת מדוע לא באתי בזמן", חשב. אכן היתה זו המזכירה. היא היתה נרגשת ומבוהלת והתקשתה לדבר.

"נו, מה העניין"? שאל שרוטץ בקוצר רוח. המזכירה, עדיין נושמת בכבדות, הסבירה: "אלמוני התקשר למשרד ואמר שהוא רצח אותך, שמכוניתך פוצצה הבוקר כעת שהתנעת אותה. הוא אמר כי הוא מטעם של אל־ג'יהאד אל־איסלאמי הלבנוני".

שרוטץ היה משועשע. הוא אפילו לעג למזכירה על פחדיה. "מישהו סתם ביקש להתבדח", אמר. אך לאחר כמה שניות אפפה אותו תחושה לא נוחה. הוא נזכר שבעצם תמיד חשש שעבודותיו המחתרתיות – "שירותים שחורים" קרא להן – יוודעו, שמישהו ילשין. הוא מיהר ללבוש את המעיל, לקח את תיקו והתכונן לצאת. לפתע שוב צלצל. הפעם בטלפון הפנימי. היה זה משרתו והוא היה מבוהל. "אתה חי"? נאנח בהקלה. "מה קרה"? שאל שרוטץ בקול רועד.

"בדרכי לכאן ראיתי את מכוניתך בקצה הרחוב. המכונית מרוסקת. אני כל־כך שמח שאתה בסדר". שרוטץ מיהר החוצה וגילה את שרידי מכוניתו. שרוטץ בירך על מזלו הטוב. הוא העריך שמטען חבלה הונח במכונית וכוון לשעת יציאתו. הכשלה שקפצה עליו הצילה אותו. הוא מיהר לתחנת המשטרה בכפר. שוטרים באו לבדוק את המכונית. "יש לך אויבים"? שאלו. הטלפון שוב צילצל. "רק עכשיו נודע לנו שלא נהרגת", אמר אלמוני. הוא דיבר גרמנית כמבטא ערבי. "הפעם זו היתה טעות טכנית. אם לא תחדל מעסקיך השחורים עם נשיא עיראק, השטן והקצב צדאם חוסיין, תמצא בקרוב מאור להורג". שרוטץ הנפחד סיפר מיד לחוקרים על תוכן השיחה. השוטרים גררו את המכונית המרוסקת לתחנת המשטרה. שרוטץ נעל את החווילה והוריע למזכירתו לסגור את המשרד ולשלוח את העובדים לבתיהם. מאז נעלמו עקבותיו.

שלטונות הבטחון הצרפתיים לא הצליחו לגלות מי היה אחראי לפיגוע. אנשים שהזדהו כחברי "אל־ג'יהאד אל־איסלאמי הלבנוני", זרוע של חיזבאללה, התנועה השיעית הפרו־איראנית, מסרו בשיחות טלפוניות לסוכנויות הידיעות, כי הארגון

(המשך בעמוד הבא)

טיל מבצעי בעוד שנתיים

מיד לאחר שיגור הלוויין הישראלי "אופק 1" מיהרו אמצעי התקשורת הערביים לדווח על מחסני טילים במדינות ערביות, כדי להסיר את החשש שהתעורר באוכלוסיה. השבועון "אל־חוואדית" המופיע בפאריס מסר כי מצרים וארגנטינה מפתחות עתה סידרת טילים ביוניים "באדר־2000", על שם אחד הנצחונות הגדולים בהיסטוריה הערבית. לדברי השבועון, מדובר בטילים מדגם "קונדור" שהטווח שלהם 800 ק"מ. הטילים ייכנסו לשימוש מבצעי כבר ב־1990. "אל־חוואדית" מגלה כי מצרים עוסקת בפיתוח טילי סקאד פרוייקט עם קוריאה הצפונית. למצרים פרוייקט שלישי עם כמה מדינות אירופיות לפיתוח טיל סקאד־80.

עוד מספר השבועון כי לסוריה במלאי גדול של טילי סקאד, פרוג, אס.אס. 20 ואס.אס.23 והיא מקיימת עתה מו"מ מתקדם עם סין על רכישת טילי אמ.9 לטווח 900 ק"מ. סעודיה כבר רכשה כמויות גדולות של טילים אלה. עיראק עוסקת עתה בשיפור דגמי "אל־חוסיין" ו"אל־עבאס".

למעלה – תוצאות הפצצת טילים עיראקית על אירן. משמאל – טילי קרקע־קרקע סובייטיים. שני דגמי סקאד, ס.ס־3 ו־ס.ס־2

הטיל הסובייטי ס.ס־3. מצרים ועיראק משפרים את הטילים שבמחסניהם

מצרים תפתיע

הגנרל המצרי ד"ר נביל איבראהים, יועץ בבמת מכונים אסטרטגיים בעולם, אמר לשבועון הסעודי "אל־מג'אללה" כי המלחמה הבאה עם ישראל תהיה שונה מהמלחמות הקודמות. "המלחמה הבאה תהיה מלחמת של טכנולוגיה מתקדמת, בעיקר של טילים ביומיים ואנו הערבים לא מפגרים במירוץ חימוש זה", אמר. הוא קבע כי עידן איכות החייל או עידן הקרבות המסורתיים בטנקים חלפו ללא שוב.

גנרל איבראהים ציין כי מצרים פעלה לייצור טילים עוד בתקופת שלטונו של נאצר. לדבריו, בשנות השישים אכן עסקו מדענים מצריים בייצור טילי "אל־זאפר" ו"אל־קאהר". "למצרים יש אנשי מדע בתחום תעשיית הטילים והם עשויים להפתיע את העולם. הבעיה של מצרים היא הכסף ולכן היא נאלצת לשתף פעולה עם מדינות אחרות".

(המשך מתעמוד הקודם)

הניח את המטען. "הצלחנו למצוא את מתבואו של שרוטץ, שממנו ניהל את עסקיו השחורים נגד ההפיכה האיסלאמית האיראנית," אמרו. "נאתר אותו, גם אם יסתתר בעיראק".

המהנדס אקהרט שרוטץ מוכר היטב בצרפת. לאגף המיוחד של משטרת בטחון המדינה יש תיק עב־כרס עליו. האורח הגרמני הוא מנכ"ל תאגיד "קונסן". פרט לפעילותו הרשמית, נותן התאגיד שירותים שחורים למדינות העולם השלישי – תמורת תשלומים אגדיים מעמיד לרשותן צוות מוחות ועוזר להן לייצר טילים. הצד האפל של התאגיד היה ידוע לשירותי המודיעין של בריטניה, צרפת, ארה"ב, מערב גרמניה, אידאן וישראל.

בתאגיד עובדים 200 מומחים בייצור טילים, לוויינים, כביכול לצרכי מחקר אזרחי. במצרים ובארגנטינה כבר עוסקים המומחים בפיתוח טיל לטווח בינוני בשם "קונדור". מקורות ביון מזרח־תיכוניים טוענים בעקשנות, כי בשתי מדינות אלה הגיע פיתוח הטיל, שהטווח שלו 1000 ק"מ, לשלב מתקדם. הטיל מסוגל לשאת ראש נפץ, יתכן שגרעיני, במשקל 500 ק"ג. יו"ר מועצת המנהלים של "קונסן", ד"ר פטר ברטשי מברן, אמר לא מכבר לשבועון הגרמני "שטרן" שאיננו מודאג מהאפשרות, שמדינה כמו ארגנטינה תמכור את הטילים שלה ללוב או לפקיסטאן. עם זאת הודה: "אין ביכולתנו להכתיב לממשלות מה לעשות".

עסקת הטילים עם ארגנטינה התחילה באורח תמים למדי, בהסכמת ממשלת מערב גרמניה, בתקופת הקנצלר הלמוט שמידט. תשלובת החימוש הגרעינית "מסרשמידט־בלקוב־בלום", השתתפה ב־1979 בייצור טיל לחקר מזג האויר, על־פי הזמנת ארגנטינה. הפרוייקט נשא את שם הקוד "קונדור 1". עד מהרה התברר כי לגנרלים של ארגנטינה היה הטיל כיסוי בלבד ליצור טילי קרקע־קרקע.

פרוייקט "קונדור 1" של ארגנטינה עורר חשרות אצל שירותי הביון המערביים. מדינות ערביות גילו עניין רב. אט אט הצטברו במערב מימצאים על הכוונות האמיתיות של כת הגנרלים הארגנטינית. ארה"ב, בריטניה, צרפת, מערב גרמניה, איטליה, קנדה ויפן חתמו באפריל 1987 על "הסכם לונדון". הן התחייבו לא לספק למדינות אחרות טילים בטווח העולה על 300 ק"מ או כאלה המסוגלים לשאת מטען מעל 500 ק"ג. כן התחייבו לא לספק את הטכנולוגיה הדרושה לייצורם. ארה"ב מודאגת מהסכנות הצפויות לעולם אם המערב לא יצליח למנוע מאנשים כמו שרוטץ לפעול בחופשיות. החשש הכבד הוא שמדינות כמו מצרים, עיראק, לוב, ברזיל, פקיסטאן ודרום אפריקה ישימו יד על טילים המסוגלים לשאת פצצות גרעיניות, או שיבנו אותם בכוחות עצמן. ביוני אשתקד דרש שגריר ארה"ב בבון, ריצ'רד ברט, מיועץ הקנצלר, הורסט טלציק, לקיים את הסכם לונדון כלשונו.

אולם מומחי "קונסן" בארגנטינה כבר הספיקו לייצר בתחילת שנות השמונים שני דגמים ראשונים של טילי מחקר. ב־1985 הציגה ארגנטינה בגאווה את הדגמים ביריד התעופה בלה בורז'ה ליד פאריס. מומחים ארגנטינים מסרו אז באורח סתום כי סידרת ה"קונדור" היא סידרה של טילים רב־תכליתיים. מקורות ביון מערביים קיבלו דיווחים חשאיים, כי כת הגנרלים אינה מסתפקת בטילים לטווח 150 ק"מ. על־פי אותם דיווחים מוכנים מומחים גרמניים לפתח בשבילם טילים לטווחים עד 1000 ק"מ. הבעיה של ארגנטינה היתה מחסור במטבע חוץ.

שרוטץ ואנשיו מצאו את התשובה למצוקה הכלכלית. הם אירגנו פגישה חשאית בין הכת הצבאית השלטת בארגנטינה לבין גנרלים מחיל האוויר המצרי. המצרים התלהבו אך הבהירו שלקהיר אין כסף. עם זאת הם ידעו למי יש – "לדוד העשיר", מלך סעודיה פאהד. השאלה היתה כיצד לעניין אותו בפרוייקט. המצרים האמינו כי אפשר יהיה לעניין גם את צדאם חוסיין, המסובך במלחמת המפרץ. המומחים המצרים עשו שיעורי בית והשתכנעו כי הפרוייקט עשוי להיות שלב בדרך לייצור טיל צבאי.

הפרוייקט המצרי־ארגנטיני התנהל כפרוייקט מחקר. מערב גרמניה הסכימה שחברת "קונסן" תסייע, אך התברר שמדובר בפיתוח צבאי

עד מהרה הוצגו התוכניות למלך פאהד. הוא לא הסתיר את התלהבותו והציע לקרוא לפרוייקט בשם "הטיל האיסלאמי". לפי הידוע לשירותי הביון הבריטיים, נועץ בית המלוכה הסעודי במומחים, יתכן שאף עם שרוטץ, מקץ זמן קצר החליט המלך להקציב סכום ראשוני לפיתוח הפרוייקט, 200 מיליון דולר. סעודיה ידעה כי למצרים יש מהנדסי טילים ומומחי אטום בעלי שיעור קומה, שחלקם קיבלו אזרחות אמריקנית ועובדים במרכזים צבאיים רגישים בארה"ב.

גם עיראק הפכה שותפה מלאה לפרוייקט. צדאם חוסיין הסביר שהוא זקוק לנשק הכרעה כדי לאלץ את "הפרסים הזומייניסטים" לבוא לשולחן הדיונים. כבר באותה שנה פתחו עיראק ומצרים במסע רכש חשאי של טכנולוגיית טילים מתקדמת. סעודיה, שחששה מפני התפשטות החומייניזם, ראתה בעיראק כוח היכול לבלום את טהרן. זו הסיבה שהיא העניקה כסף רב לצדאם חוסיין.

עיראק, שאצה לה הדרך, הביאה מומחי טילים זרים לתעשיות הצבאיות שלה ואלה הציעו לשפר את סקאד־בי ולהגדיל את הטווח שלו. במחסנים העיראקים היו מונחים מאות טילים כאלה. המומחים הזרים שיפרו את סקאד־בי בסיוע מומחים מצריים. תחילה הוגדל הטווח ל־650 ק"מ. הטיל הראשון נוסה בהצלחה. כמה חודשים לאחר הניסוי הראשון הודיעה עיראק על ניסוי מוצלח שני, הפעם לטווח 1000 ק"מ. מקורות ביון מערביים גילו כי המפעל החשאי לפיתוחו של הסקאד־בי מצוי בעיר הנפט מוצול.

הגדלת טווח הסקאד־בי הושגה על־ידי הקטנת משקל ראש הנפץ. שני הדגמים נוסו השנה בהצלחה על ריכוזי אוכלוסיה בערים איראניות. רק באחרונה הודתה איראן, כי יותר מ־30 אלף אזרחים נהרגו בהפצצות הטילים. להערכת איראן, שיגרה עיראק בשבועיים של הפצצות מרוכזות כ־500 טילים. לא כולם היו מדוייקים ולא כולם התפוצצו, אך די היה כהם לקטול אלפים ולהטיל אימה על האוכלוסיה. באותו זמן החלה איראן לחפש תשובה לאיום העיראקי החדש. סוכני מודיעין שלה פתחו בחיפושים קדחתניים כדי לגייס מדענים גרמנים. כך הגיעו לשרוטץ.

הסוכנים האיראנים חיפשו, ללא הצלחה, גם אחרי "הראש", הידוע כספק הגדול של מומחים. "הראש" הוא הלמונט רייזר ממינכן, שעסק בסתר בתרופות ועשה הסבה לחומרי נפץ. איש בווארי זה, בן 62, הוא שגייס בשביל עיראק, מצרים, סעודיה וארגנטינה צוותים בין־לאומיים שכללו מדעני מחשבים, מהנדסי אווירונאוטיקה, טכנאי אלקטרוניקה, כימאים ומומחים אחרים. המיליונים שברשות רייזר עזרו לו לפתות את המומחים, שחלקם עבדו במפעלים צבאיים בארצותיהם, לעבור למזרח־התיכון. משכורותיהם הגיעו ל־30 אלף דולר לחודש. התוצאה – מומחים רבים פרשו מ"קונסן".

שלושה שבועות לפני נסיון ההתנקשות בשרוטץ, ניהל מהנדס האווירונאוטיקה בבירת ירדן מו"מ עם "אנשי עסקים" עיראקים. הללו ביקשו ממנו להשיג להם אספקה סדירה של דלק לטילים. מנגנוני הביון המערביים סיפרו כי המומחים של "קונסן" עשו כל מאמץ כדי להשיג בשוק הנשק השחור חלקי מנוע ייחודיים, רכיבי הנחיה ועוד. תמורת פריטים חיוניים הציעו עד פי 400 מהמחיר הרשמי.

הפרוייקט המצרי־ארגנטיני התנהל לכאורה כפרוייקט מחקר. מערב גרמניה הסכימה שחברת "קונסן" תסייע בפיתוח "הפרוייקט המחקרי". אולם אט אט התברר שפרוייקט "קונדור־2" מתמקד בפיתוח צבאי. ההישגים עד כה: יש כבר מנועים וטכנולוגיה המבטיחה את יציבות מעוף הטיל. ניסויים חשאיים נעשו במחוז אוזאל בארגנטינה, כ־500 ק"מ דרום לבואנוס איירס. גם מצרים עומדת לערוך ניסויים דומים. עד כה שאב הפרוייקט מיליארדי מארקים מכספי בארות הנפט של סעודיה.

שירותי המודיעין של בריטניה מודעים להתפתחויות אלה. בפרלמנט קמה צעקה וצירים דרשו לממש את "הסכם לונדון". הם הזהירו: "ארגנטינה עלולה להשתלט בקרוב על איי פוקלנד". בקיץ אשתקד הזהירו שבע המדינות החתומות על ההסכם מפני הפרוייקט המשותף לארגנטינה ומצרים. קהיר לא הגיבה. משרד ההגנה הארגנטיני הרגיע: "הכוונה שלנו לייצר עם מצרים טיל לשיגור לוויינים לחקר החלל". אולם לאחר התרמית הגדולה של "קונדור 1" שקע המדינות אינן מאמינות לגירסה זו.

שגריר ארה"ב בבון שוב פתח בלחצים על הגרמנים. הוא הבהיר את דאגת וושינגטון מהתנהגותה של תשלובת החימוש הגרעינית "מסרשמידט־בלקוב־בלום". הוא טען כי אגף החימוש בתשלובת מנהל מו"מ עם חברת "קונסן" ומעורב ישירות בפיתוח הטיל המצרי. בעקבות זאת התחייבה התשלובת בפני משרד המסחר הגרמני, הממונה על היצוא הטכנולוגי, לוותר על העיסקה.

לפני חודשיים חשפו שרותי הביון האמריקאים שלושה מרענים אמריקנים ממוצא מצרי, שניסו להבריח לקהיר פריטים סודיים לתעשיית הטילים. הפריטים נתפסו זמן קצר לפני שהועלו על מטוס הרקולס של צבא מצרים. המדענים נעצרו. אחרים, דיפלומטים מצרים, שוחררו.

יתכן שלפני שנחשפה הפרשה סיפקו חילמי וחבריו מידע מתוחכם וחלקים סודיים לתעשיית הטילים המצרית־עיראקית־ארגנטינית־סעודית. כך או כך אין ספק שהמזרח־התיכון נכנס לתקופה מסוכנת.

המשוגע של הוליווד

לפרנסיס פורד קופולה, הבמאי של "הסנדק" ו"אפוקליפסה עכשיו", נמאס מכולם. שבע מלחמות נגד המימסד, המבקרים והקהל, הוא מחפש דרך חדשה. האם הסרט "טאקר" אכן יהיה הצגת הקולנוע האחרונה שלו? "אני חייב לפרוש", הוא אומר. "הדבר האופטימלי הוא לשבת מול נייר, להעלות עליו רעיונות ולחלום עליהם"

מאת מיכל קפרא

אם איזה חסר בושה היה זועק, ברגע של עצבנות, לעבר פרנסיס פורד קופולה – "חתיכת פסיכי", סביר להניח, שמקורביו של במאי הקולנוע המתמחים בדקויות התוק, לא היו ממהרים להגיש נגדו תביעת דיבה. כי אם קיים גזע כזה של קולנוע־מניאקים, שכמה תאים במוח שלהם שונו לטובת הקולנוע, קופולה הוא הצ'יף.

יוצר קולנועי, קופולה. קודם כל יוצר. מכורים לקולנוע מכירים את הסרטים שלו בעל־פה. אפילו השונאים הכרוניים של הקולנוע האמריקני מאוהבים בו טיפ־טיפה. פרנסיס פורד קופולה. בן 50. גם תסריטאי ("פטון", "אינדיאנה ג'ונס והמקדש הארור", "גטסבי הגדול"), גם מפיק ("אמריקן גראפיטי", "מישימה", "האמט"), גם שגריר הקולנוע האירופי באמריקה (אחראי להצגת הסרט "נפוליון" משנת 1929 בניו־יורק), ובעיקר במאי.

מזוקן, משקפוני, אף פחוס, תחילתה של קרחת. מי שביים בין היתר את "הסנדק", "הסנדק חלק 2", "השיחה", "אפוקליפסה עכשיו", "ראסטי ג'יימס", וסרטו החדש "טאקר", הכריז – סטופ. הספיק לו, הוא אומר, להיתקע בזיכרון הקולנועי אך ורק כיוצר "הסנדק", לחטוף שתי התמוטטויות עצבים על סט הצילומים, לריב עם אשתו, לראות את חלומו הגדול – אולפן ZOETROPE – מתמוטט מבחינה כלכלית, להיעלב באופן אישי מסרטי רמבו, לעשות סרטים שבכלל לא בראש שלו, לחטוף ביקורות עוקצניות, ולשנוא את הוליווד עד עמקי נשמתו. די, אמר.

שנות השמונים היו שנים רעות. קופולה חלם ועל כל חלום חטף סטירת לחי. האולפן העצמאי שהקים התמוטט. בנו נהרג בתאונת שיט, והכנסות סרטיו לא גרמו לו נחת מייורע־מה. סרטו "ראסטי ג'יימס" בכיכובם של מאט דילון ומיקי רורק, היה אחד מסרטיו היפים והרגישים ביותר. הצלחת ההפקה הקטנה יחסית, שצולמה בשחור־לבן ועוררה בלב כל אוהב קולנוע התפרצות חיבה כלפיו, נרגעה קצת עם ההפקה הבלתי הגיונית בגודלה של "אחד מהלב", שהיתה כשלון מסחרי אדיר. מי שמתעקש לדעת מה זו הפקה בלתי הגיונית, הנה דוגמה: בצילומי הסרט השתמשו ב־125,000 פנסי תאורה. מספיק?

אפילו הצלחתו המסחרית של סרטו "פגי סו מתחתנת שנית", בכיכובה של קתלין טרנר, שלא זכה ליותר מדי שבחים מפיו, לא רוממה את מצב רוחו. "כל חיי הייתי 'מבטיח'", הוא אומר. "תחילה הייתי 'כותב מבטיח', אחר־כך 'במאי מבטיח'. אולי בגיל 50 אמלא סוף סוף את ההבטחות".

"יש בו משהו א־לה־דוסטוייבסקי", אומר אחד ממנהלי ההפקה שלו. "הוא במיטבו רק כאשר הוא בצרות גדולות". קופולה עצמו הודה, ברגע של דיפרסיה קלה: "הצלחת הסנדק עלתה לי לראש במהירות של ענן בושם. חשבתי שלעולם לא אוכל לטעות".

בארוחת ערב שתוערה על־ידי עיתונאי אמריקאי מציצן, הסבה לשולחנו של קופולה הגברת נסטסיה קינסקי ששיחקה בסרטו "אחד מהלב". בין ביס לביס אמרה קינסקי היפה: "במאים מזכירים לי ילדים קטנים. הם אומרים, אני רוצה את זה, או את זה, והם מקבלים זאת. זה מזכיר לי שכשהייתי ילדה רציתי שיבנו לי מבצר, ובנו לי. הכסף מעולם לא היה חשוב."

אגב, כשקופולה אומר, "אני רוצה את זה", הוא מתכוון למשל, לעוד שניים־שלושה הליקופטרים בשמיים. בסך־הכל חריגונת בתקציב של עשרה־עשרים מיליון דולר. יען כי האמנות מעל לכל. אבל המשפט הזה עובר לא רע כשיש כסף. כשאין כסף, האמנות מקבלת גיבנת מרוב הדברים שעומדים מעליה.

שני הסרטים החדשים שיצר בשנתיים האחרונות: "טאקר – האיש וחלומו", ו"סיפורים ניו־יורקים" (המורכב משלושה סרטים קצרים של וודי אלן, מרטין סקורסזה וקופולה) הם אקורד הסיום של הרומן בין קופולה להוליווד. כשייחתך חבל הטבור הזה, קופולה רוצה להתחיל לעשות קולנוע. "באמת קולנוע", הוא אומר. והתוכניות שלו לעתיד, בלי עין הרע, לא מצטיינות בצניעות.

ב"טאקר" חברו שלושה אריות (במאי: קופולה, מפיק: ג'ורג' לוקס, והצלם ויטוריו סטורארו הגדול) לספר את סיפורו האמיתי של פרינסטון טאקר, ממציא אמריקני, שבשנות הארבעים תיכנן ובנה מכונית מהפכנית. כבר בשלבי החלום הכין טאקר שהדרך להגיע למודעות הציבור – שפסגת שאיפותיו לאחר מלחמת העולם השניה היתה רכישת מכונית – היא הפירסום. בעזרת ראיון במגזין פופולרי וסיסמת מחץ – "מכונית המחר היום" – הצליח לעורר באמריקה אותה היסטריה אינפנטילית המוכרת כל־כך, וביתו הוצף במאות אלפי מכתבים נסערים.

טאקר, המעודד מהצלחה ומונע על־ידי תשוקה אובססיווית לבנות מכונית מהפכנית, החל להגשים את מיתוס החלום האמריקני, שבסופו של דבר התברר כחלום ביעותים. חברות המכוניות הגדולות מדטרויט לא אהבו את הבשורה ה'טאקרית' שיצאה משיקגו. וכשטייקונים לא אוהבים איזו יוזמה, הם מחסלים אותה גם בארץ בעלת החוקה היפה בעולם. פרינסטון טאקר בעל העיניים התולמניות והחיוך הסטאטי, נתקע בתוך הביצה

(המשך בעמוד הבא)

השחקן ג'ף ברידג'ס (משמאל) המגלם את טאקר בסרטו החדש של קופולה. הבמאי קופולה (ראשון בתמונה מימין) עם מפיק הסרט ג'ורג' לוקאס

המכונית שהקדימה את זמנה

כיום, כשמדברים על חזרקת דלק, מעצורי דיסקית, לוח שעונים מרכזי, מנוע אחורי וחגורות בטיחות, איש אינו מתפלא. לא רבים יודעים שכבר בשנות ה־40 הגה טאקר את הרעיונות הללו והכניס חלק מהם למכוניתו. המצאותיו הקדימו את זמנו. טאקר התכוון למכור את המכונית ב־1000 דולר, אך יועצי הפרסום יעצו לו להעלות את המחיר מפחד שהמכונית תקבל דימוי של "מכונית זולה".

פורד, ג'נרל מוטורס וקרייזלר לחמו נגדו והפעילו את ההשפעה האדירה שלהם בוושינגטון. התוצאה: טאקר הואשם במעילה בכספי המשקיעים. הוא נמצא נקי מכל רבב, אך בינתיים הוכתם שמו, חלומו נהרס, הוא חלה בסרטן ומת. טאקר הצליח להשלים את בנייתן של 51 מכוניות. 47 מהן עדיין נוסעות.

פרסטון תומאס טאקר נולד ב־1903. לאחר מלחמת העולם השניה החל טאקר במימוש רעיונו לבנות מכונית. ב־1948 הוגדר האב־טיפוס כ"מכונית שהקדימה את זמנה ב־10 שנים".

מה שהרשים במיוחד את מומחי הרכב היה מיקום המנוע – מאחור. עד לתקופה ההיא, אף יצרן אמריקני לא העז לחשוב על אפשרות כזו. טאקר, שנרעש מתאונות הדרכים, שם דגש על אבזרי הבטיחות, שחלקם נשמע אז דמיוני לחלוטין. כך, למשל, המציא טאקר את בלמי הדיסק והכניס לשימוש את חגורות הבטיחות. גם המנוע שהועיד טאקר למכוניתו היה ייחודי בתקופתו: ללא משאבים פיתח טאקר מנוע ייחודי שקורר באוויר ולא במים. היה זה מנוע ענק, 9.8 ליטר, עשוי ממתכת קלה ובעל שסתומים הידראוליים, בניגוד לשסתומים המכניים המקובלים. מכוניתו הגיעה לביצועים מרשימים. מהירותה המירבית, על־פי מבחן שנערך ב־1950, היתה 200 קמ"ש.

הפרוייקט האחרון שעליו עבד טאקר היה מנוע חדש, קטן ובעל הספק גבוה, שכונה "קאריוקה".

"בפעם האחרונה ראיתי את טאקר שבועיים לפני מותו", נזכר רוי פארסונס, מהנדס שעבד עם טאקר. "זה היה לפני חג המולד של 1956. באנו אליו כמה ידידים. הוא נראה רע. מכיוון שעישנתי לפני בואי מצצתי סוכריית מנטה לפני שנכנסתי לחדרו. טאקר הרגיש בכך מיד. בקושי הרים את ראשו וחייך אלי: 'עלי לא תצליח לעבוד', אמר. אחר־כך הוסיף: 'היגמרתי והפסדתי'".

אדר אבישר

(המשך מהעמוד הקודם)

שבישלו לו אנשי הכוח והממון. טאקר נעצר, נחקר, הועמד למשפט על הונאה, יצא לבסוף זכאי, אבל שמו במילא הוכפש, והכסף, כמו תמיד, ניצח.

חמישים המכוניות שטאקר הצליח לבנות משיטות עד היום בכבישים, וחברות במועדון מכוניות טאקר. וזה מה שנותר מהחלום. מהיוזמה החופשית. גם במוסך של קופולה, אגב, עומדת כבר הרבה שנים מכונית כזו. הסרט של קופולה אופטימי. הגועל נפש האמריקאי, סירחון הביבים של הקפיטליזם בסוף שנות הארבעים, מאופר בפודרה ורדרדה.

ג'ורג' לוקאס, מי שהיה עוזרו של קופולה שנים רבות, ובמאי ("אמריקן גראפיטי" "מלחמת הכוכבים", "האימפריה מכה שנית", ו"שובו של הג'די") מכיר את ידידו קופולה. מכיר דיו כדי לחשוש שהסרט יהיה מדכא וביקורתי מידי לטעמו של הפטריוט האמריקאי שהרוס על זימזום ההימנון הלאומי.

לוקאס לא נתן לקופולה צ'אנס להכניס את האומה האמריקאית לדיפרסיה. בוידוי, באחד הראיונות שנתן קופולה לעיתון אמריקאי, אמר: "איבדתי מעט את הבטחון העצמי שלי, וידעתי שלג'ורג' לוקאס יש חוש ריח טוב לגבי מה הקהל רוצה לראות. הוא רצה שהסרט יהיה בנוסח סרטי וולט־דיסני. הוא היה בשיא הצלחתו ואני בשיא כשלוני, דבר שלא תרם לתחושת הביטחון שלי. עשיתי הרבה סרטים, הרבה נסיונות, אבל היחיד שהקהל אהב לאחרונה, היה "פגי סו מתחתנת שנית". אמרתי לעצמי, אם זה מה שהקהל רוצה ממני אתן לו עוד אחד כזה. אני חושב שטאקר הוא סרט טוב. הוא מזור קצת, בעל חולשות, בדיוק כמו המכונית של טאקר, אבל, למען האמת, זה לא הסרט שהייתי עושה בשיא הצלחתי".

זה אולי לא הסרט שהיה עושה, אבל זה הסרט שעשה. אגדה אמריקנית, מבויימת בנוסח סרטי המלודרמות של שנות הארבעים, מצולמת כמו שסטורו יודע לצלם ("הקונפורמיסט", "הטנגו האחרון בפריז", "1900", "אפוקליפסה עכשיו", "האדומים"), וגדושה ברוחו של קופולה. קופולה, לצערו הרב, מבין את טאקר הרבה יותר טוב ממה שהיה רוצה להבינו. בענייני חלומות הוא מתחרה לא רע. גם בענייני כספים. כל החולמים מפסידים כסף. חוק.

הקשר בין המכונית של טאקר לאולפן העצמאי של קופולה, רלוונטי רק במישור ניפוץ החלומות. שניהם חלמו ושכחו שלא נולדו רואי חשבון. ב־1979, לאחר ההצלחות האדירות של שני חלקי "הסנדק", "השיחה" ו"אפוקליפסה עכשיו" נטש קופולה את המימסד ההוליוודי כדי להקים אולפן סרטים משלו. על־פי קופולה, היתה זו הבטחה לשינוי מהפכני בתהליך עשיית הסרטים. קופולה חלם ליצור באווירה כה היצירה המקורית לא תקרוס תחת השיקולים המסחריים. הוא הרכיב צוות מגדולי יוצריה של עיר הסרטים, כמו ג'ין קלי הקשיש וטום ווייטס הצעיר. האולפן תמך בסרטים נסיוניים, עסק בפיתוח טכניקות חדשות, עודד כשרונות חדשים, והעסיק את טובי השחקנים כמו: רוברט דה נרו, אל־פצ'ינו, דיאן קיטון והריסון פורד. הסטודיו של קופולה הפיק בין היתר את סרטו הראשון של וים ונדרס "האמט", את "קגמושה", ו"מישימה".

הצעד הראשון בקטסטרופה היה החלטתו של קופולה להמר על הכל בסרט המוסיקלי "אחד מהלב". הסרט שנעשה בתקציב ענק נקטל על־ידי הביקורת ונכשל כשלון טוטאלי. הכשלון קבר את האולפן. קופולה נותר עם חובות של מיליוני דולרים, חלום שהתנפץ, וחזר כמו טָלָה להוליווד הישנה והגועלית.

"זה היה כמו לשחק פוקר מול חמישה ברנשים", הוא אומר. "כולם מהמרים על אלפיים או שלושת־אלפים דולר בכל פעם ולי יש רק 87 סנט. לכן אני תמיד חייב להוריד את החולצה ולהמר על המכנסיים, כי אני רוצה להישאר במשחק. אני רוצה לשחק."

קופולה, כאמור, יצא מהמשחק הזה עם תותחונים. "כל החלומות שלי וההתייחסות שלי ליצירה ותרבות אפשריים אך ורק על בסיס תרכבני. אתה מסתמך רק על התלהבות אנושית ולא על כמויות אדירות של כסף. אני מחוסן כי אני לא שייך לעולם הזה, לעולם הפיננסי הזה. חובב הוא אחד שעושה זאת אך ורק מתוך אהבה".

גם טאקר בא מאהבה. הלך כגדול. עד הסוף. נגד כולם. הוא רצה את המכונית הכי מהפכנית, הכי טובה, בקיצור, הכי־הכי. כשרון היה לו. כלים היו לו. אין לך צ'אנס, אמרו לו, אבל הוא לא ויתר. התוצאה: המפעל שלו התמוטט.

פרינסטון טאקר אמר פעם: "אדם, שהמכוניות נכנסו לדמו, לעולם לא יוכל לוותר עליהם. אדם עם חלום אינו יכול לוותר על הנסיון לממש את חלומו, ממש כמו שצייר אינו יכול להפסיק לצייר או נגן לחדול מלנגן. אנשים רבים נכשלו לפני. הנרי פורד נכשל פעמיים. היום שמו ידוע בכל פינה בעולם. אין שום בושה בכשלון אם אתה לא מודה שהובסת, ואם אינך מוותר."

ההקבלה בין שני החלומות התבקשה כמעט מאליה, למרות שאת הזכויות על סיפורו של טאקר קנה קופולה זמן רב לפני התמוטטות האולפן שלו. כשנשאל על כך ענה: "הקירבה ביני לבין טאקר היתה בסרקים שבאישיות שלנו. שנינו לא היינו מוכנים להתחיל להתפשר על התינוק".

הנאיביות של קופולה עוברת לא רע את הדפוס: "תמיד קיוויתי שאנשים יאהבו את מה שהם רואים. זה כל מה שמישהו צריך לקחת בחשבון בתחום העסקים". גם טאקר גילה בקיאות דומה בתחום הפיננסי. ועל הגבול בין החיים לקולנוע, אומר קופולה: "לעתים קרובות אנשים אומרים שהסרט "אפוקליפסה עכשיו" מקביל לחיים שלנו, ואני נוהג לומר להם: כל הסרטים מקבילים לחיים שלכם. ברור שטאקר מקביל לחיי אבל אני מרגיש שכל מה שאנו עושים דומה לכוס זכוכית. אתה שופך לתוכה מים ואנשים אומרים, 'הו, המים נראים ממש כמו הכוס'".

"איני חש יותר כבמאי. העובדה ששום תזמורת לא תנגן את היצירה שלי, אינה אומרת דבר על עצם כתיבתי את היצירה"

הקשר בין קופולה לטאקר החל באופן חד־צדדי למדי, כאשר פרנסיס הקטן (שחלה בפוליו ושכב שנה במיטתו, טאץ'־וּוּד) שמע מאביו, שאגב כתב את המוסיקה לסרט, על תוכניתו לרכוש אחת מהמכוניות המהפכניות לבית טאקר. האב שילם אך המכונית מעולם לא הגיעה. פרנסיס הקטן זוכר שאבא לא כעס. הוא היה בעד טאקר. "את הערכה הרבה לכושר המצאה ירשתי מאבא", מודה קופולה.

הרעיון המקורי של קופולה היה לביים את הסרט כמיוזיקל גרנדיוזי. הוא נפגש עם ליאונרד ברנשטיין וזה אמר לו: "אבל פרנסיס, אתה לא יכול לעבוד על זה כמו בג'ונגל של אפוקליפסה עכשיו. אתה חייב לדעת בדיוק מה אתה רוצה". ברנשטיין נסע חביתה, האולפן והחלום של קופולה התמוטטו, ובא לוקאס עם המוח הפיננסי.

"רציתי שהסרט ייחשב משונה, ממש כמו המכונית של טאקר", אומר קופולה. "לא רציתי שהוא יהיה מתוחכם מדי. ניסיתי למצוא סגנון שיזכיר את הפירסומת האמריקנית של שנות הארבעים". עבודת השיחזור מדהימה. ולא רק השיחזור הטכני. משהו באווירה מחזיר אותך באוטוסטרדה ריקה לסרטי שנות הארבעים. אפילו זוויות הצילום של סטורו מעלות נוסטלגיה עם חיוך קטן.

קופולה, מתברר, חשב על ג'ק ניקולסון כמי שיגלם את טאקר. אבל זה היה מזמן, וג'ף ברידג'ס נבחר. ברידג'ס, סביר להניח, יקח את האוסקר. גם המשפחה זוכה לטיפול הוליבודי אילה שנות הארבעים. הבת האמיתית של טאקר מוקסמת מברידג'ס: "הוא נראה ממש כמו אבי", היא אומרת, "אפילו המחוות שלו בדיוק כמו של אבא". סצינות שלמות מההווי המשפחתי של משפחת טאקר, שתועד בתמונות ובסרטים משפחתיים, הושאלו לסרט בדיוק שעורר השתאות אפילו אצל בני המשפחה. קופולה, בן למשפחה איטלקית חמה, לא ויתר על הקטע המשפחתי בסרט. אפילו השמאלץ הזה נכנע לכשרון של קופולה, שמחדד את החושים עד כדי כך שלעתים אפשר להריח את ריח המרק במטבח הטאקרים.

בשנים האחרונות, הרומן בין הקהל לקופולה לא היה מרשים בעוזתו. לא היה כסאח, אבל גם נשיקות גדולות לא היו. הפעם ג'ורג' לוקאס היה היועץ לענייני נישואין, וללוקאס יש כנראה יותר שארים בתחום הזה. "הקהל תמיד הגיב לסרטי באותו אופן", אמר קופולה בראיון עיתונאי, "הם גילו קצת יופי, או עניין מסויים, אבל במקביל לכך דבר מה לא הסתדר להם. גם הביקורות תמיד ציינו שזה חסר וזה חסר, ומכל אלה, הזה והזה, רציתי בדיוק להימנע. סרט אינו רק היזוק כל הגורמים ביחד, אלא נסיון לקחת משהו קטן מעצמך, מזווית הראיה שלך את העולם ולצלם אותו כך שהצופים יבחינו בו. הדבר שבאמת חשוב לי אינו ההצלחה. כיום, הסובלנות של הציבור כלפי הקולנוע כאמנות נעשית צרה יותר ויותר".

עצוב לו, לקופולה. והוא עייף, פורש מהעשייה הקולנועית, בדרכו, כמובן. "זה לא רק שאני רוצה לפרוש, אני חייב. איני חש יותר כבמאי מקצועי. אני עובד בדרך חדשה. העובדה ששום תזמורת לא תנגן את היצירה שלי, אינה אומרת דבר על עצם כתיבתי את היצירה. באופן עקרוני איני רוצה להיות מעורב יותר בעבודה עם צוות אנשים גדול, בגלל שזה מחייב אותך להיות מעורב בצד העסקי, ואז לפני שאתה מרגיש אתה מאבד את החופש. בעבודה עם צוות מצומצם אפשר להגיע לתחושת סיפוק".

קופולה, עושה רושם, הולך לנוח מהפקות הענק שלו, ולהתנסות בקולנוע נסיוני. אפילו על מדיום חדש, הוא מדבר. "אני לא רוצה לפרט, כי מנסיוני למדתי, שכאשר אתה מדבר על רעיון חדש או איכשהו תמיד יהיה מישהו שיסביר איך לא תצליח להוציא את זה לפועל. בכל אופן בשנים האחרונות נעשו שינויים גדולים במדיום האודיו־ויזואלי. לעבודתי בעתיד אין שום קשר לדימויי דור המחשבים. אני חושב כדמה האנושית. אני רוצה לעבוד עם שחקנים, עם מלחינים, עם אמנים, אבל איני רוצה לעבוד עם שאר הצוות שעולה כל־כך הרבה כסף ומאפשר לאנשים אחרים לומר לך מה אתה יכול לעשות ומה לא. הדבר האופטימלי הוא לשבת מול נייר, להעלות עליו את הרעיונות ולחלום עליהם.

"יש לי תאוריות רבות וחדשות לגבי אופן עשיית הסרטים, תאוריות שאפשריות כיום בשל מהפיכת המחשב והווידאו. בעשר, עשרים השנים הבאות עומד הקולנוע ללבוש צורות אחרות לחלוטין. אנשים רבים חושבים שהמצאה נולדת כאשר מישהו ממציא מכונית שתיסע מהר יותר. אבל אולי פירושה האמיתי של המצאה הוא מכונית שעפה, או מכונית שבכלל לא זזה אבל מביאה אותך למקום שרצית לנסוע אליו."

וגילוי לב מסוג אחר: "לאחר מות בני גיליתי פחות עניין בעולם הממשי בגלל שהוא אינו נמצא בו יותר. אבל אני עדיין מאמין שהוא מסתובב אי שם ואיכשהו אמצא אותו שוב, בגלל שהוא עדיין אחד מהאיכויות של קיומי. כל אחד שאתה אוהב הוא כזה. כל שאתה רוצה הוא ללכת למקום אחר, שבו תהיה לך אפשרות טובה יותר למצוא את מה שאתה רוצה בו".

"טאקר", סרט חדש. במובן מסוים – סרט אחרון. את הביקורות על אמריקה אפשר לשאוב מהסיפור של קופולה לא פחות מהסיפור של טאקר בסרט. טאקר, גאון, מת מסרטן שש שנים לאחר שהכסף קבר את התוכניות שלו. בין הגניזה למוות המשיך לחלום על המצאות מהפכניות. קופולה, שיחיה, המסיר בקרב עם הוליווד אבל ממשיך לחלום קולנוע, ולחפש את בנו.

אמרו עליו שהוא הקורבן של הצלחתו. על טאקר אמרו, או על קופולה: לא חשוב. ■

מאת נילי פרידלנדר
צילומים שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

מיצפה מיכוור מעל של ים המלח, רמת מדבר יהודה והרי מואב

83. מרפסת מעל ים המלח

חודש אוקטובר מתאים לטיול במדבר יהודה. לא חם מדי ולא קר מדי. שמים גדולים ורחבים נפתחים מעל המרחבים. השמש הרכה של אחרי הצהרים מבליטה כל קימור או קפל באדמה החיוורת, בין קומראן לעין גדי, ואת הצל הכהה בתוך הקניון העמוק של נחל חצצון שאנחנו מביטים עליו מלמעלה.

זו העונה שבה נגמר המרעה הירוק בהרים ומאות יעלים ויעלות יורדים לשמורת עין גדי ולנחל ערוגות לשתות מים. וזוהי עונת החיזורים שלהם. עונת הקרבות בין הזכרים ועונת האהבה.

לא צריך להרחיק נדוד כדי לראות זאת, מפני שכל הדברים היפים האלה קורים מול עינינו בשמורת עין גדי, במרחק שעתיים וחצי נסיעה מתל אביב, שעה וחצי מירושלים.

זו העונה שמתחילים לצוף על ים המלח, והכי יפה לעלות בשעות אחרי הצהרים למיצפה־מיכוור, ליד מצוקי דרגות, שם יש מרפסת מהיפות בארץ, עם כל ים המלח למטה, רמת מדבר יהודה והרי מואב.

אל שמורת עין גדי והמרחצאות היפים של קיבוץ עין גדי, עם מסעדה צמחונית טובה וחוף ים המלח, אפשר להגיע באוטובוס ישיר מתל אביב או מירושלים, ולחזור באותו יום. בשבת בבוקר אין אוטובוסים כמובן אבל אם נוסעים ביום שישי ולנים בחניון עין גדי, באכסניה בכפר הנופש מצוקי־דרגות או בבית האורחה של קיבוץ עין גדי, אפשר לעשות מזה בילוי של סופשבוע ולחזור בשבת אחה"צ, באוטובוס אגד, למרכז הארץ.

במכונית פרטית זה כמובן פשוט יותר ואפשר לבלות יום נהדר בטיול שמתואר כאן, כולל העליה בדרך עפר למצפה מיכוור.

עדיף כמובן לעשות זאת בג'יפ או באופנוע. מיכוור, למען ההשכלה הכללית, היא מצודה חשמונאית מעברו השני של ים המלח.

בדרך כלל, אם אין הפתעות בדרך, דרך העפר מכפר הנופש מצוקי־דרגות למיצפה מיכוור עבירה לכל רכב. תיאור מפורט בהמשך.

● אל החוף הצפוני של ים המלח:
מירושלים יורדים לים המלח דרך כביש הקיצור למעלה אדומים.

● איך מגיעים אליו?
בכניסה לירושלים פונים ברמזור הראשון שמאלה. ממשיכים ישר ברחוב ירמיהו לרמות אשכול עד לרמזור בכביש לגבעה הצרפתית. פונים שמאלה. ברמזור שאחריו פונים ימינה. יש שלט: למעלה אדומים. נוסעים ישר כעשרים דקות עד שמגיעים לצומת אלמוג. לא פונים שמאלה ליריחו, אלא דרומה, ימינה לחוף ים המלח.

● קומראן, עין פשחה:
תחנה ראשונה אפשר לעשות בקומראן, בשרידי הישוב האיסיי, למי שמתעניין בארכיאולוגיה. בשביל הכיף כדאי להיכנס לחוף עינות־צוקים־עין־פשחה. גם שמורת טבע וגם חוף רחצה מסודר עם בריכות מים מתוקים, טבעיים, לחוף ים המלח. אחרי שצופים על ים המלח נעים לטבול במים. כאן אפשר לפתוח צידניות לארוחת בוקר, לשתות הרבה מים וקפה, ולהעלות את לחץ הדם במקום הכי נמוך בעולם.

● אל שמורת עין גדי:
מכאן נוסעים, ישר דרומה, עוד שישה עשר קילומטרים ומגיעים לצומת שממנה עולה כביש למצוקי דרגות, כפר הנופש של קיבוץ מיצפה־שלם שיושב שלושה קילומטר דרומה מכאן.

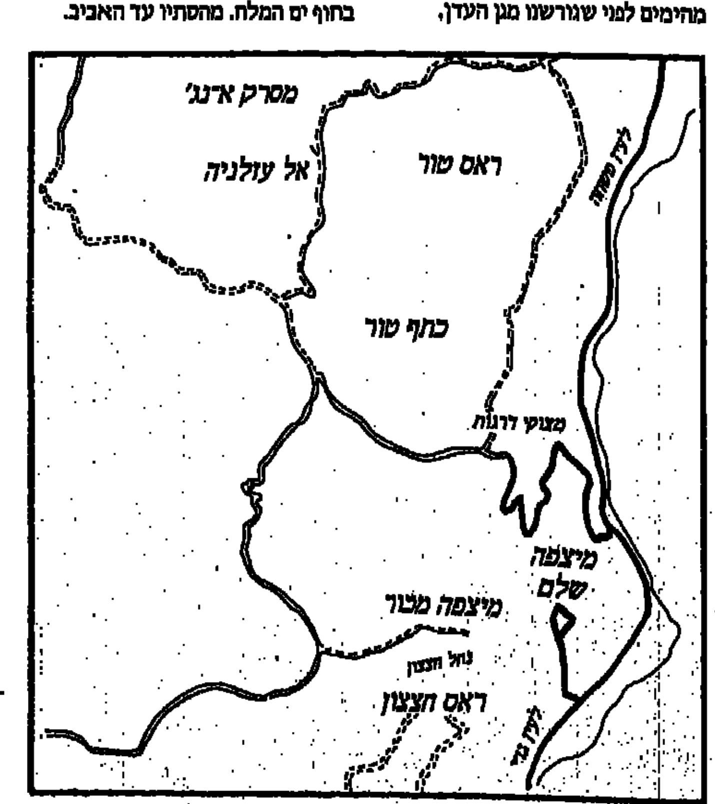
● אל מיצפה מיכוור:
עולים בכביש למצוקי דרגות. נסיעה מפותלת של חמישה קילומטר עד לסוף הכביש. ההמשך הוא בדרך עפר של שלושה וחצי ק"מ ופניה חדה בדרך העפר שמאלה, דרומה, לנסיעה ברמת המדבר של עוד חמישה ק"מ עד לצומת דרכים שבה פונים שמאלה, מזרחה לכיוון ים המלח. אחרי שני קילומטרים מגיעים לסוכה מגזעים של עצי תמר ופנינה המרפסת הגדולה של המדבר.

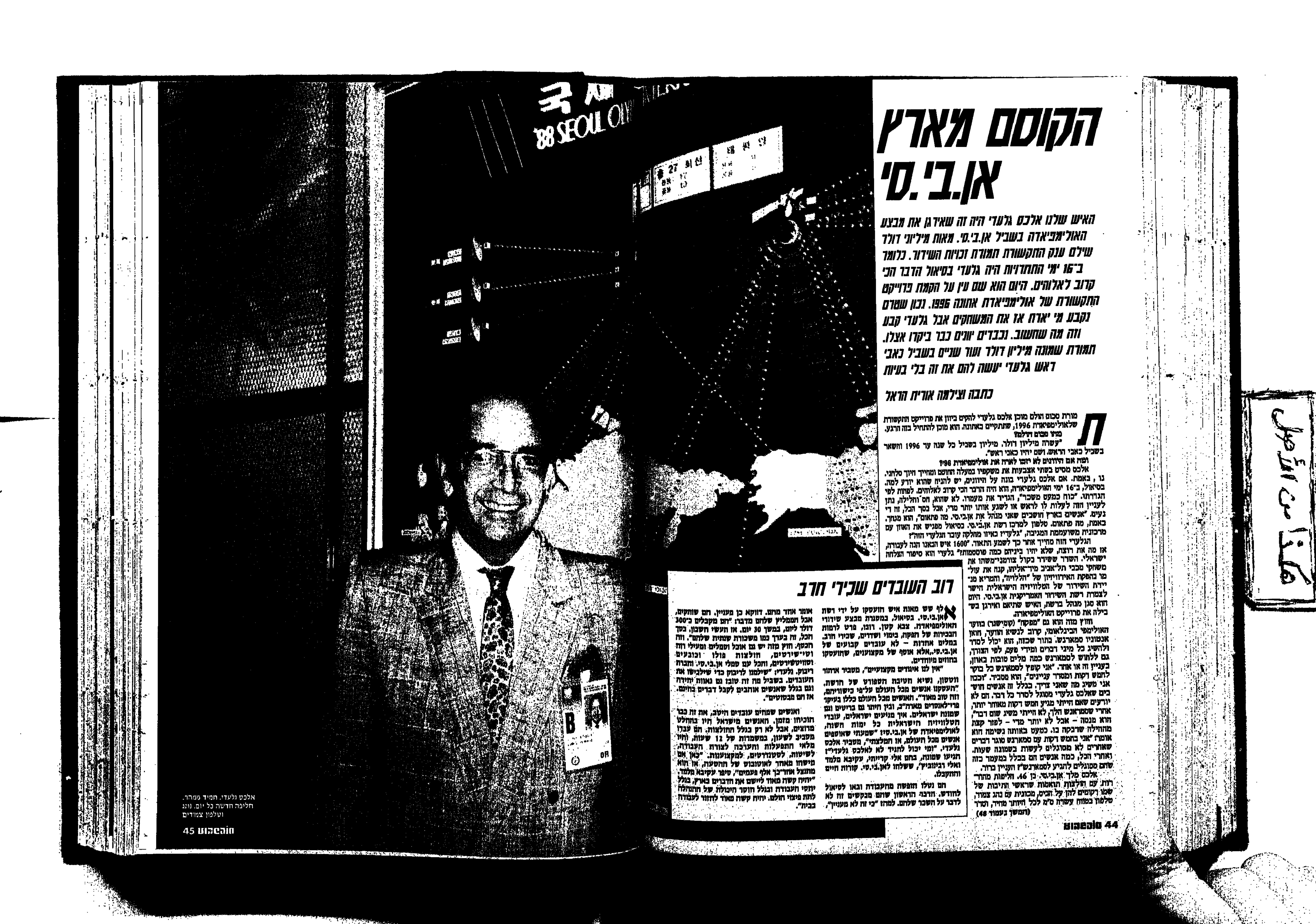
בסוגריים נזכיר כי הדרך היורדת ישר ודרומה מהצומת מובילה לכיוון הכביש למעלה־עמוס אבל זה לא הטיול שלנו. הקניון העמוק שנראה מדרום למיצפה מיכור הוא נחל חצצון, ולהיזהר לא להתקרב לשפת המצוק.

● יעלים שותים בנחל:
חוזרים באותה דרך וממשיכים לשמורת עין גדי. קונים כרטיס לראות את היעלים ושפני הסלע והכי נוח מתוך מיצפה קטן, קרוב לכניסה בשמורה. עם אותו כרטיס ממשיכים עוד קילומטר דרומה, לכניסה לנחל ערוגות (סוגרים בארבע אחה"צ) וכאן, אם יהיה שקט ומזל, אפשר לטבול בנחל יחד עם יעלים. תמונה מהימים לפני שגורשנו מגן העדן.

יכול להיות שבתוך השיח ממול מתחבא נמר יפה ומקומי שאורב ליעל, אבל זה לא עסקנו ואנחנו עושים את עצמנו כאילו אנחנו עוברים כאן רק במקרה. הנמר אולי מעניין אותנו, אבל אנחנו לא אותו.

● מרחצאות ועוגה:
ואם עוד לא מאוחר, או בהזדמנות אחרת, אפשר לבלות במרחצאות המודרניים של קיבוץ עין גדי, כשני ק"מ דרומה מכאן, מימין לכביש. שם יש מסעדה צמחונית טובה עם סלטים, פשטידות ועוגות מעולות. ואפשר לחטוף עוד שיזוף בריא אחרי הצהרים בחוף ים המלח. זהו, עכשיו תחילת העונה לבילויים בחוף ים המלח. מהסתיו עד האביב.

אלכס גלעדי. תמיד נמהר. חליפה חדשה כל יום. נהג וטלפון צמודים

הקוסם מארץ אן.בי.סי

האיש שלנו אלכס גלעדי היה זה שאירגן את מבצע האולימפיאדה בשביל אן.בי.סי. מאות מיליוני דולר שילם ענק התקשורת תמורת זכויות השידור. כלומר ב־16 ימי התחרויות היה גלעדי בסיאול הדבר הכי קרוב לאלוהים. היום הוא שם עין על הקמת פרוייקט התקשורת של אולימפיאדת אתונה 1996. נכון שטרם נקבע מי יארח אז את המשחקים אבל גלעדי קבע וזה מה שחשוב. נכבדים יוונים כבר ביקרו אצלו. תמורת שמונה מיליון דולר ועוד שניים בשביל כאבי ראש גלעדי יעשה להם את זה בלי בעיות

כתבה וצילמה אורית הראל

תמורת סכום הולם מוכן אלכס גלעדי להקים ביוון את פרוייקט התקשורת שלאולימפיאדת 1996, שתתקיים באתונה. הוא מוכן להתחיל בזה הרגע.

מהו סכום הולם?

"עשרה מיליון דולר. מיליון בשביל כל שנה עד 1996 והשאר בשביל כאבי הראש. ושם יהיו כאבי ראש".

ומה אם היוונים לא יזכו לארח את אולימפיאדת 96?

אלכס מסיט בשתי אצבעות את משקפיו במעלה החוטם ומחייך חיוך סלחני. נו, באמת. אם אלכס גלעדי בונה על היוונים, יש להניח שהוא יודע למה. בסיאול, ב־16 ימי האולימפיאדה, הוא היה הדבר הכי קרוב לאלוהים. לפחות לפי הגדרתו. "כוח כמעט משכר", הגדיר את מעמדו. לא שהוא, חס וחלילה, נתן לעניין הזה לעלות לו לראש או לשגע אותו יותר מדי, אבל בסך הכל, זה די נעים. "אנשים בארץ חושבים שאני מנהל את אן.בי.סי. מה פתאום", הוא מגחך. באמת, מה פתאום. טלפון למרכז רשת אן.בי.סי. בסיאול מפגיש את האוזן עם מרכזנית משועממת המגיבה, "גלעדי? באיזו מחלקה עובד הגלעדי הזה"?

הגלעדי הזה מחייך אחר כך לשמע התאור. "1600 איש הבאנו הנה לעבודה, אז מה את רוצה, שלא יהיו ביניהם כמה פוסטמות?" גלעדי הוא סיפור הצלחה ישראלי. השדר ששידר בקול צורמני־משהו את משחקי מכבי תל־אביב מיד־אליהו, קנה את עולמו בהפקת האירוויזיון של "הללויה", והמריא מנידת השידור של הטלוויזיה הישראלית הישר לצמרת רשת השידור האמריקנית אן.בי.סי. היום הוא סגן מנהל ברשת, האיש שתיאם ואירגן בשבילה את פרוייקט האולימפיאדה.

וחוץ מזה הוא גם "מפקח" (קומישנר) בוועד האולימפי הבינלאומי, קרוב לנשיא הוועד, חואן אנטוניו סמארנש. בתור שכזה, הוא יכול לסדר ולהשיג כל מיני דברים ומידי פעם, לפי הצורך, גם ללחוש לסמארנש כמה מלים טובות באוזן, בעניין זה או אחר. "אני קופץ לסמארנש כל בוקר לחמש דקות ומסדר עניינים", הוא מסביר. "וככה אני משיג מה שאני צריך. בגלל זה אנשים חושבים שאלכס גלעדי מסוגל לסדר כל דבר. הם לא יודעים שאם הייתי מגיע חמש דקות מאוחר יותר, אחרי שסמארנש הלך, לא הייתי משיג שום דבר", הוא מנסה – אבל לא יותר מדי – לפזר קצת מהתהילה שדבקה בו. כמעט באותה נשימה הוא אומר: "אני בחמש דקות עם סמארנש סוגר דברים שאחרים לא מסוגלים לעשות בשמונה שעות. ואחרי הכל, כמה אנשים הם בכלל במעמד כזה שהם מסוגלים להגיע לסמארנש?" העניין ברור.

אלכס מלך אן.בי.סי. בן 46. חליפות מהודרות, עם חולצות תואמות שראשי התיבות של שמו רקומים להן על הכיס, מכונית עם נהג צמוד, טלפון בטווח עשרת ס"מ לכל היותר מהיד, וסדר

(המשך בעמוד 48)

רוב העובדים שכירי חרב

אלף שש מאות איש הועסקו על ידי רשת אן.בי.סי. בסיאול, במסגרת מבצע שידורי האולימפיאדה. צבא קטן. רובו, פרט לרמות הבכירות של הפקה, בימוי ושדרים, שכירי חרב. במלים אחרות – לא עובדים קבועים של אן.בי.סי., אלא אוסף של מקצוענים, שהועסקו בחוזים מיוחדים.

"אין לנו איגודים מקצועיים", מסביר ארתור ווטסון, נשיא חטיבת הספורט של הרשת. "העסקנו אנשים מכל העולם על־פי כישוריהם, וזה טוב מאוד". האנשים מכל העולם כללו בעיקר פרי־לאנסרים מארה"ב, ובין היתר גם בריטים וגם שמונה ישראלים. איך מגיעים ישראלים, עובדי הטלוויזיה הישראלית כל ימות השנה, לאולימפיאדה של אן.בי.סי? "שמעתי שאוספים אנשים מכל העולם, אז המלצתי", מסביר אלכס גלעדי. "ומי יכול להגיד לא לאלכס גלעדי"? הגיעו שמונה, בהם אלי קריתי, עקיבא מלמד ואלי רבינוביץ', ששלחו לאן.בי.סי. קורות חיים והתקבלו.

הם נטלו חופשה מהעבודה ובאו לסיאול לחודש. הדבר הראשון שהם מבקשים זה לא לדבר על השכר שלהם. למה? "כי זה לא מעניין", אומר אחד מהם. דווקא כן מעניין, הם שותקים, אבל הממליץ שלהם מדבר: "הם מקבלים כ־300 דולר ליום, במשך 30 יום. אז תעשי חשבון. בסך הכל, זה בערך כמו משכורת שנתית שלהם". וזה הכסף. חוץ מזה יש גם אוכל וסמלים ומעילי רוח וטי־שירטים, חולצות פולו וכובעים וסווטשירטים, והכל עם סמלי אן.בי.סי. והברת ריבוק. גלעדי: "שילמנו לריבוק כדי שילבישו את העובדים. בשביל מה זה טוב? גם גאוות יחידה וגם בגלל שאנשים אוהבים לקבל דברים בחינם. אז הם מבסוטים".

ואנשים שמחים עובדים היטב, את זה כבר הוכיחו מזמן. האנשים מישראל היו בהחלט מרוצים, אבל לא רק בגלל החולצות. הם עבדו מסביב לשעון, במשמרות של 12 שעות, והיו מלאי התפעלות והערכה לצורת העבודה, לשיטות, לסטנדרטים, למקצוענות. "כאן אם מישהו מאחר לאוטובוס של ההסעה, אז הוא מתנצל אחר־כך אלף פעמים", סיפר עקיבא מלמד. "יהיה קשה מאוד ליישם את הדברים בארץ, בגלל יחסי העבודה ובגלל חוסר היכולת של ההנהלה לתת פיצוי הולם. יהיה קשה מאוד לחזור לעבודה בבית".

חיים ואוהבים

תיבת דואר / "בוגדים" הם לא

שלום רב;
פעמים רבות התעורר בי דחף עז ליטול עט ונייר ולכתוב לך – בדרך־כלל כדי להביע הזדהות מלאה עם דבריך. אבל לאחר שפרסמת במדורך התביב, שרוח חיובית שורה בו לרוב, את דברי השטנה של הפרופסור הנכבד חנוך יעקובסון ("יש מחיר לבגידה", "סופשבוע" 2.9.88), ברצוני להביע מורת־רוח.

הפרופסור הנכבד שופך קיתונות של ארס על ציבור רחב מבלי לבדוק את הסיבות והנסיבות שגרמו לישראלים העניים להיהפך ליורדים (בשפת הפרופסור – "בוגדים").

מה חטאו של היהודי שאכן עלה ארצה אך למרבה הצער לא מצא את מקומו בינינו?!

אני, כמו רבים אחרים, כואב את חסרונם של ה"יורדים" ושל ה"נושרים" הרוסיים והאחרים המזורים במלה שבכלל לא ניסו לעלות, אך יחד עם זאת אני סבור כי לחיות בארץ־ישראל ולנשום את אוויר ירושלים זו זכות ולא חובה, ועל אלה שאינם כאן עימנו – אני מרחם. אך לקרוא להם בוגדים?!

ניקח לדוגמה "בוגד" אחד, אחי, במקצועו דוקטור לביוכימיה. הוא ובני משפחתו נאלצו לגלות לארה"ב לפני תשע שנים כי לא נמצאה לו תעסוקה בארץ. קודם לכן עבד כמדען במכון ויצמן והיה מאושר בחלקו, אך בגלל קיצוצים נאלץ לעזוב. עד היום הוא מחזיק בדירתו הנמצאת ליד גן־העדן האבוד. לראות – אך לא להגיע לשם. בביקורו האחרון בארץ ניסה אחי ה"בוגד" לחפש תעסוקה והיה מוכן לרדת בכמה דרגות ביחס לעיסוקו הנוכחי בחו"ל, לעבוד – למשל – בביח"ר לחומרי הדברה וכיוצא באלה, אולם העלה חרס בידיו.

תיקצר היריעה מלצטט את צער הגלות המשתקף ממכתביו זה תשע שנים: אביא רק אחד לדוגמה: 16.10.87 – "...השהייה הממושכת כאן והפכת לבלתי־נסבלת ואני כל הזמן מתפלל שיתרחש איזה נס ונצליח להתגבר על המכשולים הרבים העומדים בדרך לחזור לארץ...".

מבחינה חומרית אחי ומשפחתו מסודרים היטב, אך הלב, הלב של ה"בוגדים" ושל ילדיהם נשאר כאן.

פרופסור נכבד: כנגד דבריך "...נידוי ברור מוחלט ומופגן, כדברי המשורר – ירקבו בקלוקלון סרוחים על צרורותם בארץ המשע", אשיב בדברי אלוהים: "אל תבכו למת ואל תנידו לו, בכו בכו להולך כי לא ישוב עוד וראה את ארץ מולדתו" –(ירמיהו כ"ב 10).

כל אדם וחייו, כל "יורד" ובעיותיו. ממרומי הקתדרה נראים כולם, כפי הנראה, כתגבים בוגדניים.

בני לוי
ראשון לציון

מודל 48'

תמר היקרה, בקטע "דברים שלעולם לא ייאמרו" ("סופשבוע" 2.9.88) כתבת בין היתר ש"אני לא מוכנה לעבור את גבול הקו הירוק עד שלא נהיה מוכנים לשמוע מה יש 'להם' לומר אחרי 40 שנה".

תמר, את הרי מודל 1948 דור תש"ח, ואת מזמן בעניינים. ובכן, כדי לרענן זכרונך, מה שיש "להם" לומר אחרי 40 שנה הרי הם בדיוק אותם דברים ש"הם" אמרו לפני 40 שנה. דהיינו, לזרוק את כל היהודים לים. אדרבא, תעברי את גבול הקו הירוק ואלה הדברים שתשמעי מפיהם. כל זאת בתנאי שתגיעי אליהם בשלום, מבלי שראשך ינופץ בדרך על ידי איזה בלוק צעיר ונחמד. ומי קבע שהקו הירוק הוא "כזה ראה וקדש"?! ואולי גבולות החלוקה יותר צודקים מבחינתם.

וכאשר "נהיה מוכנים לשמוע מה יש 'להם' לומר", נצטרך – בהתאם לגבולות החלוקה – להצטייד בוויזה כדי להיכנס ליפו, רמלה ולגליל, כי הרי אלה הגבולות ששורטטו בנובמבר 1947. ואם להיות יפי־נפש, אזי עד הסוף המר.

משה כרמי
גבעתיים

ידידי, נתתי לך את זכות התשובה, אבל לוויכוח פוליטי לא תגרור אותי במסגרת "חיים ואוהבים". מעתה ועד יום הבחירות זוהי חלקת אלוהים הקטנה שלי, נקיה מהבעה בוטה של דעות פוליטיות. ואני מניחה שהרבה קוראים יסכימו לקו הזה.

אני לא פיינשמקר

מספרים על גנרל אחד בצה"ל שהחזיק במטה שלו סמל שלא נתברך לא בידע צבאי ולא ברמה גבוהה של מישכל. מדי פעם היה הגנרל מתיק סוד עם פיקודו הנ"ל, ותמהו האנשים סביבו: מה מצא בו המפקד. לבסוף אזר מישהו עוז, שאל – והגנרל השיב: "כשאני שומע את דעתו אני יודע מה חושב האוייב...". וזה, כמובן, סיפור מתקופת הרהב שמלפני מלחמת יום הכיפורים.

נסעתי לפסטיוואל הסרטים בחיפה לא כמבינה גדולה בקולנוע, וגם אין זה מתפקידי לכתוב על קולנוע. יש בעתון אנשים מובשרים לכך. נסעתי לחופש ונהניתי ממינון מרוכז של 5־6 סרטים ליום. נסעתי גם מפני שחיפה היא עיר מולדתי־אהובתי, לפזות הנמנמת (שנעלמה כליל למשך תקופת הפסטיוואל) וגם מפני שעם חלוף הזמן אני יותר ויותר מתה על קולנוע.

הצרה היתה שניסיתי לנווט את מסלולי בין ארבעה בתי קולנוע על הכרמל לפי חצי תריסר התדריכים שהתפרסמו בעתונים שונים, ולכן נפלתי טרף של כל מיני סרטים אמנותיים ואוואנגארדים, ומקטלגים אצלי כסרטים בשביל מבקרי קולנוע פיינשמקרים.

לא היה אחד בקרב אנשי התקשורת שכיסה את הפסטיוואל על תקן של אותו סמל עם ידע נמוך, מישהו שהוא לא פיינשמקר, מי שהיה יכול להזהיר את פשוטי העם מפני הנפילות הרבות בהן משופע כל פסטיוואל המקרין כ־70 סרטים מכל העולם. אז בשנה הבאה אני מוחלת על כבודי ומתנדבת להיות כזו, בת דמותו של הילד מ"בגדי המלך החדשים" שיקרא "אבל המלך עירום". אהיה מי שיאמר בפשטות: "הסרט הזה משעמם", או "הסרט הזה יומרני ללא כיסוי", "הסרט הזה פרימיטיווי", "את הסרט הזה תיקחו במקום נומבוך", וכדומה.

היו, למשל, כמה מבקרים שכתבו על סרט כמו "זהותה של אשה" של אנטוניוני: "אל תחמיצו!" – וכשיצאנו בסוף מן האולם (אנחנו לעולם לא עוזבים באמצע, מין דפקט שכזה) הודענו לכל הסביבה: היזהרו. וגם אמרנו לא לראות את "הרוח" ממאלי אלא אם אתם קולנוענים, כן לרוץ לראות את "הביצה", "הגנב החושני", "אין סוף" ו"האנוסן", לא לפתח ציפיות מ"קוברה וורדה" וכן הלאה.

ידידי החיפנים מרבים להתלונן על שלא קורה כמעט דבר בעירם. אנשים יושבים בבית מחוברים לטווסה, ובחוץ – אחרי תשע בערב – שורר עוצר. גם בתקופת הפסטיוואל לא ראיתי את ידידי בקהל. ברחובות היה שמח – מופעים, תזמורות, אמנים, אווירה שאפשר היה להחזיק בה כבכבר מוצק – והם המשיכו לשבת בבית. אולי מחמת ההרגל, האולמות היו מפוצצים מקהל שהגיע, איך לא, מעיר הבילויים תל־אביב.

עדו החיפאית

הנשים מבית הקפה בצילום של קפה

לאחר שהתפרסמה במדור זה תמונתן של נשים תל־אביביות בקפה ארמון ברחוב הירקון בתל־אביב, כפי שצולמה לפני שנים על ידי הצלם־אמן רוברט קאפה – הגיעו כמה תגובות מקוראים.

ועידו ויהודה צימן, במכתב מפאריס, מזהה את

במרכז, חבושת כובע: דורה צאנין; משמאל: טניה לוריא־שפרונגר; רעיה (שם משפחה לא ידוע), רחל מויאל, פרידה ליפשיץ. צילום: רוברט קאפה.

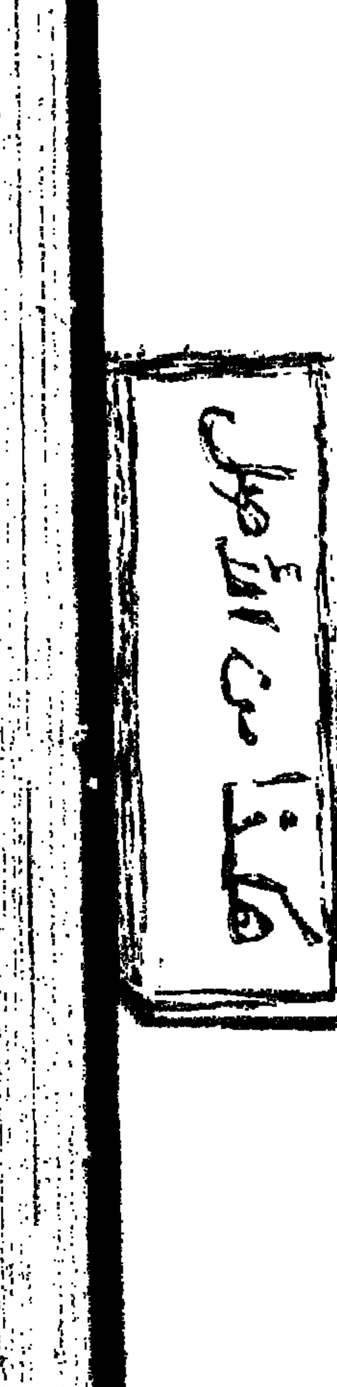
אמו דורה צאנין כאשה חבושת הכובע שבמרכז הצילום. כמו־כן התקשרו שתי נשים. האחת – רחל מויאל, רעית עו"ד אהרן מויאל ז"ל, (שניה מימין בצילום) והשניה – באוה פוקס (שניה משמאל בצילום), בתה של טניה לוריא־שפרונג, רעייתו המנוחה של האדריכל הארי לוריא, מי שתכנן בין השאר את "מגדלור" ומפי טבריה.

אומרת ... "זה היה בית־קפה שממש גדלתי בו. אנחנו, הילדים, היינו משחקים בגינת 'לונדון' ממול, והאמהות היו נפגשות שם כל בוקר ומתקשקשות להן. אמא שלי, כפי שגם רואים בצילום, היתה "מנהלת" את כולן... גרנו בקרבת מקום, ברחוב נס־ציונה, ובאיזור היו גם קפה פילץ וקפה דליה, והאמהות של האיזור היו מתאספות שם בבקרים..."

רחל מויאל נזכרת: "זה היה בתקופת הצנע ובקושי קיבלנו קפה. פתאום עצר ליד הקפה ג'יפ, ממנו ירד גבר מאובק שניראה כמו מרוקני. עבר ליד השולחן שלנו ואמר באנגלית: אתן מדברות רכילות? ומיד עלה למעלה למלון. לאחר רבע שעה ירד, התיישב מולנו וביקש שאסתכל עליו. אמרתי: זה לא בסדר. לכן בתמונה לא הסתכלתי עליו אלא על האצבעות שלי. לאחר כמה שנים סיפרה לי אחותי שהיתה בלוס־אנג'לס כי ראתה את התמונה הזו בעתון – ואז לראשונה שמעתי את שמו של הצלם הידוע, קאפה".

רחל מויאל ("הייתי פעם תמימה") עלתה לארץ בגיל שבע עשרה וחצי, נישאה לעו"ד מויאל, וילדה שני ילדים האחת, לילי, עוסקת באופנה ומתגוררת בארה"ב. השני הוא שגריר ישראל בנפאל, שמואל מויאל.

תמר אבידר

הקוסם מארץ אן.בי.סי.

(המשך מעמוד 45)

יום עמוס עד מפוצץ. הוא רוהר מפגישה לפגישה, עוצר בדרך רק כדי לטפוח בידידות על שכמי אנשים חשובים מכל העולם ולנשק את לחיי נשותיהם בידידות לא פחות מופגנת. הוא פוסע במהירות לכל מקום, העיניים תמיד מתרוצצות קצת לצדדים. אסור להחמיץ שום דבר בשוליים. הוא ישן בערך ארבע שעות ביממה ולא יושב בשום כסא יותר מעשר דקות ברציפות. קצב כמעט היפר־אקטיבי.

"היום אני מוותר על ארוחת הצהרים", הוא זורק לפקידה במזכירות הוועד האולימפי הבינלאומי, במרומי הקומה ה־23 של מלון הפאר "שילה" בסיאול. אמר ונעלם. הארנב הלבן מ"עליסה בארץ הפלאות" יכול לקחת אצלו שיעורים בעניין הזה של "אין זמן".

שלושה ימים לפני פתיחת האולימפיאדה, בין פגישה עם נציד איגוד השידור האירופי, לבין פגישה עם מפיק בריטי של השידור המיוחד לטקס בחירת העיר המארחת למשחקי חורף 1994, לבין סגירת עניינים באן.בי.סי., הוא בכל זאת מוצא זמן לארח את שר החינוך של יוון, ג'ורג' פפנדראו, עם פמליה של חברים, ולעשות להם סיור מודרך במרכז העצבים של אן.בי.סי.

"אני היום בספירה אחרת. כפיתי שיטת התארגנות חדשה. עוד ידברו שנים איך אלכס גלעדי שינה את האיצטדיון האולימפי"

זו אותה יוון שרוצה באירוח משחקי 96'. וג'ורג' פפנדראו הוא לא רק שר החינוך, אלא במקרה גם השר הממונה על פרוייקט האולימפיאדה בארצו. כמו מדריך משופשף, הוא שולף הפתעות, מגיש במקום הנכון ובטון כמעט־דרמטי, את ההישג המופלא בסיאול. והעיניים אכן רואות דברים מופלאים. התגשמות חלומותיו של כל חולה תקשורת. עשרות מסופי מחשבים, ארכיון ממוחשב שמצליב שלושה מקורות מידע ומתעדכן כל הזמן, על כל ענפי הספורט והספורטאים במשחקים, ציוד עריכה, הקלטה ושידור בסטריאו, קומפקט דיסק.

"משמאל נמצא חדר הבקרה המרכזי שלנו", הוא מסביר ומצביע על חדר גדול, מפחיד בכמות המיכשור שבו, עשרות צגים מהבהבים מבעד לחלונות הזכוכית הגדולים. "ומימין", הוא אומר בתרועת נצחון, "ישנו חדר הבקרה החלופי שלנו, למקרה שמשהו משתבש בראשון, והוא בדיוק אותו דבר". העיניים יוצאות מהחורים מרוב התפעלות.

ויש גם מחלקת גרפיקה ממוחשבת, שרק בה מועסקים כמאה עובדים, אשר יוצרים אותות ושאר מופתים בשלושה ממדים, כדי שאפשר יהיה לנצל בעתיד, בתוכניות אחרות, אלמנטים שונים מתוכם. יש מחלקת יחסי ציבור מלאה באנשים מנומסים העונים על שאלות והודפים בקשות לראיונות עם פרשנים־כוכבים, ומחלקים אוגדנים עבי כרס עם כל מה שאן.בי.סי. חושבת שאתה רוצה לדעת על אן.בי.סי. באולימפיאדה. יש אפילו קפטריה המאכילה את העובדים על חשבון הרשת, עם קטשופ וחרדל וקרח בקולה, בדיוק כמו שם בבית, אי של אמריקה, עם צלחות שידור בחצר, בלב סיאול. וכל זה – רק מרכז השידור.

חוץ מזה היו גם עשרות ניידות שידור ומצלמות פזורות באתרי התחרויות ואפילו פגודה, ברוח המקום, שנבנתה במיוחד כדי לשמש אולפן שידור מרכזי. 1600 איש (ראה מסגרת) הפעילו את כל הציוד הזה, הראו לאמריקה בזמן אמת את בן ג'ונסון, האיש עם ההורמונים, את פלורנס גריפית'־ג'וינר, האשה עם הציפורניים, ואת כל השאר, צבא קטן ומקצועי, את כל השיכלולים האלה קיוו באן.בי.סי. לתרגם למונחים של כסף.

כמה שיותר כסף. בסעיף "הוצאות" הם רשמו לפני פתיחת האולימפיאדה 300 מיליון דולר. תשלום לקוריאנים תמורת זכויות השידור, ו־100 מיליון דולר הוצאות הפקה. בסעיף "הכנסות" הם רשמו בשמחה 500 מיליון דולר, ממכירת זמן פרסום ל־179.5 שעות השידור שתוכננו במקור. שלושה ימים לפני פתיחת האולימפיאדה כבר הופר המאזן היפה הזה, כאשר החליטו ראשי הרשת לקצץ שעה וחצי של שידורים לטובת שידור חי של העימות בין המועמדים לנשיאות, בוש ודוקאקיס. הפסד של "מגה־באקס", בלשונם של ראשי פרוייקט האולימפיאדה. במלים פשוטות – הפסד של מיליוני דולרים מהכנסות שהיו צפויות מפרסומת באותה שעה וחצי.

אבל זה לא היה ההפסד היחיד של הרשת. אן.בי.סי. מכרה למפרסמים זמן שידור לפי תחזית (שהתבססה על מחקרים וניתוחים) של 21.3 אחוז ממוצע צפיה. "וזה מתוך 93 מיליון בתי אב שיש בהם טלוויזיה", מדגיש גלעדי, לטובת מי שלא מבין את משמעות האחוזים. בארה"ב, אגב, יש יותר בתי אב שיש בהם טלוויזיות מבתי אב שיש בהם שירותים בתוך הבית. ומתי בפעם האחרונה נתקלתם באמריקה בבית שיש לו שירותים בחצר? התחזית האופטימית הזו התבדתה. בטקס הפתיחה היה אחוז הצופים רק 16, ואחר־כך עלתה הצפיה בהדרגה עד שבשבוע האחרון התייצבה סביב 20 אחוז.

"אם היינו נשארים על 16 אחוז זה היה אסון", אומר אלכס. "היינו צריכים להחזיר למפרסמים 30־40 מיליון דולר". החשבון הוא פשוט: על סמך התחזית, שהיא בעצם התחייבות של הרשת, נקבע המחיר והמפרסם משלם. תחזית שלא התגשמה שקולה להפרת חלקה של הרשת בעיסקה, ולכן עליה לפצות את הלקוח. "במצב שנוצר לא הגענו לכך שהיינו צריכים להחזיר כספים, רק הראנו את הפרסומות יותר פעמים מההסכם המקורי".

למה אחוז הצפיה היה נמוך מהמשוער? אולי בגלל שההפקה לא היתה מוצלחת?

"לא, בכלל לא. עובדה שהאחוזים כל הזמן עלו. אם הבעיה היתה באיכות השידורים – המספרים היו נשארים נמוכים, וזה לא מה שקרה".

אז מה בכל זאת הסיבה?

"סיאול רחוקה להם מהבנות. לוס אנג'לס היתה אצלם, שלהם. היתה התלהבות. כאן ארה"ב הצליחה פחות. יש להם הרבה פחות מדליות, וזה פחות מושך את האמריקנים".

חוזרה לסיור ולשר היווני. גלעדי מסיים את המירוץ במבוך אן.בי.סי. במשרדו – המשותף לו ולמנהל חטיבת הספורט באן.בי.סי., ארתור ווטסון, שבדיוק מגיע, תכיר בבקשה, הוא מציג את הנוכחים. "תשתו קולה, אין קפה", הוא כמעט מצווה. אחר־כך דוחף לכל אחד ביד סיכה של אן.בי.סי., מצטלם בחדווה עם האורחים, מציץ שוב בשעון והודף את כל הכבודה לעבר הבניין הסמוך, מרכז השידורים של כל שירותי השידור הזרים בסיאול שאינם אן.בי.סי. "שאר העולם", כהגדרתו.

מהר, מהר, אין זמן. בקצב שלו חבל בכלל לנסות לזכור מי נמצא באיזה חדר ואיזה מסכים מהבהבים שם אמריקה, אירופה, אסיה, יפן. גורות מהבהבות וגליל של שפות. ואלכס, כאן כאיש הוועד האולימפי הבינלאומי הדואג לאינטרסים של "שאר העולם", משייט בין כולם, מתחבק פה, מסתודד שם, ובקיצור – עושה לעצמו יחסי ציבור עניפים.

אין התנגשות בין שני התפקידים? איש אן.בי.סי. שצריך לדאוג לאינטרסים של הרשת ומצד שני אחראי מטעם הוועד האולימפי לאינטרסים של שאר שירותי השידור?

"לא. אין, לא היו". תשובה קצרה, שלא אוהבת את השאלה. עמוק בתוך שיגרת המשחקים אפשר היה למצוא את אלכס זורק מאיזור המסלולים באיצטדיון המרכזי, האכסקלוסיבי לאן.בי.סי., שדר גרמני שהגיע לשם בעזרת תג מיוחד שקיבל שלא כדין. אלכס לא מרפה אחר כך שעות ומנסה לברר מה מקור התג; מתווכח עם עיתונאי שמתעקש על זכותו לראיין ביציע המסקרים ("אנחנו עוד נראה למי תהיה המלה האחרונה", מגרש־מאיים, בנימוס כמובן, עיתונאי שרוצה להקליט לטובת הרדיו של הרשת המתחרה, איי.בי.סי., ומנסה "זה היום הרביעי" להשיג כבש מודרגות שבו יוכלו ספורטאים לעלות כדי להתראיין בעמדות השידור של "שאר העולם", ובכך לשים קץ לתירוצים על פלישות חוזרות ונשנות של שדרים זרים לטריטוריות הבלעדיות של אן.בי.סי. על חבל דק הוא מהלך, ויציבות היא מושג יחסי.

סוף סיור השר היווני. קופצים לאיטוואן, אזור הקניות והמציאות של סיאול. אמצע היום, אמצע הברדק ואלכס משאיר באמצע האיך־חניה את המכונית עם הנהג המסור, מיסטר יון, כדי להיכנס לחנותו של ג'ימי, החייט הקבוע שלו. במשך שבועיים לא תופסים את אלכס גלעדי פעמיים באותה חליפת בגדים. לא יאה. ממש כשם שלא יאה שהוא ידביק פתק עם שמו על דלת משרדו במרכז אן.בי.סי. לא. הוא מתעקש על שלט, רק שלט. גם אם זה מצריך עוד טלפונים ועוד כמה הרמות קול ומבטים אפלים. אסור לזלזל בדברים הקטנים.

"אני קופץ לנשיא הוועד האולימפי כל בוקר לחמש דקות ומסדר עניינים. וככה אני משיג את כל מה שאני צריך"

ג'ימי החייט כמעט קופץ לדום למראה גלעדי, שולף מיד את החליפה הנוכחית שבשלבי הכנה. חייט קבוע הוא גם חייט מסור, כזה שעושה מחיר מיוחד וגם מוכן לבוא אל אלכס למלון, למדידות. הרי אין זמן. אל מול פניה המסמיקים־משתנקים של אחת התיירות שמסתובבת בחנות – "מה יש, הגיע הזמן שתראי" – משלשל סגן הנשיא גלעדי את מכנסיו וניצב באמצע התנות בתחתונים אדומים מפוספסים, מחכה לג'ימי, עם הבדים והסיכות. "נו, איך זה מונח?" הוא שואל, ומודד לעצמו את היקף המותניים. "ככה אני יודע אם עליתי במשקל". לא עלה. חסר רק עוד שישאל, "תגידו, אני יפה?" ושוב למכונית.

ברגע שמיסטר יון מתניע את המכונית, מתחברת היד של אלכס לטלפון. היו עשר דקות קשות אצל החייט, בלי טלפון צמוד, רק עם ביפר שצירצר וקישקש. באותה קלילות שהוא מחייג למשרדו הוא מחייג לכל קצווי העולם. למשל לישראל. למשל לחברה שלו, החברה, אלגה גוטסקינד. "בטח היא חיפשה אותי קודם", התעוררה ואמרה, למה לא אגיד לאלכס בוקר טוב". אז אלכס אומר לה, וגם אומר עוד כמה דברים ומסיים ב"ביי מאמי".

"כל החיים הם עסקים", הוא מסביר, "והקונץ הוא תמיד למצוא את המקפצה הבאה. אם מתרכזים רק בדבר אחד, לא מתקדמים". והוא, כל הזמן במגמת התקדמות. הפקה למשל, הוא אומר, זה עניין שכבר לא מעניין אותו. "עשיתי את זה כבר לפני 15 שנה. בארץ מפיק זו הרמה האחרונה, כי אין רמות אחרות". אבל הוא, כידוע, לא בארץ. אז הוא דואג להדגיש ליד כל ניידת, שידור שהוא כמובן יכול להיות המפיק שיושב בתוכה אבל הוא לא רוצה להיות. יש לו מפיקים שעושים את העבודה. אחד בריטי למשל, שעשה את שידור בחירת העיר המארחת לאולימפיארת החורף. "איזה טמבל", אומר אלכס יום לפני השידור, והולך בעצמו לבדוק את הבמה, את המסכים, את עמדות הפרשנים. בודק ומקטר: "לפני 16 שנה הוא היה האליל שלי, אז לקחתי אותו".

אותו טמבל, אגב, זכה יומיים אחר־כך להפגנת חיבה פומבית מצד אלכס, בלובי של ה"שילה", כולל חיבוקים ושפיחות על השכם ושליפת שי מחכים. "אולימפיק ווטץ'", כפי שהכריז אלכס בתגיגיות. הקוסם מארץ אן.בי.סי. שלף עוד שפן. "את חושבת שאני לא הייתי יכול לעשות את העבודה הזו?" הוא שואל ומצביע על ניידת השידור. "בטח שהייתי יכול, אבל אז לא הייתי יכול לעשות דברים אחרים".

והוא רוצה לעשות דברים אחרים. "אני היום בספירה אחרת", הוא מבהיר. "אני נמצא שתי דרגות מתחת לניהול אולימפיאדה. אני הוא שכפיתי שיטת התארגנות חדשה על כל השידורים מהאיצטדיון האולימפי בזמן המשחקים, בגלל שהיה שם ברדק".

אז מה אתה רוצה? לנהל את האולימפיאדה הבאה בברצלונה?

הוא מחייך. "אין סיכוי. מה פתאום שהספרדים יתנו למישהו מבחוץ את התפקיד? יש כבר מריבות בין ספרדים שרוצים את הג'וב. ואחר־כך היוונים ירצו יווני".

אז מה בכל זאת תעשה בעתיד, הן הוויזה שלך באן.בי.סי. מסתיים בעוד שלושה חודשים?

בפעם הראשונה שהשאלה נשאלה, היתה התשובה בנוסח "נראה, עדיין לא ברור, אולי אמשיך באן.בי.סי., אולי לא, יש כל מיני אפשרויות". בפעם השניה, לאחר כמה ימים, הוא הימהם משהו על כך שאינו יכול לפרט, כי הרבה דברים עדיין לא סגורים. בפעם השלישית, כעבור עוד כמה ימים, היתה התגובה הראשונה מבט מקפיא ואחריו חזרו כל ההתחמקויות המוכרות. הלאה. הוא קופץ למלון הילטון, מלון הבית של אן.בי.סי., לסגור עניינים עם מתאמת הארועים של הרשת. יש ארועים ויש תיאומים. הרשת הביאה לסיאול, על חשבונה, 2000 עובדים בכירים (בקבוצות של 500) של המפרסמים "הכבדים" באולימפיאדה. ואלכס, כמובן, מעורב גם בזה. סגן נשיא או לא סגן נשיא – מרינר לקוקטייל, וחוזר חליה. "אני טיפש, אבל לא אידיוט", הוא אוהב לזרוק סביבו בסחבקיות אמריקנית, באנגלית־ישראלית מאוד. מצב הרוח, הקפיצות המהירות מהיתממות חברותית לטון סמכותי נראים לא אחת מתוכננים להפליא.

"כל החיים הם עסקים והקונץ הוא תמיד למצוא את המקפצה הבאה. אם מתרכזים רק בדבר אחד לא מתקדמים"

אלכס משחק אותה איך שטוב לאלכס. ירצה – הוא סגן הנשיא שחותך עניינים, שצעירים פונים אליו בלשון "אדוני" (וזה מתאים לו), שזורק משפטים כמו, "עוד ידברו שנים איך אלכס גלעדי שינה את האיצטדיון האולימפי". ירצה – הוא בסך הכל עוד ישראלי בסיאול. הוא מספר שכל מה שמעסיק אותו עכשיו זה לברוק למה אין גלידה במזונות הניידים (שגם בהם הכל על חשבון המפעל) של אן.בי.סי. ואיך לסדר לעובדי הרשת, הגרים בכפר העיתונאים, להכניס לחדריהם זונות קוריאניות, למרות הגבלות הבטחון. חיים קשים.

וככה, בפולינג, במשך 16 ימים, שהיו שיאה של עבודה ותיכנונים של שנתיים. חמישה ימים לפני תום האולימפיאדה, בציר המסדרונות של הכפר האולימפי, כשהוא רץ ואני כבר בקושי הולכת, השאלה המתבקשת: האם אינו עייף מכל זה? "בטח שאני עייף. מת מעייפות. אבל עכשיו זה המבחן שלי. עכשיו אין זמן להיות עייף. עכשיו אני צריך לתפקד ובכושר שיא. אין מה לשמור כוחות לאחר־כך, כי אחר־כך לא חשוב. אם לא אהיה בשיא עכשיו אחר־כך לא ישנה בכלל. עכשיו צריך לעבור. אין להיות עייף".

אתה מוחר מכשלון?

"לא, בכלל לא. איזה כשלון?"

אז מה בכל זאת יהיה נורא בעיניך?

"הריקנות של היום שאחרי האולימפיאדה. פתאום, בבת אחת, הכל ייגמר". וזה אכן נגמר. אבל אין דבר אלכס, עכשיו סוף סוף בטח ימצא זמן לקפוץ שוב לאיטוואן, לחנות ההיא בפסאג' האחורי, כדי לקחת את הכובע עם המצחיה שהזמין במיוחד בשביל הבת שלו. "גליה 2" רקום עליו. בעברית ובאנגלית. בשביל אלכס גלעדי ירקמו בקוריאה כל דבר, בכל שפה.

אורית הראל

אחד מאולפני אן.בי.סי. בסיאול. הרשת הכינה לעובדיה "אמריקה קטנה" בגלות. למטה – נצחונה של גריפית ג'וינר ב־100 מטר

(המשך מעמוד 14)

מתרכזים בגרנג'יס שלנו. מרגישים אותו. נוגעים בו. גיליתי שהגרנג'י שלי הוא רגשות אשם. זאת אומרת, ידעתי כבר קודם שיש בי כל מיני רגשות אשם, אבל לא ידעתי שקוראים להם גרנג'י. כמו כולם אני מסתובבת בחדר החשוך. בעיניים עצומות. מתרכזת כולי ברגשות האשם שלי. בחדר נשמעים קולות בכי כבושים. כשאני פוקחת (קצת) את העיניים, אני רואה כמה אנשים שהתיישבו על הרצפה, נעים בתנועות קצובות קדימה ואחורה. בוכים. סביב האנשים היושבים יצרו המסייעים מעגל, כדי שאלה שמסתובבים בחוסר מנוחה ובעיניים עצומות לא יפגעו בהם.

הגרנג'י שלי מתחיל לקבל משקל. אחרי כמה סיבובים בחדר אני מתחילה לבכות. וכך, בעיניים עצומות, אני מסתובבת בחדר, נושאת את כל כובד תחושות האשם שלי. משחזרת לעצמי עוד ועוד סיטואציות סוחטות תחושות אשם כדי ללבות את הכאב הזה, ובוכה. טוני אומר לנו לצעוק את כל הכאב הזה החוצה. להוציא את הדיבוק הזה. אני צורחת בשארית כוחותי. זו היתה הפעם הראשונה שבכיתי בסרנה. לא האחרונה. הפעם הבאה תהיה כשיעמוד מיכה ויעשה איתנו "שרינג". או אגלה, שמיכה הוא הגרנג'י שלי. ואולי, בעצם, של כולנו.

•

צריך להפריד, אומרת לי פסיכולוגית, בין החוויה שעברת ברמה האינטלקטואלית לבין החוויה ברמה הרגשית. ברמה הרגשית עברת חוויה חזקה של חמישה ימים. נקודה. אי אפשר ליישם את החוויה הזו בחיי היומיום. האדם מסובך, מורכב, עמוס מניפולציות ומנגנוני הגנה. ולא יתכן שתוך חמישה ימים דברים יהרסו אצלו ויבנו דברים חדשים. החלק של ההרס הוא הרבה יותר פשוט. החלק של הבנייה מחדש – מסובך ודורש זמן. מבחינת החוויה האינטלקטואלית הבן־אדם מרגיש, אולי, שנפתח לו איזה צוהר לעולם. מסוג החוויה שאתה עובר כשאתה קורא דברים כאלה בספרות, כשחלק נקלט וחלק לא. החוויה האינטלקטואלית דומה לחוויה של חוזר בתשובה. מי שאין לו מושג ביהדות מקבל איזה מכה, והעיניים פתאום נפקחות לו. אבל אדם שמבין ביהדות, זה לא גורם לו להתבטלות כזו. קל מאוד ללוש קרקע בתולה.

•

על טופס ההרשמה לסרנת האיי־אם אתה נדרש להשיב בכן או לא לשאלות הבאות: האם היית פעם בטיפול נפשי (פסיכיאטרי או פסיכולוגי)? אם כן, האם קבלת או עדיין מקבל טיפול תרופתי? פרט באילו תרופות טופלת. האם אושפזת אי פעם במוסד פסיכיאטרי כלשהו? האם אתה נמצא עכשיו בטיפול? אם כן, האם הטיפול מקדם אותך? האם סיימת את השרות הצבאי? האם היו לך בעיות פסיכולוגיות בזמן השרות הצבאי שלך?

שמועות עקשניות, מפה לאוזן, כמובן, סיפרו על שני בוגרי איי־אם שנזקקו לאישפוז. לא כתוצאה מהסרנה, כמובן, יילחש מיד. ובטוח לגמרי שהם היו מתאשפזים גם ללא הסרנה, ובכלל, אולי זה אפילו טוב שזה יצא עכשיו. שמועה עקשנית שנלחשה, הרבה יותר בשקט, היתה על בוגרת איי־אם שהתאבדה כמה חודשים אחרי הסרנה.

את בתה של אותה אשה, שהתאבדה בגן חמישה חודשים אחרי שסיימה את סרנת האיי־אם, מצאתי על יד המדרגות היורדות למרתף בית אמריקה. חבת היא בוגרת איי־אם וקורס ההמשך שלו, ג'ויי־ספרינג, שההבדל בינו לבין האיי־אם – על־פי עדותם של בוגרי הג'ויי־ספרינג – הוא כמו ההבדל בין לגמור בית ספר יסודי ולעשות דוקטורט. ("שם קורים לך הדברים האמיתיים. שם אתה עומד חשוף לגמרי. שם מתמוטטות החומות האחרונות. אם ריחפת באיי־אם, בג'ויספרינג אתה פשוט ממריא כמו טיל").

אימה היתה בטפול פסיכיאטרי ממושך עוד לפני שהגיעה לסרנה, אומרת לי בוגרת הג'ויי־ספרינג. דיבורים על התאבדות היו כל הזמן. גם לפני הסרנה. לא, היא לא יודעת אם אמא שלה רשמה על הטפסים את העובדות האלה. היא גם לא יודעת אם לפני שהלכה לסרנה דיברה עם איש מקצוע שקשור לסרנה.

אחרי הסרנה דווקא היה לה טוב. היא הרגישה טוב כמו שלא הרגישה הרבה זמן. "לא", היא אומרת, "אי אפשר בשום אופן לקשור את ההתאבדות של אמא לסרנה. אחרי שסיימה את הסרנה היא נפגשה, בעידודי, עם הפסיכולוג של הסרנה, שהמליץ לאשפז אותה. היא לא הסכימה. כמה פעמים נפגשה איתו? שלוש. אבל אי אפשר היה לעשות שום דבר".

ובסוף היא אומרת שנכון הוא שסרנת האיי־אם מיועדת לאנשים בריאים. לאנשים בריאים בלבד. ושותקת. לאנשים שאינם בריאים בנפשם, היא אומרת, הסרנה יכולה להביא נזק. ושותקת. נזק חמור מאוד.

גם היא אינה יכולה לענות לי מה זה אנשים בריאים, ואם כל אלה שחולים יודעים שהם חולים, ואם כל אלה שחולים אכן יעידו על טופס ההרשמה שהם חולים. וכמה אנשים שאינם כל־כך בריאים, יכולים להסתנן באמצעות התחמקות מפרטים שאינם נוחים להם. יהיו כאלה שיגידו לי שזו אחריות של אותם אנשים שאינם רושמים על הטופס את הפרטים הנכונים. אלא שקביעה כזו יכולים לעשות רק בוגרי איי־אם, שבמשך חמישה ימים למדו מפי פט גרוב על האחריות שאדם צריך לקחת על עצמו, ואיך לא להטיל את האחריות על אחרים.

אבל גם מי שמקבל אחריות ורושם בטפסים כי השתחרר מהצבא בגלל פרופיל 21, עקב בעיות פסיכולוגיות, וכי סבל מבעיות פסיכולוגיות בעבר, נאלץ לקבל אחריות. והיה אחד כזה. אחותו, שרשמה אותו לסרנה, מספרת כי הניחה שלפחות יתקשרו אליו לוודא את מצבו העכשווי. איש לא התקשר, מלבד בוגרת איי־אם שהתקשרה ימים ספורים לפני פתיחת הסרנה כדי להזכיר לו להביא סנדוויצ'ים.

קלייר רבין, עובדת סוציאלית בוגרת איי־אם ("גם בעלי והרבה חברים טובים שלנו"), ממליצה לאנשים שבטיפולה, אם הם מגלים רצון, ללכת לאיי־אם. אבל לא בכל מקרה, היא מסייגת. "אם הם במצב של משבר נפשי, יכול להיות שזה לא מומלץ. ויכול להיות שלהפך. שהם במצב כל־כך טוב שזה לא יכול להוסיף להם. או שהם עברו כבר חוויות קשות, שהם לא צריכים יותר או־הא בחיים".

היא דווקא חושבת שהאיי־אם מסנן "יופי" את האנשים הלא מתאימים. "אם יש איזה סימן שאלה, מוציאים אנשים לראיון אישי. נכון שיש אנשים שמרמים בטופס ההרשמה. אבל אי אפשר לשלוט על זה". כן, גם היא שמעה שמועות על גרושין ופרידות של זוגות בעקבות הסרנה. "מצבים לא טובים שאנשים מגיעים מהם לסרנה, יכולים להחמיר. הסרנה יכולה לזרז תהליכים רדומים. אם זה טוב או רע, זה כבר שאלה אחרת". כן, היא גם שמעה שמועות על אנשים שאושפזו. רק שמועות. "אבל בכל טיפול נפשי או חוויה קבוצתית יש איזשהו סיכון. יש אנשים שמידרדרים אפילו אחרי טיפולים פסיכולוגיים".

•

שוב ושוב, ובחוכמה רבה, יאמר פט גרוב, שהוא אינו פסיכולוג. שהוא לא נותן טיפול פסיכולוגי למשתתפים. שלא יצפו מהסרנה שתשנה את אישיותם. שוב ושוב יקומו אנשים, ויספרו לכולם איך השתנו חייהם. איך נהפך פט גרוב, אחרי הכרות של שעות, לאדם הגורלי בחייהם. ומישהי אפילו תקום ותיידע אותנו באינפורמציה מסעירה: היא גילתה שפט גרוב גר כמה רחובות ממנה. "ואני", היא אומרת, "לא ידעתי שאני שוחה כל הזמן ליד דג גדול כזה". מחיאות כפיים סוערות.

•

שרינג, מיכה, לקוי שמיעה, קם ומבקש לשתף אותנו בריגשותיו. סיפורו הוא סיפור של בדידות איומה. הוא גדל בקיבוץ, וכשהיה בן חמש התגרשו הוריו. כל השנים, עד עכשיו, האשים עצמו בגירושין. כמתנת יום הולדת קיבל מאביו, בוגר איי־אם וג'ויי־ספרינג, "כרטיס כניסה" לסרנה. והיום בבוקר, היום השלישי לסרנה, הוא קם, ניגש אל אביו, ובפעם הראשונה בחייו חיבק אותו. הוא, שמעולם לא חיבק או חובק, גילה פתאום את הצורך הזה שלו בחום, באהבה.

בניגוד לכל חוקי הסרנה יקומו אנשים, יגשו לשולחן המסייעים ויקחו מטפחות נייר. אפילו המסייעים חמורי הסבר יעלימו עין מההפרה הבוטה של הכללים. בערב האורחים, יומיים אחרי סיום הסרנה, יספר מיכה את סיפורו בפני אלף וחמש מאות איש שטרם ידעו את האיי־אם, ושיהיו, כנראה, חמשת המחזורים הקרובים. כששים, ייצא אביו מבין גדודי האורחים הרחוקים, ייגש אל מיכה, והם יתחבקו.

שום דבר ואף אחד – גם לא פט גרוב, ארכי־אשף בשיווק ומכירות – לא מצליח לרגש, לשכנע ולגייס כפי שהצליח החיבוק האחד, היחיד והמיוחד הזה.

•

יום שישי אחרי הצהריים. לחדר נכנסים מאות אנשים נוספים. בוגרי איי־אם שבאו, בהתנדבות, לסייע לנו. פט מצווה שכל אחד מאיתנו יבחר לו בן־זוג מהקבוצה הנכנסת; ורצוי דווקא מישהו שלא מצא חן בעינינו. הבחירה לא קלה. הנבחרת שלי היתה אשה צעירה ולא נעימה שבהתה בי בעיני בקליט אטומות. התיישבנו זו מול זו, ברך נוגעת בברך, והתמכרנו ל"דאייד", בלשון איי־אם. "סימה" (הציצה בתג השם), היא הטיחה, "מה את רוצה?". היססתי לרגע. "שיהיה טוב", ניסיתי בהיסוס, "שיהיה שלום בעולם, שנהיה בריאים, וככה".

"בולשיט" ירקה בפרצופי, "סימה! מה את רוצה?"

ניסיתי שוב. "להצליח, להתקדם, להיות מאושרת. דברים כאלה".

"בולשיט" היא ירתה שוב, "סימה! מה את רוצה?"

"תראי", השתדלתי לעזור, "למה את מתכוונת? תני לי איזה רמז?"

והיא בשלה: "בולשיט! סימה! מה את רוצה?"

וכך נמשך הדיאלוג עוד דקות ארוכות. היא תבעה לדעת מה אני רוצה, אבל אני לא ידעתי מה היא רוצה. רק למחרת נדע, אני ואחרים, את המלה הגואלת, שהיתה בולמת את שטף ה"בולשיט" של האשה ממול; את הסוד הגדול והנורא של האיי־אם.

•

שני מעגלים ענקיים בחדר. המעגל הפנימי מסתכל בעיניו של המעגל החיצוני. יד אחת מאחורי הגב. לפקודת פט, ישלוף כל אחד מהעומדים בשני המעגלים את ידו. אצבע אחת משמעותה "אני לא רוצה להיות באותו חלל איתך", שתי אצבעות: "אני רוצה איתך קשר עין", שלוש אצבעות: "אני רוצה ללחוץ את ידך", ארבע אצבעות: "אני רוצה לחבק אותך". חושך. מוסיקה של "קול השלום" בשעות רמרומים. פט מדבר בקול רך. "תסתכלו בעיניו של האיש העומד מולכם", הוא אומר. "חישבו עד כמה הוא בודד. אולי לא חיבקו אותו מעולם. אולי הוא לא יודע מה זו אהבה. אולי אתם האדם הראשון בחייו שהוא מחבק. חישבו כמה צער וכאב הוא עבר". התרכזתי בסבל של האשה שמולי, והיא, כנראה, בשלי, כי כשפט אמר "צ'ו צ'ו צ'ין", הוצאתי ארבע אצבעות. גם האשה מולי. התחבקנו. פט אומר "צ'יינג'", והמעגל הפנימי פוסע צעד אחד ימינה. בן־זוג חדש.

במשך השעה וחצי הקרובות נעצור, נסתכל בעיניים, נשלוף אצבעות, נתחבק. בדרך סלא, אחרי כמה "צ'ו צ'ו צ'ינים", נוציא כולנו ארבע אצבעות. ואולי יש לזה איזשהו קשר עם העובדה שבתוך המעגלים פוזרו כ־שלוש מאות וארבעים בוגרי איי־אם, שכמי שמתורגלים להפליא, שלפו בעקביות ארבע אצבעות. מעתה ואילך, עד סוף הסרנה, ועוד הרבה אחריה, בכל פעם שיפגש בוגר איי־אם עם בוגר אחר, באותם אינסטינקטים שהפעילו בטח את כלביו של פאבלוב כששמעו את צלצול הפעמון, נוקוף ארבע אצבעות, וכשיד אחת מקיפה את הכתף, השניה את המותן, נתחבק ונתחבק.

•

בסיומו של היום החמישי לסרנה נפלטתי אל הרחוב הזר, וראיתי אנשים. וכשהסתכלתי עליהם, חשבתי על כל הסבל שעברו, על כל הכאב. אבל לא תמיד רציתי לחבק אותם. וכשרציתי – לא תמיד הם רצו לחבק אותי. ורציתי לעשות, כמו שפט לימד אותי, מה שטוב בשבילי. אבל לא תמיד זה הסתדר. וכמו שפט אמר, ניסיתי להשתחרר מכל הנורמות והדעות הקדומות. לצאת מהאקווריום הזה, שבו אנחנו חיים. אבל פוחדתי להיות שם לבד.

סימה קדמון

פנטהאוז

יגאל לב

המורדים הלאומי

בחירות נקשו ביד תקיפה על דלת ביתם של בני הזוג גולדבלאט. מנערות את אבק השנים, פורצות אל חיים שיגרתיים, שנמתחו על פני 60 שנה חיים משותפים, מזכירות עוולות. פותחות דלתות למריבות, מזכירות עלבונות נשכחים, כאילו הבחירות הם יריב הנאבק על אהבתם. בן זוג קצי החודר לחיי המשפחה שלהם, כתזכורת מתמרת של עוד הוא קיים, לא תשרור ביניהם הרמוניה. והם נאנקים כדי לשאת חן בעיניו. למשוך אותו לצידם. הפוליטיקה.

לפתע מצאה את עצמה מיכל מעורבת בקטטות בין שני הוריה, ששיבתם נגעה בשנות ה־80 לחייהם. שיחות מגוחכות מגייסים אליהן את זכרונות העבר, כאילו הצליחו לדלג על פני 60 שנה ולחזור היישר אל אותו יום שבו חיה, ביקשה להניף את הדגל האדום על חלון הצריף הרעוע שלהם ואילו ישראל גולדבלאט תלש את הדגל בחמת זעם, מסרב להניח לה להניף את הבד המסמל את שנואו בנפש. את הקומוניזם שנאנפשו. ה"בנדיטים" כלשונו.

אולי בגלל מערכת הבחירות המתלהטת מעבר לחלונות, משתוללת כמו חמסין, חודרת מבעד לחרכים ומשביעה את תושבי תל־אביב באבק המדברי הלבן, נזכרה לפתע חיה בדגל האדום והטיחה בפני בעלה את הכרזן האבוד בשנאה: "אתה חושב ששכחתי את הדגל...שתלשת אותו...שקרעת אותו כמו איזה חזיר מטונף...רק משום שהוא היה...חשוב לי... אתה חושב שאפילו יום אחד שכחתי"...

הדורה הכרה פוליטית. בני משפחתה עוד חיו כמנוע תנועה יהודית שמאלנית ששללה את הציונות), ושתך כך לסמל הדגל האדום.

כעלה, ישראל, היה "פנדרי הגיבור" של העיירה. גבוהה, חזק, מטיל ברזל. רק חיה גילתה את חולשתו, מלשה אל מעבר לחומות הברזל שהציב סביבו. מגלה את התוכן הרך, שולטת בו ביד פלדה.

אבא היה רביזיוניסט. בעיירה התייחסו בכבוד לכוחו, למאבקו האמיץ לשמור על כבודם של היהודים, להתייצב עם שוט העגלונים שלו בלב כיכר העיירה ולהצליף כמוז'יקים. ישראל ראה את עצמו לאומן, חלם על גאולת ארץ ישראל בכח הזרוע, בדם ואש, ועל כן הדגל האדום היה לגביו קריאת תגר.

לחברתה גליה אמרה מיכל: "זוג שחי 60 שנה כמו צמד יונים, פירושו של דבר שאחד רק מוותר, ואילו השני רק נוטל מלוא החופניים, כמובן מאליו".

כך ראתה את הוריה. אמא קשוחה, קנאית, חסרת סקלנות. אבא ותרן, רך. עם השנים, נעלמה נחישות הברזל של זרועותיו, וברק הפלדה נימוג מעיניו.

מיכל זוכרת את שקיעתו של אבא. איש הפלדה מהעיירה הפך בישראל פקיד קטן, עובד במשרד גדול. עדיין מרגיש את עצמו "גיבורה של העיירה", אבל איש לא ידע. כאן ראו בו פקיד אפור, קהה שכל נשקעת ולא מתוחכם. אף על פי כן היה גורר את מיכל על פני כל המשרדים, מציג בפניהם את בתו הצעירה והמוכשרת. מיכל נחנקה בעלבון הכושה. מודעת לארישותם של הפקידים. לחוסר העניין שלהם באביה.

"יש גיל שאת לומדת את מלוא האחריות של בת כלפי אבא. בא לי לצרוח, אבל ידעתי שאסור לי לפגוע בו. זה גיל שאת לומדת לקבל אחריות על חולשתו של אביך. כבר מזמן הפסקת להתגאות באליל שלך. עכשיו נותר לך רק לעטוף אותו ברחמים, להגן עליו ואני הייתי אז בת 11 בלבד".

נושאת את השפלתו של אביה כפצע פעור. גם היום, שהפכה אשה מבוגרת, מגדלת ילדים, אין היא שוכחת את העלבונות של הפקידים, שביזו את אביה. ואת איש הברזל שהפך לאיש הנייר. פעמים רבות ביקשה לנקום. במרוצת השנים חזרה שוב ושוב על שיר צועני, שיר שאבא זימזם באוזניה:

"כאשר הדרור המת ישוב לחיים ויעוף וילווה אותנו על פני הנהר, הו אז יישכחו העוולות שנעשו לנו. אבל עד אז, הו אחי, לעולם אל תהיה בטוח".

במרוצת השנים התאכנה הנקמה ורק לעיתים נדירות, כאשר ראתה את אמא מתעללת באביה, מאשימה אותו בסניליות, בחרשות, בעיקשות מטומטמת, באובדן הזכרון, רק אז היה העלבון חוזר וגואה בה. בסופו של דבר מי שלקה בכל המומים האלה, היתה דווקא אמא. אבל היא איננה את עצמה על־ידי כך שנקמה בבעלה, את העלבונות שנשתה בה זקנתה שלה. כאילו, ישראל גולדבלאט הוא קורבן נצחי שהפקידים, האנשים ברחוב, החיים, ואפילו אשתו, גובים ממנו את מחיר עלבונותיהם.

מהם חושף היום את אופיו האמיתי, הוא את טוב ליבו הרך והיא את קשיחותה האכזרית, אלא אפילו ממשחקי הפוליטיקה, שהם משתעשעים בהם.

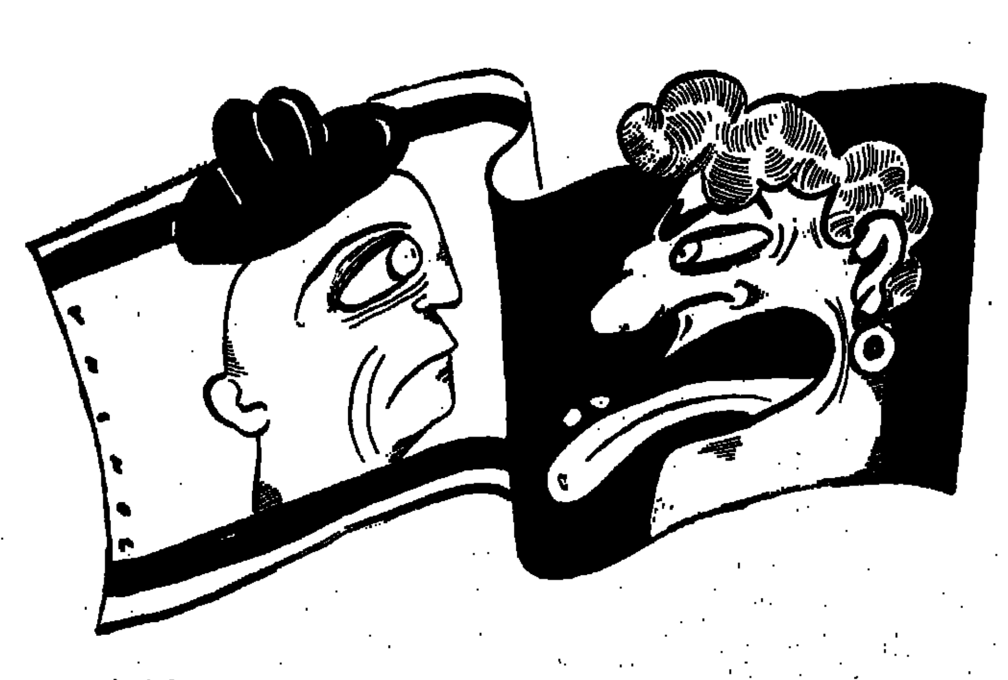
השעה היתה חצות. כל בתי המרקחת היו סגורים. מיכל ניצבה מול קופסת כדורי השינה הריקה, חשה את זיעתה נוטפת מהמצח, שומעת את הוריה מטיחים אשמה זה בזה, וכל אחד טוען שהשני הוא סנילי עד כדי כך ששכח לחרש את המלאי. כמו נרקומנים רבים על האמפולה האבודה.

כמובן אפשר לבקש כדורי שינה מסם הזקן, הגר בדלת ממול (חיה קוראת לו סם הזקן משום שהוא בן 82 והיא רק בת 80). אבל לעזאזל, בניו של סם לקחו אותו אליהם, לסוף השבוע.

מיכל גילתה, מודאגת, כי היא עתידה לבלות ליל ביעותים בבית הוריה. קפצה הביתה כדי לבדוק אם יש לה כדורי שינה. חיפשה בקרחתנות בבית ולא העלתה אלא...את קופסית הסוכרזית...נטלה בזהירות שני סוכרזית, עטפה אותם בנייר כסף והביאה אותם להוריה.

הכדורים היו חשודים בעיניה חיה. קטנים מדי. היתה רגילה לכדורי שינה גדולים. אבל מיכל הסבירה, כי אלה כדורי שינה מיוחדים. מרוכזים. "ומה יכולתי לעשות ב־1 בלילה עם שני ההורים המשוגעים שלי", שאלה את גליה.

אותו לילה הסמיכה מיכל את הטלפון למיטתה.

ואז, באו הבחירות, ומיכל מצאה את עצמה נקלעת למריבה סוערת בין הוריה סביב השאלה מרוע סירב ישראל להזמין את דוד בן־גוריון, לטקס ברית המילה של בנם הבכור. הבן, שזה מכבר נפטר ושמו כמעט נשכח.

תעמולת הרחוב הסתערה על ביתם של בני הזוג גולדבלאט, כאשה קנאית הבאה להזכיר את ימי החסד שלה. לבחון אם עדיין היא נושאת חן.

אולי המריבות, אולי הזקנה, אולי השכחה, השיגו את מיכל יום אחד ברירת הוריה במצב שלא האמינה כי תעמוד בו. שהוריה שכחו לקנות את כדורי השינה שבלעדיהם אפילו לא ניתן להעלות את הרעת לחצות את הלילה. גם כדורי השינה מספיקים להם בקושי לארבע שעות רווקות, ואחר כך, באמצע היום, חוטפת אותם התנומה, מערסלת בין זרועותיה את הקשישים כדרך שמרדימים תינוק.

לא יעלה על הדעת לעבור את הלילה בלי הכדור הקטן, לפני שהם עולים על משכבם, כל אחד בולע את הגלולה והם צוללים לשינה מתוקה. נאחזים בכדור השינה כבקרנות מזבח. הכדור הוא מפלט, לא רק מפני הזקנה העגומה, לא רק מפני הבדידות שבה כל אחד

בבוקר, ליתר בטחון, כדרכה יום יום, צילצלה לחיה. לא היה בפיה של אמה די מלים כדי לפאר את תכונותיו של כדור השינה החדש. "ישנתי כמו תינוקת. גם אבא שלך. קמנו ב־8 בבוקר...את מתארת לך, לא ב־5, ב־8"...

מאז התמכרו ישראל וחיה, לא רק לפוליטיקה, אלא גם לסוכרזית. דומה שמאותו לילה בו גילו את כדור השינה החדש, ואת הלילות הארוכים של שינה שלווה, שכחו את מריבותיהם, ואפילו הדגל האדום איבד את מעמדו הבכיר במריבותיהם.

רק בקשה אחת היתה לחיה. "מעכשיו מיכל, אני מבקשת שתחתכי את הכדור לשניים...הוא יותר מדי חזק...אני לא חושבת שזה בריא שאנחנו נישן כל כך הרבה בגילנו..."

"הפוליטיקה, היא בדיוק כמו כדורי השינה", אמרה לגליה, "נותנים לך אותה כדי להרדים את חושיך, ואתה כל כך מאמין ביד הנותנת, עד שגם סוכרזית יכול להפך למרדים הלאומי...שמת לב כמה סכרין יש בתעמולת הבחירות?"

רותי נבון. בעזרת האל

(המשך מעמוד 31)

לא רק בהופעה לפני גברים. על הנקודה הזאת אפשר להתגבר. הבעיה האמיתית היא הצורך להופיע בערב שבת, שבו מתקיימים מרבית הקונצרטים – והחובה לוותר עליהם".

ההופעות של רותי נערכות בפני נשים בלבד כי "קול באשה ערווה", ובהופעות מלווה אותה הפסנתרנית מירלה רונברגר, אמריקנית, אף היא בעלת תשובה, אם לשבעה ילדים שגם הלחינה רבים מהשירים. לקונצרטים הן טסות ביחד – "יש בינינו הרמוניה מוסיקלית וחברתית" – ובמקום ההופעה עורכות חזרות עם מוסיקאיות מקומיות, לא בהכרח יהודיות, המאיישות את התזמורת. אף גבר אינו עומד על הבמה, אף גבר אינו יושב באולם. הגברים היחידים בשטח הם סדרנים, אם אין אפשרות לשכור סדרניות, ופועלי הבמה. "איש מקצוע", מסביר הרב פרידמן, "עסוק בעבודתו ואינו יכול להתפנות ממנה כדי ליהנות ולספוג השפעות חושניות".

הקלטת החדשה שלה שהופקה על-ידי משקיעים ישראלים – ולא בלי ברכת הרבי – לא צרפה רותי את תמונתה "כי אי אפשר לנחש לאילו ידיים היא תתגלגל. לא פניתי בסוגיה זו לרבי ואינני יכולה לדבר בשמו, אבל אני מכירה בתורה שהוא נתן לה ברכה להפיק קלטת ללא תמונה". הרב פרידמן, המאזין לדבריה, מתייך: "אם הקלטת מיועדת לנשים בלבד, כשם שהקפדת לציין, מותר לך לכלול בה את תמונתך", הוא אומר. רותי מניעה ראשה לשלילה. "אל תחמירי עם עצמך יותר על המידה", אומר הרב. "אני חייבת", טוענת רותי. "אני מוכרחה להקפיד עם עצמי בשיא החומרה. במצבי, עדיין קל לי מאוד להיסחף, להתדרדר".

לא, היא לא חששה שההחלטה להופיע בפני נשים בלבד תגביל את הקריירה שלה. "להיפך", היא אומרת. "היא פתחה בפני כר פעולה רחב, עצום". הרב פרידמן מוסיף כי כיום, בארה"ב, פעילויות רבות שהן מיוחדות לנשים בלבד מתקבלות כפופולאריות גוברת לא רק במיגזר הדתי. בשנתיים האחרונות הופיעה רותי בהתוועדויות של נשות חב"ד במיאמי ובקנדה, היתה כבר פעמיים באוסטרליה, ארבע פעמים בקנדה, בברזיל וכמובן בכל רחבי ארה"ב. ארגון נשי חב"ד אחראי לאירגון המופעים – "לא בחינם, אבל התעריף סביר, ומתחשבים אחד בשני. אנחנו כולנו יהודים. המטרה שלי היא לא לעשות כסף אלא לכסות את ההוצאות של מטפלת לילדים. וכל קונצרט, בפני חמש נשים או חמשת אלפים, הוא בעיני הזדמנות לקרב לבבות. שליחות. אני כמו האחות של הנשים היושבות באולם. כמו חברה. נפתחת אליהן, הן נפתחות אלי, כולנו משוחררות והמוסיקה מסייעות לנו לרומם את הנפש".

האם כאשה דתית מותר לה לשיר רק שירי קודש?

לא, משיב הרב פרידמן. "מותר לה לשיר על אהבה בין בעל לאשה, על אהבת אם לבן...".

רותי מהנהנת. "מותר", היא אומרת, "אבל אני עדיין לא בשלה לכך. חייבת להחזיק את עצמי קצר. כל כך קל להיגרר, לסטות. אבל אולי, אם אמצא שיר טוב... הייתי רוצה לבצע שירים המשקפים את התהליך שעברתי, את הנסיונות שעומדים בדרכו של כל יהודי, את ההתמודדות הבלתי-פוסקת וגם את הפיצוי, הגמול, שהוא ללא שיעור".

בביתה היא מרבה להאזין לרדיו, שומעת ג'ז ורוק ופופ כדי להתעדכן בחידושי המוסיקה, לשמור את האצבע על הדופק. היא הרי לא אשה חרדית שנהפכה לזמרת. היא זמרת מקצועית. בעת הפגישה אני משמיעה באוזניה קלטות חדשות-יחסית של זמרים ישראליים, גלי עטרי וריקי גל ושלמה ארצי ואחרים. עיניה של רותי נוצצות. היא מתלהבת מעיבודים, מלחנים יפים, אך מכל היבול הזה היתה מצרפת לרפרטואר שלה רק שיר אחד – "הלוואי" של בועז שרעבי למלים של אהוד מנור.

"איפה כיסוי הראש?" היא נשאלת במהלך ההופעה. רותי מחייכת ומחליקה על תלתליה העשויים בקפידה. "זו פיאה", היא מגלה למאזינות. "מאז אחוז שיער טבעי", וגם נותנת את כתובת היצרנים. את ראשה החלה לכסות רק לפני כשנה וחצי: "עד אז עוד לא הייתי מוכנה, וזו החלטה שאינה יכולה לבוא בכפייה. לא רציתי לעבור מהפך קיצוני של מאה שמונים מעלות. זה לא טוב, לא בריא ובמקרים רבים גם לא מחזיק מעמד. התקדמתי בהדרגה. כשהרגשתי שאני בשלה לכיסוי ראש בחרתי בפיאה, לא במטפחת, כי חשוב לי לשמור על הופעה חיצונית יפה".

בפיאה נוכרית מטופחת, אני טוענת בפני הרב פרידמן, נראית רותי יפה יותר מהרבה נשים בשיער הטבעי. לי, למשל, אין זמן לבקר במספרה מדי יום ביומו. גם לא אחת לשבוע.

הרב פרידמן, מורגל בשאלות מסוג זה, מחייך ואומר: "יש בטלוויזיה פרסומת מסויימת, אינני יודע אם לג'ינס או לסבון. רואים בה אשה שמתעוררת בבוקר, שיערה לא מסורק, ואף על פי כן הוא חושני. שיער מת, גם כשהוא מורכב על פיאה מודרנית, אינו יכול להיות חושני. הוא שיער מת. הוא רק נראה יפה, ויופי וחושניות הם שני דברים שונים. להיות יפה זה מצווה. להיות חושנית – רק בפרטיות, עם הבעל". והוא מצטט מידרש: "שאלו חכמינו, כיצד יתכן שנאמר בתורה ששרה אמנו היתה יפהפיה ורבקה אמנו היתה יפהפיה וכל הנשים הצדיקות היו יפהפיות, והמידרש משיב: אשת צדיק חייבת להיות יפהפיה, כי לצדיק אין יצר רע ואם זוגתו לא תהיה יפהפיה לא יהיו להם ילדים. לאיש רגיל, אפילו אם אשתו לא תהיה מי יודע מה, יש מספיק יצר רע כדי להבטיח את המשך השושלת והמשך החיים".

רותי לא מפסידה מלה. בזכות האיש הזה הגיעה למינסוטה, הופיעה בקונצרט שאירגן בלא שכר ונמשך שבועיים שהתה יחד עם שני ילדיה ב"בית חנה", מקדישה כל רגע פנוי ללימודים. גם בבית עורכים היא ובעלה שיעורים שבועיים, ופעם בשבוע מתכנס אצלם חוג לנשים בלבד, ישראליות, דתיות לצד חילוניות, והרבנית מעבירה להן הרצאות בעברית.

בתקופות בהן אין לה הופעות או חזרות, רותי מחפשת מי מאנשי הקהילה במקום מגוריה זקוק לעזרה, מביאה תבשיל חם לביתה של יולדת, מחלקת מצות שמורות בערב פסח, מתנדבת לעבודות מכירות בישיבה בה לומדים ילדיה. היא מרגישה, היא אומרת, ש"בעזרת האל" מיום-ליום היא מתקדמת ומורכבת. ולרגע לא מתחרטת. לא רואה עצמה ככישרון מבוזבז. ואם, בעזרת השם, תזכה בילד נוסף – שוב תעצור את הקריירה ולטובת האמהות תצא לפגרה. למשפחה יש עדיפות ראשונה.

"גם היום אני עוד יכולה לעשות אורישנס לברודווי", היא אומרת בארישות. "או מה?"

סמדר שיר-סידי

תחזית לשבוע שבין 14 ל־20 באוקטובר

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
בתחום הרומנטי, זה הזמן ליטול יוזמה. אתדים עשויים לקבל בימים אלה מתנת יפה. מישהו שתבואו איתו במגע השבוע נוטה להרבות בפיטפוטים; נסו להתרחק מטיפוסים שטחיים. הדגישו פתיחות ביחסים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
השבוע כדאי ליטול יוזמה בענייני עסקים. שימו דגש גם על הרומנטיקה ועל פגישות עם חברים קרובים. פגויים ומניות עשויים להתאחב. ההתפתחויות הכספיות חיוביות, אך מוטב לשמרן בסוד.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
בימים אלה תרבו לעסוק בספורט ובפעילות גופנית. יש לכם מצב-רוח הרפתקני השבוע, ותוכלו ליהנות מטיולים ומפעילויות של שעות הפנאי. מבחינה חברתית, אתם מעוניינים דושם עמוק בסובבים אתכם.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
השבוע כדאי להשלים משימות שהתחלתם בעבר. רצוי להיענות להזמנה למסיבה – אתם עשויים לפגוש מישהו שישתלב בעתידכם. השגיחו על הבריאות ועל הדיאטה. בתחום הקריירה יש התפתחויות חיוביות.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
קשרים חברתיים עשויים להועיל לכם במישור העסקי, וזה זמן טוב להשתתפות במסיבות ובאירועים. אתם נוטים עכשיו לבזבזנות, ומוטב לרסן נטיה זאת. היזהרו לא לפגוע ברגשותיו של מישהו אהוב.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
יש לכם עכשיו מטרות מרחיקות-לכת בתחום העסקים, ואף תצליחו לפעול לקידומן. שותפים יקבלו השבוע החלטות חשובות, שישפיעו על העתיד. בתחום הביתי העניינים קצת רגישים וכדאי לגלות חבנה.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
אתם מיטיבים השבוע לבטא את עצמכם, ותוכלו לשכנע אחרים בדעותיכם. בתחום העבודה אתם נוחלים הצלחות, ואפשר להתחיל לתכנן נסיעה, או טיול. בין שותפים שוררת הסכמה, ועניין מטריד ייפתר עכשיו.

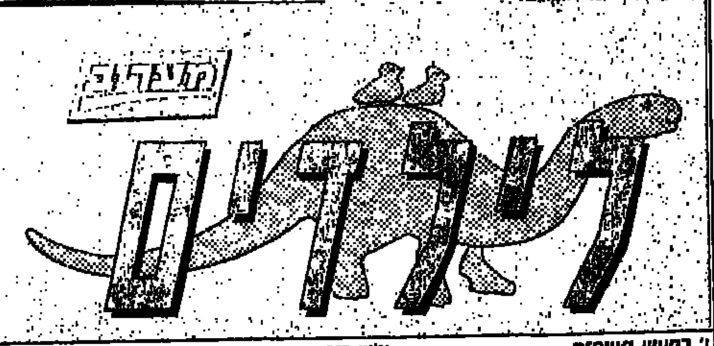
שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
במישור הרומנטי הרגשות הולכים ומעמיקים. בין שותפים יש הרמוניה יפה, אך אחד מכם נוטה לפזרנות יתרה. נסו לשים דגש על חסכון. בתחום העסקי החשיבה שלכם בהירה; זה זמן טוב לקניה ולמכירה.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע ייתכן שתקבלו משימה כלשהי במקום העבודה, אותה תצטרכו לבצע בבית. ענייני שותפויות מודגשים עכשיו לטובה, בתנאי שתקיימו את התחייבויות שלכם. שיחה גלויה תשפר היחסים בין בני הזוג.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
בבקרים היצירתיות שלכם במיטבה, לכן לא כדאי לדחות דברים. טיולים יזומנו לכם ימים רומנטיים נעימים. בימים אלה אתם נוטים להקדיש זמן לבית ולשיפוצו. היו שמרו מפני נטיה להיקלע למצבי רוח.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
נסיעות בסוף השבוע יסבו לכם הנאה מרובה. זה זמן לשים דגש על עיסוקים של שעות הפנאי ועל תחביבים שהזנחתם. לא מומלץ לערוך עכשיו קניות חשובות. הורים יוכלו להגיע להבנה טובה עם ילדים.

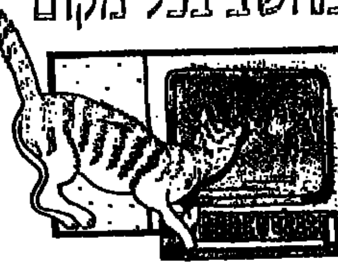
בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
בימים אלה תוכלו להשיג התקדמות רבה במשימות במישור הביתי, כמו תיקונים ושיפוצים. טיפוסים אמנותיים יצטיינו השבוע באמנותם. היוצאים לטיול עשויים לפגוש מישהו מעניין. הישמרו מפני נטיה לבזבזנות.

ג' בחשון תשמ"ט — גליון 357
14 באוקטובר 1988 — עריכה בת דורה בר — עריכה גראפית חווה עילם

מה הולך
מחשב בכל מקום

המחשב מגיע לכל מקום. עכשיו גם לנעלים. בתצוגה של המצאות אשר נערכה בחודש שעבר בטיוון הצגה המצאה חדשה – נעלים ממחשבות. המחשב הקטן הנמצא בנעל מודד את המהירות, סופר את הצעדים, פועל כשעון עצר וממלא עוד תפקידים שונים.

הצג שם גם "טנק הפח", מעין רובוט־דאר בצורת קפסה הסוגרת מעטפות, מדביקה עליהן בולים ומחתימה אותן, ושוב, הכל בסיוע של מחשב.

חברת מכוניות הציגה מתקן שפתחה, ואותו היא מכנה "מתקן והיגה אפקי". מדבר במערכת גלגלים קטנה מצמדת לתחתית המרכב של המכונית ואשר מאפשרת החנית המכונית תוך הסעתה הצדה אל שפת המדרכה.

הרבה מאד המצאות המציאו הממציאים של טיוון. כך למשל הם המציאו כובע עם מצחיה שאליו מצמד מאורר קטן לקרור הראש ומפעל בכח השמש. ומה דעתכם על מגבת רחצה דחוסה לתוך אריזה בצורת ביצה והמתפשטת לגדל מלא כאשר טובלים אותה במים?

רחל שי

מדע ומידע
כוכבים

...לנו חוזים בכוכבים ומתפעלים ...ים רב.

...אך מהו בעצם כוכב ואיך הוא נוצר? ...כוכב נוצר כשענן גדול של מימן (גז) מתכוץ בגלל משקלו והוא נדחס ונדחס עד שהוא מתחמם ואז... מזל טוב, כוכב חדש בא לעולם. הכוכבים מתסלקים לשתי קבוצות:

1) כוכבים כחלים ולבנים (כמו כדור הארץ (נגה), שהם כוכבים חמים,
2) כוכבים אדמים וכתמים (כמו מאדים (צדק), שהם כוכבים קרים.

כשנגמר לכוכב כל המימן שבו, הוא מתכוץ והופך לננס לבן ואז מתפוצץ הכוכב ב"בום" אדיר והופך חזרה לענני מימן ואבק.

תזוזת הכוכבים

...בעולמנו יש שני סוגים של כוכבים: ...כבים נעים הנקראים כוכבי־לכת ...כבים נצבים במקומם הנקראים ...כבי־שבת. ישנם תשעה כוכבי־לכת ...נו מכירים והם: צדק, מאדים, נגה, ...נוס, נפטון, שבתאי, מרקורי, פלוטו ...וכן כדור הארץ.

...כוכבי־הלכת נעים סביב עצמם ...ביב השמש הקרובה אליהם, ואלו ...כבי־השבת שאנו רואים הם שמשות ...י עצמן הנצבות כל הזמן במקום ...וע ללא תזוזה.

...יש בחלל גופים נוספים, הקרואים ...טרואידים (כוכביות), שעליהם לא ...פיע לם־הקשיכה והם באים מתי "שמתחשק" להם ויוצאים מתי "שמתחשק" להם. בקצור, מקרים בחלל.

זהו זה על כוכבים.
כוכבי־טוב לכלכם.

עמית לבבי

איור: תמר מסר

גם אני הייתי ילד
ליאור ייני

ליאור יי

הזמר ליאור ייני אחד מלהקת "התרנגולים" הזכור לנו משירין "בואו לאילת", "בדומית עלי שלכת", "אגדה יפנית" ועוד, נולד בקיבוץ אפיקים.

"גרנו בנפרד מההורים", נזכר ליאור, "אבי היה שב לעת ערב מותש מעבודתו בשדה. לפעמים היה בא להשכיב אותי לישון, אך תמיד, לאחר שהיה מתחיל להרדים אותי, היה נרדם בעצמו ולבסוף, אני הייתי שולח אותו הביתה לישון.

כאשר הסתובבתי בשבילי הקיבוץ לאחר רדת הלילה פחדתי מאוד מהחושך. כל כתם וצללית נראו לי כמפלצות. מרוב בהלה הייתי מקמץ את אגרופי ומדמיין ששני אריות מהלכים לצידי ושומרים עלי.

אהבתי את הספר "יותם הקוסם" של יאנוש קורצ'ק.

בגיל 7 רציתי אף לעשות קסמים כמוהו, התאמנתי שעות בלכבות את האור, אך ורק בעזרת כוח המחשבה שלי, או להיות לרואה ולא נראה, אך לשווא...

הורי אוהבי התיאטרון, נפגשו פעמים רבות עם חבריהם מתל אביב שחקני "הבימה" – מסקין, רובינא, וגם עם המשורר נתן אלתרמן.

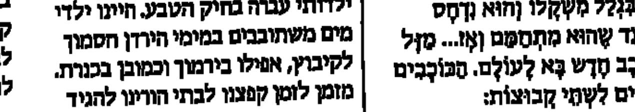
לעתים הייתי מצטרף אל אבי בביקוריו בעיר הגדולה, תל אביב. כאן, במקום שאתה מראיין, אותי עתה, קפה כסית, פגש אבי אז את חבריו מהעליה השניה מרוסיה, כשהוא מכבד אותם בגאווה מפירות המשק שסחב כל הדרך הארוכה למענם.

ילדותי עברה בחיק הטבע. היינו ילדי מים משתובבים במימי הירדן הסמוך לקיבוץ, אפילו בירמוך וכמובן בכנרת. מזמן לזמן קפצנו לבתי הורינו להגיד שלום חטוף, לשתות כוס תה ולברוח חזרה למשחקים, עד רדת הערב. בחג פורים אחד שלחו אותי ביחד עם חבר נוסף מהקיבוץ להביא משלוח מנות לסופר ש"י עגנון, שנפש באחד המסיונים בטבריה. האירוע היה מרגש ולא דווקא בשל ש"י עגנון אלא הביקור בעיר, שהיתה קרוב מאוד לקיבוצי אך רק לעיתים רחוקות ביקרנו בה.

כשהייתי בן 12 פרצה מלחמת השיחרור. הסורים התקרבו לעבר דגניה ואיימו אף על קיבוץ אפיקים. הוחלט לפנות את ילדי הקיבוץ ולהעבירם לחיפה. בשבילנו זו היתה חגיגה, לא יכולנו לעמוד מול פיתויי העיר: גלידות, ממתקים, התגנבנו לבתי קולנוע ובהסתר אף נסינו לעשן. עברה עלינו חצי שנה של כיף חיים בעוד המדינה כולה נלחמת על חייה ואחי הגדול שלחם על הגנת הקיבוץ נפצע. למרות שביצעתי תעלולי פרחחים, בנשמתי הייתי ילד רגיש ופגיע. בעיקר חרה לי מאוד שהמבוגרים לא תופסים שאנו מבינים את הדברים בצורה מבוגרת למרות גילנו הרך. אך הם תמיד הפתיעו בערכנו. לילדים של היום צפויים אתגרים קשים בעתיד, ויהיה עליהם לפתור בעיות לא פחות קשות מכה שאנו היינו צריכים לפתור.

דניאל סטוקלין

שהגיעו למצוות

בני המצווה המאושרים בגן אורנים.

בגן־אורנים לא שכחו את מאה הילדים החמודים, שהגיעו למצוות וערכו אצלם במהלך ששת־החודשים האחרונים, את החגיגות שלהם, ביום אחד חם, אספו את כולם עם הוריהם, אחיהם ואחיותיהם לקרנבל בר־מיצוות. בדוכני כיף הציעו להם: פופקורן, סלטים, פתות עם נקניקיות או פלאפל לבחירה, גלידות, מיני חינם. ל"מעריב לנוער" ותלושים נושאי פרסים וגם ערכו להם הופעה של טלפאתיה וקסמים. בהגרלה שהיוותה את סיום החגיגה נפלו בחלקם של חתני השמחה שלל פרסים כמו: שלושה כרטיסי טיסה לדיסנילנד בלוס־אנג'לס ארצות־הברית, אורגנים חשמליים, אופני פיג'ו וספות־נוער. בטרם שובם הביתה, קבלו כולם תיקים ספורטיביים וחולצה שעליהן מודפסת הסיסמה "קרנבל בר־מיצווה" וכדי שיזכרו לעד את קרנבל הקרניבלים, צילמו אותם תמונה קבוצתית צבעונית עם אחד המארגנים שחבש כובע בוקרים.

רימונה שיף

או מה – קיבלתם קצת "פסק זמן", כדי שתוכלו להתארגן בשביל המדור החדש והמדליק, ועכשיו אנו עושים את הקאם־בק שלנו, אז תחזיקו ת'כיסא שלא תפלו ממנו מרוב ציחקוקים. טוב. הגיעו מכתבים, סייעו בדיחות ומישהו אפילו זכה בפרס מדליק (תקואו... תקואו...). עכשיו, לפני שאתם קוראים, קוראים יקרים, מה עוד אני צריך לומר לכם? כן, כל בדיחה מתקבלת אצלנו בצחוק. נסו אותנו. תכתבו את הכתובת שלנו ביומן שלכם שלא תפקששו. הכתובה הבלתי נשכחת למשלוח הבדיחות:
"מעריב לילדים", ת.ד. 20044 למדור צחוק עולמי קרליבך 2 תל־אביב להית'

צחוק עולמי
מארח ומתבדח משה יהלום

קומיקס במוזיאון ישראל

מומת קומיקס המוצגת במוזיאון

מתחשק לכם לפגש את כל גבורי הספורים המצירים גם יחד – סופרמן הגבור, לאקי לוק שהפנול תמיד מאיר לו פנים, ספיידרמן הנרו, הכלב סנופי – ידידו של צ'ארלי בראון, טינטין העתונאי החוקר המפענח תעלומות, אשת הפלאות (או אם תרצו וונדר וומן), גארפילד – החתול השמן, העצלן והמפנק האוהב רק את עצמו, הגלדים עם גרגמל המרשע, אסטריקס, פיקיסאוס וידידיו... את כל אלה ורבים רבים אחרים תוכלו לפגש בתערוכת הקומיקס המצגת בימים אלה באגף הנוער של מוזיאון ישראל בירושלים. התערוכה משעשעת ומלהיבה וגם מספקת מידע רב על אמנות הקומיקס. הקומיקס – שעל פי ההגדרה הוא ספור מצויר המתאר עלילת־גבורה ו/או ארועים מבדחים – הוא תופעה עתיקת־יומין. התערוכה מסבירה את התפתחות הקומיקס במדינות שונות בעולם, את ההשפעה ההדדית של הקולנוע והקומיקס, זה על זה, וכמובן מבליטה במיוחד את יוצרי הקומיקס בישראל. יש פנות־יצירה מגונות והקרנת של סרטים מצירים, וקהל הילדים מזמן ליצר קומיקס בעצמו.

התערוכה מצגת במוזיאון עד חדש פברואר 1989.

חוה חבושי

הזמנה מפתיעה

קמצנוביץ פוגש את חברו ומתפתחת ביניהם השיחה הבאה.
קמצנוביץ: רציתי להזמין אותך לארוחה. מה אתה עושה ביום שבת?
חברו: ביום שבת אני פנוי.
קמצנוביץ: וביום ראשון בערב?
חברו: גם בראשון אני פנוי.
קמצנוביץ: וביום שני?
חברו: ביום שני אני סועד אצל עלי לוט.
קמצנוביץ: חבל. התכוונתי להזמין אותך אלינו ביום שני...

היה או לא היה?

"אמא", אומר יוני פספוס – "אני כבר יודע מה אקנה לך ליום הולדתך".
"מה תקנה, תמדיו?"
"אגרטל פרחים כמו שיש לך בסלון".
"אבל אתה בעצמך יודע שיש לי כבר אגרטל כזה..."
"זה היה לפני רגע..."

אכלת אותה...

קבצן רעב עד עמקי בטנו נכנס למסעדה ומבקש לאכול משהו, לא חשוב מה.
"אכפת לך לאכול אוכל מאתמול?" שואל אותו בעל המסעדה.
"בכלל לא", משיב הקבצן.
"טוב, אז תבוא מחר..."

יגאל עופרי, חולון

למה סבא?

יוני פספוס חלה ודרש שרק סבא אלימלך יתן לו לבלוע את התרופה.
– למה זה ככה? השתוממה אמא – למה אתה מתעקש שרק סבא יתן לך את התרופה?
– כי, מסביר פספוסון – לסבא רועדות הידיים, ועד שהוא מגיע עם הכפית לפה שלי הכל כבר נשפך...

גידי רתמים, ראשל"צ
הנאון סוילנה 4/א מיקוד 75292

מה זה מה זה?

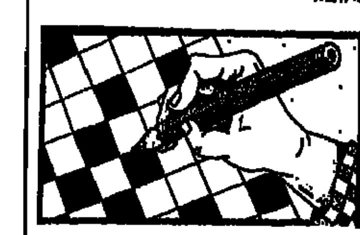
מה זה: מה זה ירוק בפנים וירוק בחוץ?
זה: צפרדע סופרת דולרים...

יופי של ציון

יוני פספוס חוזר מבית הספר מרוצה ושמח מאין כמוהו.
– מה קרה? שואלת אותו אמא.
– החזירו בחינה, מסביר יוני.
– וכמה קיבלת?
– 10.
– במה?
– באחוזים...

גיא חי, אשדוד
רחוב בירת 18 רובע י"א

יש לנו הפתעה משמחת: בין השולחים יוגרלו פרסי מחוז "ספרית מעריב" או קריסה ילדודס תתחילו להפציץ אותנו בהומור

משתעשעים

מצאו את המלים לפי סופן

מצאו את המלים הבאות בהתאם להגדרות.

1. אבר בגוף שסופו שיר
2. צבע שסופו שער בכדורגל
3. חדש שסופו בית לתרנגולות
4. ארץ שסופה מאכל לאבות אבותינו
5. עיר בארץ שסופה עונה בשנה
6. פרי שסופו חמר לצפוי קירות

מימי

בין הפותרים יוגרל סט נירים צבעוני

חזוכה בהגרלת "מעריב לילדים" מה – 9.9.88
תשבץ שנה טובה: לאור אפרת ת.ד. 6472 חיפה 31063 זכה במחשב בית.
חזוכים בהגרלה מיום: 16.9.88.
תשבץ השופר: סתי ניין רחוב אלתרמן 4/א 10 פתח תקוה – זכתה במחשב בית

הרפתקאות מלפפון פרק 11 כתב וצייר אורי פינק

